

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ERKEN DÖNEM
UYUMSUZ ŞEMALARI VE YAŞAM DOYUMLARI İLE
EBEVEYNLERİNİN ERKEN DÖNEM UYUMSUZ
ŞEMALARI, EBEVEYNLIK STİLLERİ, EVLİLİK UYUMU
İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR YAPISAL EŞİTLİK
MODELLEMESİ**

DOKTORA TEZİ

BİLGE BAKIR AYGAR

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**MERSİN
AĞUSTOS– 2023**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ERKEN DÖNEM
UYUMSUZ ŞEMALARI VE YAŞAM DOYUMLARI İLE
EBEVEYNLERİNİN ERKEN DÖNEM UYUMSUZ
ŞEMALARI, EBEVEYNLIK STİLLERİ, EVLİLİK UYUMU
İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR YAPISAL EŞİTLİK
MODELLEMESİ**

DOKTORA TEZİ

**BİLGE BAKIR AYGAR
ORCID ID:**

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**DANIŞMAN
PROF. DR. ALİM KAYA
ORCID ID:**

**MERSİN
AĞUSTOS– 2023**

ÖZET

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARI VE YAŞAM DOYUMLARI İLE EBEVEYNLERİNİN ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARI, EBEVEYNLİK STİLLERİ, EVLİLİK UYUMU İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR YAPISAL EŞİTLİK MODELLEMESİ

Bu araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalarının ve yaşam doyumlarının yordayıcısı olarak ebeveynlik stilleri, ebeveynlerin erken dönem uyumsuz şemaları ve evlilik uyumunun incelenmesidir. Araştırmada anne ve babaların evlilik uyumları, erken dönem uyumsuz şemaları ve ebeveynlik stilleri ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalarını ve ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemaları da yaşam doyumlarını ne düzeyde yordadığına ilişkin iki ayrı hipotetik model kurulmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ortaokullarda öğrenim gören öğrenciler ve ebeveynleri oluşturmaktadır. Anne için kurgulanan hipotetik modele ilişkin 477 veri, baba için kurgulanan hipotetik modele ilişkin ise 403 veri toplanmıştır. Araştırmada anne ve babalardan veri toplamak için “Kişisel Bilgi Formu-Anne Babalar İçin”nin yanı sıra “Evlilik Uyum Ölçeği”, “Young Şema Ölçeği-Kısa Formu” kullanılmıştır. Öğrencilerden veri toplamak için ise “Çocuklar İçin Şema Ölçeği”, “Young Ebeveynlik Ölçeği-Anne ve Baba Ergen Formu” ve “Çok Boyutlu Yaşam Doyumu Ölçeği” kullanılmıştır. Bu araştırma kapsamında “Çocuklar İçin Şema Ölçeği” Türkçe’ye uyarlanmıştır. “Young Ebeveynlik Ölçeği-Anne ve Baba Ergen Formu” ise yetişkinler için uyarlanan Young Ebeveynlik Ölçeği ortaokul öğrencilerine uyarlanmıştır. Verilerin analizinde yapısal eşitlik modellemesi kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre annelerin ve babaların evlilik uyumları ve ebeveynlik stilleri çocukların erken dönem uyumsuz şemalarını pozitif yönde anlamlı şekilde yordamıştır. Çocukların erken dönem uyumsuz şemaları yaşam doyumlarını negatif düzeyde anlamlı şekilde yordamıştır. Ancak anne ve babaların erken dönem uyumsuz şemaları ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalarını anlamlı şekilde yordamamıştır. Araştırma bulguları kuramsal çerçeve ve ilgili araştırmalar ışığında tartışılmış, uygulamalara ve gelecek araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Erken dönem uyumsuz şemalar, ebeveynlik stili, evlilik uyumu, yaşam doyumu, yapısal eşitlik modellemesi

ABSTRACT

A STRUCTURAL EQUATION MODELING ON THE RELATION AMONG MIDDLE SCHOOLSTUDENTS' EARLY MALADAPTIVE SCHEMAS AND LIFE SATISFACTION AND PARENTS'EARLY MALADAPTIVE SCHEMAS, PARENTING STYLES, AND MARITAL ADJUSTMENT

The purpose of the present study is to examine parenting styles, parents' early maladaptive schemas, and marital adjustment as the predictors of early maladaptive schemas and life satisfaction of middle school students. In the study, two hypothetical models were established regarding the extent to which parents' marital adjustment, early maladaptive schemas and parenting styles predict middle school students' early maladaptive schemas and middle school students' early maladaptive schemas predict their life satisfaction. The participant group of the study consists of students, being educated during 2021-2022 academic term in the middle schools affiliated to the Directorate of National Education, and their parents. For the hypothetical model constructed for mother, 477 and for the hypothetical model constructed for father, 403 data were collected. To be able to collect data from parents, "Demographic Feature Form- For Parents", "Marital Adjustment Scale" and "Young Schema Scale- Short version" were utilized as the data collection tools. In order to collect data from the students, "Schema Scale for Children", "Young Parenting Scale- Mother and Father Adolescent Form", and "Multidimensional Life Satisfaction Scale" were applied. Within the scope of the study, "Schema Scale for Children" was adapted to Turkish language while "Young Parenting Scale- Mother and Father Adolescent Form" was adapted for middle school students from the Turkish adaptation of "Young Parenting Scale" for adults. For the data analysis structural equation modelling was adopted.

Findings revealed that parents' marital adjustment and parenting styles positively predicted the early maladaptive schemas of children with significance. When it comes to the life satisfaction of the children, it was found to be negatively predicted by their early maladaptive schemas with significance. However, parents' early maladaptive schemas did not predict the early maladaptive schemas of their children with significance. The findings of the study were discussed in line with the related literature and implications were presented for the practices and further studies.

Keywords: Earlymaladaptiveschemas, parentingstyle, maritaladjustment, life satisfaction, structuralequationmodeling

TEŞEKKÜR

Bir tez danışmanından beklenen her kavramı karşılayan, tüm akademik hayatımda örnek aldığım ilkeli duruşu, her zaman destekleyici yaklaşımı ile tezimi bitirmek için beni cesaretlendiren, kişisel ve akademik hayatımı geliştiren, yol gösteren, akademik babam olarak gördüğüm aslında hakkında sayfalarca methiyeler dizmek istediğim sevgili ve çok değerli danışman hocam Prof. Dr. Alim KAYA'ya teşekkür ederim.

Tez savunma jürimde yer alan değerli hocalarım Prof. Dr. Burhan ÇAPRI, Doç. Dr. Oğuzhan KIRDÖK, Dr. Öğrt. Üy. Sezai DEMİR ve Dr. Öğrt. Üy. Orkun COŞKUNTUNCEL'e kıymetli geribildirimleri ve çalışmama sundukları katkılardan dolayı teşekkür ederim.

Ayrıca, en büyük teşekkürlerden biri analizlerim konusunda beni yalnız bırakmayan Ölçme ve Değerlendirmeye, istatistiksel analizlere ilişkin her sorumu her an en tatmin edici şekilde güler yüzle cevaplayan, bütün bilgi birikimini aktarmak için elinden geleni yapan çok sevgili Doç. Dr. Bilge UZUN'a teşekkür ederim.

Akademik yaşamım boyunca yanımda olan her gün tezim ile ilgili çalışmam konusunda tüm desteğini veren motivasyonumu artırmak için ellerinden geleni yapan, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, gerektiğinde iş yükümü sırtlayan çok sevgili dostlarım Dr. Öğrt. Üy. Ramazan KARATEPE, Dr. Öğrt. Üy. Mehtap SEZGİN, Arş. Gör. Dr. Esin DÜNDAR, Arş. Gör. Ali Ammar KURT, Öğrt. Gör. Dr. Arzu GÜL TOPUZ, Öğrt. Gör. Sena KARAKUŞ'a teşekkür ederim.

Var oluş sebeplerim, eğitim hayatım boyunca beni destekleyen, cesaretlendiren, başarılarımla gurur duyan, ataerkil bir düzende bir kız çocuğu olarak özgür büyüten ayakları üstünde durmanın, emek vermenin, çalışmanın en kıymetli şeyler olduğunu öğreten sevgili babam Ruhi BAKIR ve annem Sevim BAKIR'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Canımdan öte iki kız kardeşim Beyza BAKIR KIYAK ve Elif BAKIR'a teşekkür ediyorum. Çalışma azmine hayran olduğum, dik duruşu, güçlü yapısı, olgunluğu ile hayatımın ilk ışığı Beyzoşuma ve en kıymetlim, elimde büyüyenim, duygusallığımı ve mizah anlayışına bayıldığım Elifime çok teşekkür ederim.

Son olarak birlikte uzun bir yol yürüyeceğimiz, birbirimizi büyüttüğümüz, beni destekleyen, geliştiren, değiştiren, sevginin her halini dolu dolu yaşadığım, birlikte doyasıya eğlendiğim sevgili eşim Hakan AYGAR'a ve en büyük teşekkürüm tarifsiz duygular yaşadığım, başka hiçbir sevgi ile kıyaslanamayacak kadar çok sevdiğim canım oğlum Toprak'a sonsuz teşekkür ediyorum.

Bilge BAKIR AYGAR

İÇİNDEKİLER

ONAY	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	ix
BÖLÜM 1 GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	7
1.3. Araştırma Problemi	8
1.4. Araştırmanın Önemi	9
1.5. Araştırmanın Sayıltıları	11
1.6. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları	12
BÖLÜM 2 KURAMSAL TEMEL VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	13
2.1. Şema Terapi Modeli	13
2.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar	15
2.3. Çocuk ve Ergenlerde Şema Terapi ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar	22
2.4. Ebeveynlik Stilleri	24
2.5. Evlilik Uyumu	27
2.6. Yaşam Doyumu	32
2.7. İlgili Yurt içi Araştırmalar	36
2.8. İlgili Yurt Dışı Araştırmalar	41
BÖLÜM 3 YÖNTEM	44
3.1. Araştırma Modeli	44
3.2. Çalışma Grubu	46
3.3. Veri Toplama Araçları	50
3.4. Verilerin Toplanması	71
3.5. Verilerin Analizi	71
BÖLÜM 4 BULGULAR	86
4.1. Anne İçin Kurgulanan Hipotetik Modele İlişkin Bulgular	86
4.2. Baba İçin Kurgulanan Hipotetik Modele İlişkin Bulgular	89
BÖLÜM 5 TARTIŞMA	93
5.1. Anne ve Baba İçin Kurulan Hipotetik Modelin Test Edilmesine İlişkin Bulguların Tartışılması	93
BÖLÜM 6 SONUÇ VE ÖNERİLER	102
6.1. Sonuç	102
6.2. Öneriler	103
KAYNAKÇA	106
EKLER	117
EK-1 ETİK BEYANI	117
EK-2 ORJİNALLİK RAPORU	118
EK-3 ÖZGEÇMİŞ	119
EK-4 MERSİN ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL İZNİ	119
EK-5 MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ÇOCUKLAR İÇİN ŞEMA ÖLÇEĞİ UYARLAMA İZNİ	123
EK-6 MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ YEBÖ ANNE VE BABA ERGEN FORMU UYARLAMA ÇALIŞMASI İZNİ	124

EK-7 MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ TEZ ANA ÇALIŞMA İZNİ	125
EK-8 ÇOCUKLAR İÇİN ŞEMA ÖLÇEĞİ’NİN TÜRKÇE’YE UYARLAMAYA İLİŞKİN İZİN E-MAİLİ	126
EK-9 EVLİLİK UYUMU ÖLÇEĞİ KULLANIM İZNİNE İLİŞKİN E-MAİL	127
EK-10 ÇOCUKLAR İÇİN ÇOK BOYUTLU YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ KULLANIM İZNİ E-MAİLİ	128
EK-11 KİŞİSEL BİLGİ FORMU (ÖĞRENCİ İÇİN)	129
EK-12 ÇOCUKLAR İÇİN ŞEMA ÖLÇEĞİ.....	130
EK-13 YOUNG EBEVEYNLİK ÖLÇEĞİ ERGEN FORMU (ANNE VE BABA)	131
EK-14 KİŞİSEL BİLGİ FORMU (ANNE-BABA İÇİN)	132
EK-15 ANNE ve BABA MODELİNE İLİŞKİN REGRESYON ANALİZİ BULGULARI	133

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1 Şema alanları ve temel ihtiyaçlar arasındaki ilişki	15
Tablo 2 Şema alanları ve erken dönem uyumsuz şemalar	17
Tablo 3 Birinci çalışma grubuna ait tanılayıcı istatistikler	47
Tablo 4 İkinci çalışma grubuna ait tanılayıcı istatistikler	47
Tablo 5 Üçüncü çalışma grubuna ait tanılayıcı istatistikler	48
Tablo 6 Dördüncü çalışma grubuna ait tanılayıcı istatistikler	49
Tablo 7 Dördüncü çalışma grubuna ait tanılayıcı istatistikler	50
Tablo 8 $\alpha=0.05$ Anlamlılık düzeyinde KGO'ların minimum değerleri (Veneziano ve Hooper Tablosu).....	53
Tablo 9 Maddelerin kapsam geçerlik oranları	53
Tablo 10 Uyum iyilikleri ve kabul edilebilirlik sınırları	55
Tablo 11 Doğrulayıcı faktör analizi	55
Tablo 12 Çocuklar İçin Şema Ölçeği standardize edilmiş faktör yükü, t, çoklu korelasyon karesi ve hata değerleri	57
Tablo 13 Test-tekrar test güvenirlik katsayıları	58
Tablo 14 Uyum iyiliği kriterleri	63
Tablo 15 Doğrulayıcı faktör analizi	63
Tablo 16 YEBÖ-anne ergen formu standardize edilmiş faktör yükü, t, çoklu korelasyon karesi ve hata değerleri.....	65
Tablo 17 Uyum iyiliği kriterleri	67
Tablo 18 Doğrulayıcı faktör analizi	67
Tablo 19 YEBÖ-baba ergen formu standardize edilmiş faktör yükü, t, çoklu korelasyon karesi ve hata değerleri.....	69
Tablo 20 Anne ve baba modeli normallik testine ilişkin bulgular	73
Tablo 21 Gözlenen değişkenler arası ilişkiler.....	76
Tablo 22 Annenin hipotetik modeline ilişkin ölçme modelinin uyum indeksleri.....	78
Tablo 23 Gözlenen değişkenler arası ilişkiler.....	80
Tablo 24 Babanın hipotetik modeline ilişkin ölçme modelinin uyum indeksleri.....	83
Tablo 25 Annenin hipotetik modeline ilişkin uyum indeksleri	86
Tablo 26 Şekil 1'e ilişkin ilişkin yol katsayıları	88
Tablo 27 Babanın hipotetik modeline ilişkin uyum indeksleri	89
Tablo 28 Şekil 1'e ilişkin ilişkin yol katsayıları	92

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1 Ebeveynlik stilleri, evlilik uyumu ve ebeveynlerin erken dönem uyumsuz şemaların ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemaları ve yaşam doyumu yapısal eşitlik modellemesi	8
Şekil 2 Anne İçin Hipotetik Model	45
Şekil 3 Baba İçin Hipotetik Modeli	46
Şekil 4 Standardize edilmiş DFA sonuçları (Y=Yalnızlık, I=İncinebilirlik, G=Güvensizlik/Suistimal edilme, K=Kusurluluk, B=Başarısızlık, O=Onay Arayıcılık, YS=Yüksek Standartlar, KF=Kendini Feda, IIG=İç içe geçme/gelişmemiş benlik, HG=Hak görme/büyükleme, YO=Yetersiz özdenetim)	56
Şekil 5 Standardize edilmiş DFA sonuçları (F1=kuralcı/kalıplı, F2=küçümseyici/kusur bulucu, F3=duygusal bakımdan yoksun bırakıcı, F4=sömürücü/istismar edici, F5=aşırı koruyucu/evhamlı, F6=başarı odaklı)	64
Şekil 6 Standardize edilmiş DFA sonuçları (F1=kuralcı/kalıplı, F2=küçümseyici/kusur bulucu, F3=duygusal bakımdan yoksun bırakıcı, F4=sömürücü/istismar edici, F5=aşırı koruyucu/evhamlı, F6=başarı odaklı)	68
Şekil 7 Ölçme modeline ilişkin standardize yol katsayıları	79
Şekil 8 Ölçme modeline ilişkin standardize yol katsayıları	84
Şekil 9 Yapısal modele ilişkin yol katsayıları	87
Şekil 10 Yapısal modele ilişkin t değerleri	88
Şekil 11 Yapısal modele ilişkin yol katsayıları	90
Şekil 12 Yapısal modele ilişkin t değerleri	91

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ŞT: Şema Terapi

BDT: Bilişsel Davranışçı Terapi

YEM: Yapısal Eşitlik Modellemesi

KGİ: Kapsam Geçerlik İndeksi

KGO: Kapsam Geçerlik Oranı

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya konu olan problem durumu, araştırmanın gerekçesi, amacı ve önemi açıklanmış, problem cümlesi ve alt problemler sunulmuş ardından araştırmanın sınırlılıkları, sınırlılıklar belirtilmiş ve önemli bazı kavramların tanımları yapılmıştır.

1.1. Problem Durumu

Psikolojinin önemli çalışma alanlarından olan davranış bozukluklarının tanı ve tedavisi özellikle sağlıklı ve toplumla bütünleşik bir yaşam için oldukça önemlidir. Bu nedenle bireylerde var olan davranış bozukluklarının nedenlerini anlamak, açıklamak ve gerekli müdahaleler oluşturmak psikoloji tarihinde birçok kuramın temel amacını oluşturmaktadır. Psikolojik danışma kuramları tarihsel gelişimlerine göre dört gruba ayrılmaktadır. Sigmund Freud psikoterapi sürecini sistematik bir şekilde ortaya koyarak psikoterapinin tıp bilimlerinden farklı ayrı bir meslek olarak ortaya çıkma sürecini başlatmıştır. Daha sonra ortaya çıkan tüm kuramlar ya psikoanalizin bir devamı ya da ona bir tepki niteliğindedir. Bu sınıflandırma ile psikoanalitik kuramlar (psikoanaliz, analitik psikoloji, nesne ilişkileri kuramı), öğrenme kuramları (davranışçı terapi, bilişsel davranışçı terapi, bilişsel terapi, akılcı duygusal davranışçı terapi), insancıl kuramlar (bireysel psikoloji, birey merkezli terapi, gestalt terapi, varoluşçu terapi) ve son olarak postmodern kuramların (feminist terapi, çözüm odaklı kısa süreli terapi, öyküsel terapi) hepsi insan doğasını anlamak var olan davranış sorunlarının nedenlerini açıklamak ve bu sorunların nasıl çözüleceğine dair açıklamalar yapmak için geliştirilmiştir (Işık Terzi ve Ergüner Tekinalp, 2013). Bu kuramlardan biri olan Şema Terapi ise Bilişsel Davranışçı Terapi'nin psikopatoloji ve tedavisindeki sınırlıklardan ortaya çıkmıştır. Şema kavramı Yunanca'dan gelen bir kavram olup karmaşık uyaran ve deneyimler kümesi içerisinde bir düzen yaratmaya yardımcı olan kalıp veya düzenleyici çerçeve anlamına gelir (Rafaeli vd., 2016).

Şema Terapi, Young ve arkadaşları (2003) tarafından kişilik bozuklukları olan ve ayrıca geleneksel bilişsel terapiye cevap vermeyen veya tekrar kötüleşen hastalara daha etkili tedavi verme çabalarından ortaya çıkmıştır. Şema Terapi, bilişsel terapi, bağlanma ve nesne ilişkileri kuramı, gestalt ve yaşantısal terapi öğelerini bir araya getiren bütüncül bir yaklaşımdır (Rafaeli vd., 2016). Şema Terapi'nin önemli kavramlarından biri erken dönem uyumsuz şemalardır.

Erken dönem uyumsuz şemalar, bireyin ihtiyaçlarının karşılanmadığı, yıkıcı ya da zedeleyici erken dönem deneyimleri sonucu oluşmaktadır (Rafaeli vd., 2016). Bu şemalar, çocukluk ve ergenlik dönemi boyunca gelişmekte ve kişinin kendisi ya da başkalarıyla olan ilişkisini etkilemektedir. Şema Terapi'ye göre uyumsuz davranışların çoğu temel olarak toksik çocukluk deneyimlerinden kaynaklanan erken dönem uyumsuz şemalar tarafından tetiklenmektedir. Başka bir deyişle, erken dönem uyumsuz şemaların ve psikolojik sorunların kökeninde, çocukluk döneminde geliştirilen kişinin kendisi ve başkalarıyla olan ilişkileri ile ilgili anılar, duygular, bilişler ve bedensel duyumlardan oluşan kişinin yaşamı boyunca devam eden büyük ölçüde işlevsiz örüntü ve şemalar yatmaktadır (Young, 1999; Young vd., 2003). Şema Terapi'de, erken dönemde karşılanmamış temel duygusal ihtiyaçları temsil eden beş “şema alanı” bulunmaktadır. Bunlar ayrılma (kopukluk) ve reddedilme, zedelenmiş özerklik ve başarısızlık, zedelenmiş sınırlar, başkaları yönelimlilik, aşırı tetikte olma/baskılama olarak isimlendirilmektedir. Bu alanlar içerisinde toplanmış 18 erken dönem uyumsuz şema tanımlanmaktadır. Ayrılma (kopukluk) ve reddedilme alanında terk edilme/istikrarsızlık, güvensizlik/suistimal edilme, duygusal yoksunluk, kusurluluk/utanç, sosyal izolasyon/yabancılaşma uyumsuz şemaları bulunurken; zedelenmiş özerklik ve başarısızlık alanında bağımlılık/yetersizlik, zarar görme/hastalıklar karşısında dayanıksızlık, iç içe geçme/gelişmemiş benlik ve başarısızlık uyumsuz şemaları bulunmaktadır. Zedelenmiş sınırlar alanında büyüklenmecilik ve yetersiz öz-denetim/öz-disiplin uyumsuz şemaları bulunurken; başkaları yönelimlilik alanında boyun eğcilik, kendini feda, onay arayıcılık uyumsuz şemaları bulunmaktadır. Son olarak aşırı tetikte olma/baskılama alanında olumsuzluk/karamsarlık, duygusal baskılama/ketleme, yüksek standartlar, cezalandırıcılık uyumsuz şemaları bulunmaktadır (Young vd., 2003).

Şema Terapi'ye göre çocukluk çağında yaşanan deneyimler uyumsuz şemaların gelişmesinde büyük önem taşımaktadır. Bu durumda çocuğun yaşantı ve deneyimlerini ebeveynleri dışında düşünmek mümkün görünmemektedir. Bilindiği üzere, yaşamın erken dönemlerinde ebeveynlerle olan ilişki oldukça önemlidir. Çocuğun ebeveynlerine ilişkin algıları tüm dünyaya ilişkin algılarının temelini oluşturmaktadır (Arslan, 2017). Şema Terapi'ye göre de erken dönem yaşantılar ve ebeveynle ya da bakım verenle kurulan ilişki kişinin gelecekteki ilişkileri ve davranışları açısından belirleyici rol oynamaktadır. Young ve arkadaşları (2003) çocuk ebeveyn ilişkisinin erken dönem uyumsuz şemalar üzerindeki etkisine dikkati çekmektedirler. Buna göre bebeklik ve çocukluk dönemindeki diğerlerine güvenli bağlanma, özerklik, yetkinlik ve kimlik algısı, duyguların ve ihtiyaçların ifade edilmesi, kendiliğinden olma ve oyun olarak ifade edilen temel duygusal ihtiyaçların karşılanmamasına

bağlı oluşan uyumsuz şemaların kökeninde rol oynayan erken dönem yaşantılarının önemi vurgulanmaktadır. Ek olarak çoğu uyumsuz şemanın temelinde bazı zedeleyici/örseleyici çocukluk yaşantılarının olduğu da ifade edilmektedir (Soygüt ve Çakır, 2009). Dolayısıyla yaşamın erken döneminde ebeveynlerin ya da bakım verenin tutumu oldukça önem taşımaktadır.

Ebeveyn çocuk ilişkisinde ebeveynin ya da bakım verenin tutumunun kritik rol oynadığı bilinmektedir. Young vd. (2009) ebeveyn-çocuk ilişkisinde anne ve babanın sergilediği tutumları algılanan ebeveynlik stilleri ile açıklamıştır. Algılanan ebeveynlik stilleri, bağlanma kuramından yola çıkarak tanımlanan, yaşamın erken dönemindeki ebeveyn davranışlarını kapsamaktadır (Young vd., 2009). Terminolojik farklar bulunmakla birlikte şemaların kavramsallaştırılmasının temelini Bowlby'nin bağlanma kuramı olduğu bilinmektedir. Şemaların, bağlanma nesnesi ile olan ilişkinin temsilleri olarak tanımlandığı görülmektedir (Soygüt vd., 2009; Young vd., 2009). Bowlby ve Ainsworth'ün çocuğun yaşamının erken döneminde anneye bağlanmaya ilişkin açıklamalarından yola çıkarak Young ve arkadaşları (2009), algılanan ebeveynlik stillerini erken dönem uyumsuz şema alanlarından birine sahip kişinin geçmişte yaşadığı ebeveyn tutumlarına yönelik bazı tanımlar yapmışlardır. Örneğin, incinebilirlik şeması fazla korumacı, kaygılı ve aşırı kontrolcü ebeveyn ile büyümüş kişilerde görülmektedir (Roediger, 2009). Aşırı koruyucu ebeveynlik stili ise evhamlı, her şeyi çocuğu adına yapan, bu sebeple çocuğuna sorumluluk veremeyen, sürekli davranışlarını kontrol eden, çocuğun kendi kararlarını almasına olanak tanımayan ebeveyn tutumlarını içermektedir (Young vd., 2003). Özetle algılanan ebeveynlik stillerinin, şemaların oluşmasına neden olan ebeveyn tutumlarını tanımlamaya yönelik geliştirilen bir kavram olduğu görülmektedir.

Nitekim algılanan ebeveyn stillerinin erken dönem uyumsuz şema alanları ile ilişkili olduğunu ortaya koyan araştırmalar mevcuttur (Gök, 2012; McGinn vd. 2005; Thimm, 2010; Ünal, 2012). Alanyazın incelendiğinde olumsuz annelik stilinin tüm şema alanlarını pozitif yönde yordadığı (Çalışkan, 2017), hem annenin hem de babanın gösterdiği olumsuz ebeveynlik tutumlarının kopukluk, zedelenmiş otonomi ve zedelenmiş sınırlar şema alanlarını yordadığı (Nilüfer, 2016) bulgulanmıştır. Ek olarak, reddedici ve aşırı kontrolcü ebeveyn stillerinin (Harris ve Curtin, 2002; Leung vd., 2000; Murris, 2006) ve ihmal ve istismar edici yaşantıların (Hartt ve Waller, 2001; Waller vd., 2001) erken dönem uyumsuz şemalarla ilişkili olduğu görülmektedir.

Ebeveynlik stilinin, çocukların erken dönem uyumsuz şemalarına etkileri göz önüne alındığında ebeveynlerin birbirleriyle ilişkisi, aile içi iletişimleri, evlilik uyumları gibi

kavramların önemi de açığa çıkmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma kapsamında çocukların erken dönem uyumsuz şemalarının üzerinde ebeveynlik stilleri gibi etkili olduğu düşünülen diğer bir kavram olan evlilik uyumu kavramı da ele alınmıştır. Kuşkusuz, evlilik uyumunu daha iyi anlamak evliliğin tanımını, kültürel öğeler ile ilişkisini, temel bileşenlerini anlamaktan geçmektedir. Alanyazın incelendiğinde evliliğin tanımına ilişkin birçok farklı yaklaşım görmek mümkündür. Evliliğin bireylerin hayatlarındaki en önemli geçişlerden biri olduğu, evlilik ilişkisinin de en temel kişilerarası ilişkilerden olduğu öne sürülmektedir (Larson ve Holman, 1994). Yavuzer (2014) evliliği, çocukların güvenli bir ortamda yetiştirildiği, dostluğun önemli olduğu, cinsel doyumun yaşandığı, eşlerin birbirlerine duygusal gelişim fırsatını tanıdığı bir kurum olarak tanımlamaktadır. Ayrıca evlilik, bireyin benliğini eşinin/partnerinin benliği ile birleştirmesine olanak tanıyan, kişiliğinin gelişmesini ve mutlu olmasını sağlayan bir yapı olarak nitelendirilmektedir (Fowers, 1993). Daha kapsamlı bir tanımlamaya göre ise, evlilik farklı değerler, kültür ve aile geçmişine sahip bireylerin duygusal, davranışsal ve biyolojik etkenlerin olduğu, toplumsal kural ve yasalar çerçevesinde kendilerini yeniden tanımladıkları ve birbirlerine destekleyerek hayatlarını birleştirdikleri sosyal bir sistemdir (Ateş, 2012; Tutarel-Kışlak, 1999). Evlilik uyumu ise eşlerin birbirleriyle kolay iletişim kurabildiği, çatışmaların eşlerin iyi oluşunu sağlayacak şekilde çözüldüğü ve özellikle önemli durumlarda büyük tartışmaların yaşanmadığı evlilik olarak ifade edilebilir (Sabatelli, 1988). Bir başka tanıma göre ise evlilik uyumu, olumlu ilişki şemasına ve eşe yönelik pozitif duygu ve düşüncelere sahip olma, birlikte vakit geçirmekten keyif alma, sorunlara yönelik çatışma çözebilme ve iyi iletişim kurabilmektir (Öztürk ve Arkar, 2014).

Evlilik uyumunun niteliğinin ailenin yaşam kalitesini belirlediği düşünülmektedir. Eşler arasındaki uyum, iyi iletişim ailenin diğer üyelerini yani çocukları da etkilediği söylenebilir. Cutlar ve Radford (1999), aralarında iyi bir ilişki bulunan, çocuklarının geleceğini düşünen ve geleceğe iyimser bakan, açık iletişim kuran evlilik sisteminin sağlıklı bir aile yapısını temsil ettiğini belirtmektedir (akt. Çelik ve Tümkaya, 2012). Eşler arası ilişkinin uyumunun çocuk ve ergen ruh sağlığı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir (Harold ve Sellers, 2018). Ebeveynler arasında güçlü çatışmaların olduğu bir aile ortamında büyüyen çocuklar ruh sağlığı sorunları yaşayabilmekte ve gelecekteki psikiyatrik bozukluklar için risk altında bulunmaktadır (Holmes, 2013). Ebeveynler arası ilişki ve çatışmanın çocuklar üzerindeki etkisine yönelik araştırmalar mevcuttur (Cowan ve Cowan, 2002; Fidanoğlu, 2007; Harold vd., 2017; Rhoades, 2008). Eşler arasında uyumun olmaması, ebeveynler arasındaki çatışmaya maruz kalmak, çocuk yetiştirme stilleri arasındaki uyuşmazlık çocukların davranış

problemlerine yol açabilmektedir (Cummings vd., 2002; Gordis vd., 2001; Karadağ, 2015; Margolin vd., 2001). Donma ve Donma (2006), sağlıklı çocuk yetiştirme tutumlarına sahip ebeveynlerle büyüyen çocuğun anne ve babası ile etkileşiminin daha nitelikli olacağını ve bu çocukların evlilikteki stresin ve üzüntünün neden olabileceği olumsuz etkilerden uzakta daha sağlıklı büyüyeceğini belirtmektedir. Nitekim eşler arası uyumun çocuk yetiştirme stillerini de etkileyeceği düşünülmektedir. Şema Terapi alanyazını dikkate alındığında, bebeklik döneminde bakım verenlerle (ebeveynlerle) olan yaşantıların izlerinin yaşam boyu süreceği ve bu izlerin diğer kişilerle olan ilişkilere de yansıtacağı anlaşılmaktadır. Öyle ise, çatışma ortamında büyüyen, temel ihtiyaçları ebeveynleri tarafından yeterince karşılanamayan çocukların mutsuz olabilecekleri, yaşamdan keyif alamayacakları ve bu durumların çocuğun ruh sağlığını olumsuz etkilebileceği öngörülebilmektedir.

Ebeveynlik stili ve evlilik uyumunun hem aile içi iletişim ve huzurun hem de çocukların ruh sağlıklarının üzerindeki etkileri düşünüldüğünde ebeveyn çocuk ilişkisinin, çocuğun hem bugünü hem de geleceği adına kritik öneme sahip olduğu söylenebilir. Ancak evlilik ile ilgili tanımlarda da görülebileceği gibi, evlilik kararı alan bireyler farklı değer, kültür ve aile geçmişine sahiptirler (Ateş, 2012; Tutarel-Kışlak, 1999). Kuşkusuz bu durum evlilik çatısı altında birleşen bu bireylerin geçmişlerinden getirdikleri koşulları görmezden gelmememiz gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Çocuğun aile ile ilişkisiyle oluşan ilk şemaları, erken dönem uyumsuz şemaların temelini oluşturduğu (Muris, 2006) düşünüldüğünde, evlilik ve beraberinde ebeveynlik yolculuğuna başlayan bireylerin de aileleri ile olan ilişkileri sonucu oluşan şemaları önemli bir koşul olmaktadır. Başka bir ifade ile bugün anne baba olarak yollarına devam eden yetişkin bireylerin, çocukluk döneminde nasıl şemalara sahip oldukları ve bunu ne derece evliliklerine ya da ebeveynliklerine yansıttıkları önemli bir başlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim bireyin hayatının ileriki zamanlarında şemalarının aktive olması ebeveynleriyle erken dönemde yaşanan bir durumun benzerinin yaşanmış olması demektir. Ebeveynlerini ya da kendisine bakım veren kişileri olumlu algılayan bireylerin ruhsal olarak daha sağlıklı olduğu görülmektedir (Harris ve Curtin, 2002; Cheng ve Furnham, 2003). Erken dönemde maruz kalınan ebeveynlik tutumları ve ebeveyn – çocuk ilişkisi, uzun dönemde bireyin ruhsal iyilik hali (Maynard ve Harding, 2010) başta olmak üzere sosyal yeterlilik, akademik performans, psikososyal gelişim, davranış gibi birçok alana etki etmektedir (Barnes ve Farrel, 1992; Steinberg vd., 1994'ten akt.Montgomery, Fisk ve Craig, 2008).

Bu çalışmanın bir basamağını ebeveynler diğer basamağını ise çocuklar oluşturmaktadır. Birbirileri ile eşsiz ve ayrılmaz ilişkili bu iki basamak birlikte düşünüldüğünde, ebeveynlere ilişkin bahsedilen alanların (ebeveynin erken dönem uyumsuz

şeması, evlilik uyumu, ebeveynlik stili) çocukların yaşam doyumları üzerindeki etkileri çalışmanın merak konusudur. Bireyin hayata ilişkin yaşadığı doyum ve yaşadıklarından mutluluk duyabilmesi geçmiş yaşantıları, ebeveynleriyle geçmişte kurdukları ilişki ve sahip oldukları uyumsuz şemalardan etkilenebilir. Uyumsuz şemalara sahip bireylerin hayattan zevk alma, mutlu olma ve doyum sağlama gibi olumlu durumları daha az yaşadıkları düşünülmektedir.

Toplumda mutlu, ruh sağlığı açısından sağlıklı, hayattan doyum alan bireylerin varlığı bebeklik ve çocukluk döneminde aile ve çevreyle geçirilen mutlu ve sağlıklı ilişkilere bağlıdır. Yaşam doyumu, bireyin kendi yaşamından aile, arkadaş, yaşanılan çevre gibi yaşam alanları açısından memnun olup olmadığına ilişkin genel değerlendirmeler olarak tanımlanmaktadır (Bradley ve Crown, 2004; Çivitçi, 2009). Bireylerin yaşamlarından memnun ve mutlu olmalarına ilişkin değerlendirme pozitif psikolojide öznel iyi oluş olarak tanımlanmaktadır (Diener, 2000). Bireyin kendi yaşamına ilişkin bilişsel ve duyuşsal değerlendirmeleri ifade eden öznel iyi oluş kavramı, olumlu ve olumsuz duygulardan oluşan duyuşsal öge ve yaşam doyumu olarak bilinen bilişsel ögeyi içermektedir (Çivitçi, 2009). Veenhoven (1996), yaşam doyumunu bir bütün olarak hayat kalitesinin, olumlu yönde gelişiminin düzeyi olarak nitelendirmektedir. Bununla birlikte yaşam doyumunun belirleyicileri olarak; hayatta yaşanan değişimler, kişinin toplum içerisindeki yeri, bireysel yetenekleri; yaşantıların gidişatı, deneyim sahibi olmak, sonuç çıkarmak, duyguların kaynağındaki anlamları araştırmak, yaşam doyumu ve doyum alanı arasındaki ilişkiyi belirtmek olarak ifade etmektedir (Dingiltepe, 2009). Çocuklarda yaşam doyumu ise psikolojik bir güç olarak tanımlanmakta ve olumsuz davranışları önlediği ve olumlu değişimlere yol açtığı görülmektedir (Huebner vd., 2004). Yaşam doyumu yüksek olan çocukların yaşam doyumu düşük olanlara göre akademik performansları, kişilerarası ilişkilerin ve kişisel işlevlerinin yüksek olduğu belirtilmektedir (Gilman ve Huebner, 2006).

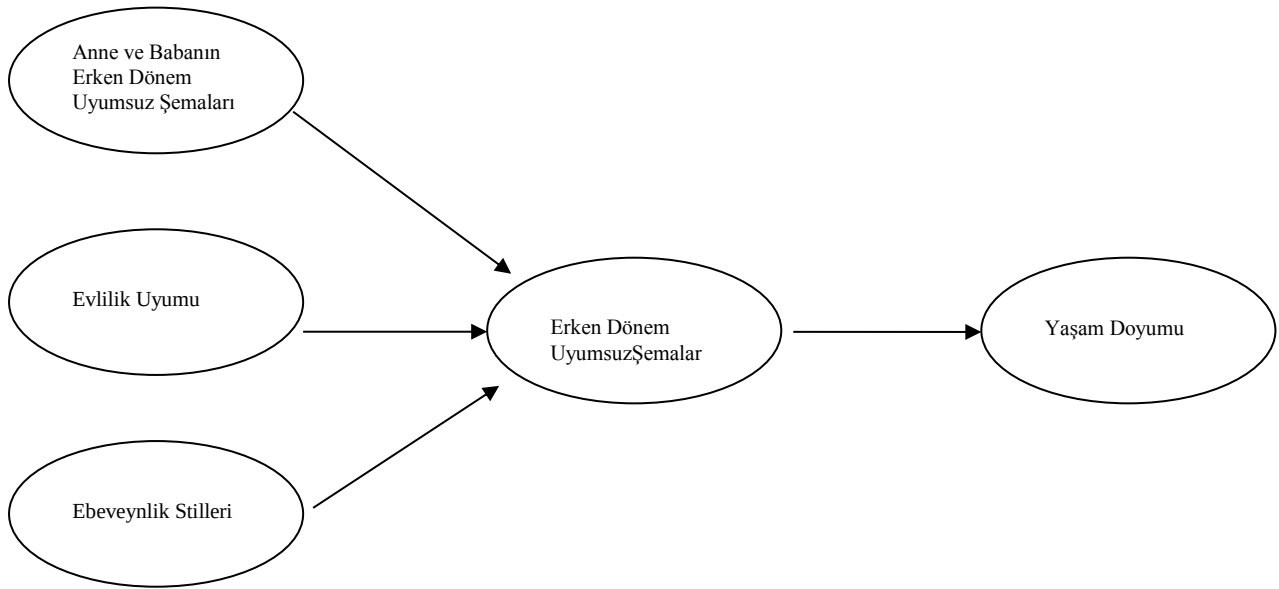
Yaşam doyumunun pozitif bir kavram olduğu düşünüldüğünde erken dönem uyumsuz şemalar ile arasında negatif bir ilişki olduğu söylenebilir. İki kavrama ilişkin alanyazında sınırlı sayıda araştırma bulunmakla birlikte Tuncay (2021) yaptığı araştırmada erken dönem uyumsuz şemalar ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelemiş ve kopukluk şema alanı, zedelenmiş otonomi şema alanı, zedelenmiş sınırlar şema alanı ve diğerleri yönelimlilik şema alanı arasında anlamlı ve negatif bir ilişki saptanmıştır. Erken dönem uyumsuz şemalar, bireylerin bazı hatalı davranışlar sergilemesine sebep olabilmekte ve bu durum birey için negatif yaşantıların çoğalmasına bununla birlikte mutluluğun zedelenmesine yol açmaktadır (Yalçın vd., 2018).

Sonuç olarak yaşamın erken döneminde olumsuz ebeveyn tutumlarının çocukların ruh sağlığını etkilediği görülmektedir. Daha sağlıklı toplum için aile içi ilişkiler, ebeveynlerin kendi içindeki uyumları, çocuk ile ilişkilerin önemli bir yer tuttuğu düşünülmektedir. Bu sebeple ortaokul öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn stillerinin erken dönem uyumsuz şemaları ile arasındaki ilişki ve bu şemaların yaşam doyumu arasındaki ilişkisinin ortaya konmasının, yol açabileceği olumsuz sonuçların önlenmesine dönük sosyal ve psikolojik politika ve uygulamalara katkıda bulunabilme potansiyeli bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalarının ve yaşam doyumlarının yordayıcısı olarak ebeveynlik stilleri ile ebeveynlerin erken dönem uyumsuz şemaları ve evlilik uyumları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Erken dönem uyumsuz şemaların ebeveynlik stilleri ile ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Lumney ve Harkness, 2007; Murris, 2006; Soygüt ve Çakır, 2009; Stallard, 2007). Yapılan çalışmalarda bireylerin kişilik özellikleri ile evlilik uyumları ve doyumları arasında ilişki olduğu görülmektedir (Aslan, 2016; Ebebuwa-Okoh, 2008; Tuzcu, 2017; Uçak, 2015). Alanyazında değişkenler arası ilişkinin olması, bireylerin aile içindeki yaşantılarının erken dönem uyumsuz şemaların oluşumundaki katkısı ve bu şemaların sonraki okul hayatı ve sosyal yaşamı da etkilemesi bu araştırmanın konusunun belirlenmesinde yol gösterici olmuştur.

Bu noktada araştırmanın genel amacı ebeveynlik stillerinin, ebeveynlerin erken dönem uyumsuz şemalarının, evlilik uyumunun ortaokul öğrencilerindeki erken dönem uyumsuz şemaları ve yaşam doyumlarını yordayıp yordamadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın amacı bağlamında oluşturulan model Şekil-1 de sunulmuştur.

Şekil 1 Ebeveynlik stilleri, evlilik uyumu ve ebeveynlerin erken dönem uyumsuz şemalarının ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemaları ve yaşam doyumu yapısal eşitlik modellemesi

1.3. Araştırma Problemi

Araştırmanın problemi “Ebeveynlik stilleri, ebeveynlerin erken dönem uyumsuz şemaları ve evlilik uyumları ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalarını ve ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemaları da yaşam doyumlarını ne düzeyde yordamaktadır?” şeklinde belirlenmiştir.

Hipotezler

H1: Annenin evlilik uyumu ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalarını pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır.

H2: Annenin ebeveynlik stilleri ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalarını pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır.

H3: Annenin erken dönem uyumsuz şemaları ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalarını pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır.

H4: Ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemaları yaşam doyumunu negatif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. (Anne modeli)

H5: Babanın evlilik uyumu ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalarını pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır.

H6: Babanın ebeveynlik stilleri ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalarını pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır.

H7: Babanın erken dönem uyumsuz şemaları ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalarını pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır.

H8: Ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemaları yaşam doyumunu negatif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. (Baba modeli)

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma bağlamında çocukların erken dönem uyumsuz şemaları incelenirken çocukların yaşam doyumu ve ebeveynlerinin erken dönem uyumsuz şemaları, ebeveynlik stilleri ve evlilik uyumu değişkenleri ele alınmıştır. Erken dönem uyumsuz şemalara ilişkin yurt içi ve yurt dışında yetişkin bireylerle yapılmış birçok araştırma bulunmaktadır. Ancak çocuk ve ergenlerde erken dönem uyumsuz şemalara ilişkin çok az çalışmaya rastlanmıştır. Araştırma kapsamında hem anne babalardan veri toplanması hem de ortaokul öğrencilerinden veri toplanması ve bu verilerin eşleştirilmesi öğrencilerin ve ebeveynlerinin bakış açılarının örtüşüp örtüşmediğine ilişkin önemli bir kaynak olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda yaşamın erken döneminde oluşmaya ve gelişmeye başlayan yetişkinlik döneminde etkilerinin görülmeye devam ettiği erken dönem uyumsuz şemaların ortaokul öğrencilerinde çalışılması önleyici çalışmalar açısından önemli görülmektedir.

Young vd. (2003) tarafından formüle edilen şema terapi, çocuk ve ergen psikoterapi alanında da şema terapinin kullanımını yakın zamanda Loose vd., (2018) kapsamlı bir şekilde açıklamıştır. Çocuk ve ergenlerde de erken dönem uyumsuz şemaların açıklanıp açıklanmadığını belirlemek için ilk olarak Stallard ve Rayner (2005) “Çocuklar için Şema Anketi” geliştirmişlerdir. Daha sonra yapılan araştırmalar da çocuk ve ergenlerde erken dönem uyumsuz şemaların açıklandığını ve yeme tutumları gibi değişkenlerle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Santos vd., 2018; Stallard, 2007; Van Vlierberghe ve Braet, 2007). Ülkemizde ise çocuk ve ergenlerin erken dönem uyumsuz şemalarını ve bu şemaların farklı değişkenlerle ilişkisini açıklayan çalışmalar sınırlıdır. Güner (2013) yılında 10-16 yaş aralığındaki çocuk ve ergenlerin erken dönem uyumsuz şemalarını belirlemeye yönelik ölçekler takımının geçerlik güvenirlik ve norm çalışmasını yapmıştır. Ergenlerin erken dönem uyumsuz şemaları ile farklı değişkenler son yıllarda çalışılmaya başlanmıştır. Bu çalışmalar incelendiğinde ergenlerde erken dönem uyumsuz şemaların internet bağımlılığı (Aksoy ve Ünübol, 2021) ile pozitif yönde ilişkili, iyi oluş ile negatif yönde ilişkili (Tuncer, 2019) ve obsesif kompulsif bozukluklarını açıkladığı (Sarıkas, 2020) görülmüştür. Alanyazında erken dönem uyumsuz şemaların ortaokul öğrencileri ile çalışıldığı araştırmalara rastlanamamıştır. Dolayısıyla bu araştırma erken dönem uyumsuz şemaları ortaokul öğrencilerinde incelemesiyle özgün bir nitelik taşımaktadır. Ortaokul öğrencilerinde erken dönem uyumsuz şemaların incelenmesi ile Türkiye’deki diğer araştırmacılara yeni araştırma alanları ve farklı bakış açıları geliştireceği düşünülmektedir.

Ayrıca elde edilen verilerin alanda çalışan okul psikolojik danışmanları için önemli olacağı düşünülmektedir. Bilindiği üzere okul psikolojik danışmanları hem okula devam eden çocuk ile hem de ebeveynleri ile yakın iletişim halindedir. Bu durumda gelişimsel ve önleyici rehberlik kapsamında okul psikolojik danışmanları erken dönem uyumsuz şemaların çocuğun yaşam doyumu ile ilişkisine, şemaların arkadaşlık ilişkisine etkilerine ilişkin bireysel psikolojik destek, grupla psikolojik danışma oturumları, seminerler ve veli bilgilendirme toplantıları düzenleyebilmesi açısından önemli görülmektedir.

Erken dönem uyumsuz şemaların ebeveynlik stilleri ile ilişkisini ortaya koyan Türkiye’de ve yurt dışında birçok araştırma bulunmaktadır (Gök, 2012; Hartt ve Walter, 2001; Haugh vd., 2017; Murris, 2006; Nilüfer ve Çınarbaş, 2018; Ölmez, 2019; Seyitoğlu, 2018; Thimm, 2010; Ünal, 2012). Ancak Young ve diğerlerinin (2003) algılanan ebeveynlik stillerine ilişkin değerlendirmeleri yetişkinlerin geçmişteki anne ve baba davranışlarına yönelik olduğu için yapılan araştırmalar çoğunlukla yetişkinlerin erken dönem uyumsuz şemaları ve algıladıkları ebeveynlik stillerine yönelik farklı değişkenlerle yürütülen çalışmalardır. Çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimlerinde ailenin rolü oldukça önemlidir. Dolayısıyla bu araştırmada, yaşamın daha erken dönemlerinde algılanan ebeveynlik stillerinin şemaların oluşmasındaki payı düşünüldüğünde çocukların şemalarının ve anne-baba davranışlarını değerlendirmelerinin incelenmesi bulundukları yaş dönemi için önleyici çalışmaları desteklemesi açısından önemli görülmektedir.

Araştırmanın bir diğer değişkeni olan yaşam doyumu bireyin kendi yaşamına ilişkin olumlu duygu ve düşüncelerin daha fazla olması şeklinde değerlendirilmektedir (Diener, 1995). Çocuklarda yaşam doyumu ise psikolojik bir güç olarak tamınlanmakta ve olumsuz davranışları önlediği ve olumlu değişimlere yol açtığı bildirilmektedir (Huebner vd., 2004). Dolayısıyla ortaokul öğrencilerinin yaşam doyumlarının algıladıkları ebeveynlik stillerinden, ebeveynlerinin evlilik uyumlarından ve ebeveynlerinin erken dönem uyumsuz şemalarından etkileneceği düşünülmektedir. Ebeveynlerinin evlilik uyumlarının, aile içi ilişkilerin çocuklarının erken dönem uyumsuz şemalarının oluşmasında ve yaşam doyumlarında önemli bir değişken olduğu düşünülmektedir. Eşler arası ilişkinin uyumunun çocuk ve ergen ruh sağlığı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir (Harold ve Sellers, 2018). Bu sebeple uyumsuz ebeveynlerle çatışma ortamında büyüyen çocukların, erken dönem uyumsuz şemalarının oluşacağı ve yaşam doyumlarının da olumsuz etkileneceği öngörülmektedir. Yaşam doyumu ve erken dönem uyumsuz şemaların ilişkisini inceleyen yurt içi ve yurt dışı araştırmalar mevcuttur (İlanloo vd., 2020; Öztürk, 2018; Sahraee vd., 2011; Sevim, 2018; Shirvani ve Peyvastegor, 2011). Ancak yapılan araştırmalar yetişkinler ile yürütülen

araştırmalardır. Çocukların erken dönem uyumsuz şemaları ve yaşam doyumları arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar oldukça sınırlıdır (Ayan, 2019). Araştırma kapsamında ebeveynlik stillerinin, ebeveynlerin erken dönem uyumsuz şemalarının, evlilik uyumunun ortaokul öğrencilerindeki erken dönem uyumsuz şemaları ve yaşam doyumlarını yordayıp yordamadığına ilişkin hipotetik model test edilmiştir. Değişkenlerin ortaokul öğrencilerinde çalışılmasının ve yapısal eşitlik modeli ile kurulan hipotetik modelin test edilmesinin araştırmanın özgün tarafı olduğu düşünülmektedir. Ortaokul çağındaki çocukların uyumsuz şemalarının açıklanması, bu şemaların öncülleri olan değişkenler (ebeveynlik stilleri, ebeveynlerin erken dönem uyumsuz şemaları ve evlilik uyumları) ile ilişkisinin ortaya konması ve bu şemaların yaşam doyumlarını ne derece açıkladığı önleyici çalışmalar açısından alanyazına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Son olarak bu araştırma kapsamında Rijkeboer ve Boo (2010) tarafından ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalarını belirlemek amacıyla geliştirilen “Çocuklar İçin Şema Ölçeği” Türkçe’ye uyarlanmıştır. Ülkemizde çocuk ve ergenlerin erken dönem uyumsuz şemalarını belirlemeye yönelik oldukça sınırlı ölçme aracı mevcuttur. Sadece Güner (2013) yılında 10-16 yaş aralığındaki çocuk ve ergenlerin erken dönem uyumsuz şemalarını belirlemeye yönelik ölçekler takımı bulunmaktadır. Bu sebeple uyarlanan ölçeğin alanyazına katkı sunacağı ve alanyazındaki önemli bir eksiği gidereceği, ortaokul öğrencileri ile çalışma yapacak araştırmacılar için yeni bir bakış açısı sunacağı düşünülmektedir.

Ayrıca yine araştırma kapsamında yetişkinler için Türkçe’ye Soygüt vd. (2008) tarafından uyarlanan “Young Ebeveynlik Ölçeği” ortaokul öğrencileri için tekrar uyarlanmış geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Yetişkinlerin geçmiş ebeveyn tutumları üzerinden yapılan değerlendirmenin ortaokul öğrencileri için de uygun olup olmadığını belirlemek açısından ölçeğin uyarlama çalışması önemli görülmektedir. Yetişkinler için uyarlanan ölçeğin bu yaş grubu için tekrar uyarlanmasının ortaokul öğrencilerinde ebeveynlik stilleri üzerine çalışmak isteyen araştırmacılar için önemli bir kaynak olacağı düşünülmektedir. Her iki ölçme aracının da yapılacak çalışmalarda kullanımının, bu yaş grubuna dahil olan çocuklara dair daha fazla ve derinlemesine bilgi edinmemizi sağlayacaktır. Elde edilen bilgiler ortaokul öğrencilerine yönelik yapılacak gelişimsel ve önleyici hizmetlere ışık tutacağı düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Sayıtları

Bu araştırma aşağıdaki sayıtlı üzerine temellendirilmiştir:

- Öğrencilerin ve ebeveynlerin uygulanan ölçeklere doğru ve samimi yanıtlar verdikleri varsayılmıştır.

1.6. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

- Araştırmanın örneklemi 2021-2022 yılı Mersin Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ortaokullarda öğrenim gören 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerden ve bu öğrencilerin ebeveynlerinden oluşmaktadır.
- Araştırmadan elde edilen veriler 2021-2022 yılı ile sınırlıdır.
- Araştırma bulguları, araştırmada kullanılan ölçme araçlarının ölçtüğü niteliklerle ve bu araçlardan elde edilen verilerle sınırlıdır.

BÖLÜM 2

KURAMSAL TEMEL VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Araştırmanın bu bölümünde erken dönem uyumsuz şemalar, ebeveynlik stilleri, evlilik uyumu ve yaşam doyumu kavramlarına ilişkin alanyazındaki kuramsal açıklamalara ve yurt içi ve yurt dışı yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Şema Terapi Modeli

Şema terapi, uzun süredir devam eden davranış kalıplarını ve duygusal sorunları ele almak için daha geniş bir yaşam sorunları perspektifine duyulan ihtiyacı fark eden Jeffrey Young'ın bilişsel-davranışçı uygulamaları ve klinik deneyimlerinden geliştirilmiştir (Martin ve Young; 2010; Young vd., 2003). Bilişsel davranışçı terapi eksen I bozukluklarının tedavisinde kısa süreli başarı sağlarken uzun vadede semptomların tekrarlandığı görülmektedir. Bilişsel-davranışçı terapi (BDT) tipik olarak kısa ve günümüze odaklı olmasına rağmen, bazı danışanların tedavi sürecini karmaşıklaştıran ve genişleten kronik ve kalıcı işlev bozukluğu veya karakterolojik (karakteristik) özellikleri vardır. Örneğin, depresif hastaların %40 kadarı tedaviye başarıyla yanıt vermez ve tedaviye yanıt verenlerin yaklaşık %30'unun 1 yıl içerisinde semptomları nüksetmiştir (Farrel vd., 2016; Martin ve Young; 2010; Young vd., 2001). Benzer tanımlanmış tedavi başarısızlıklarından dolayı Young (1999) kronik problem yaşayan hastaların tedavi etmek için şema terapiyi geliştirmiştir.

Şema terapi, geleneksel bilişsel-davranışçı tedavileri ve kavramları önemli ölçüde genişleten yenilikçi ve bütüncül bir terapidir. Şema terapi bilişsel-davranışçı terapi, nesne ilişkileri kuramı, gestalt, psikodinamik ve yaşantısal terapinin öğelerini bir araya getiren bütüncül bir yaklaşımdır (Farrel vd., 2016; Rafaeli vd., 2016; Young vd., 2003). Şema terapi bilişsel-davranışçı terapinin temellerinden yola çıkmış olmakla birlikte psikolojik sorunların gelişimsel kökenlerine, yaşam boyu psikososyal işlevsellik kalıplarına ve uyumsuz biliş ve davranışın yerleşik temel temalarına daha fazla vurgu yapmasıyla geleneksel BDT'den ayrılmaktadır (Martin ve Young, 2010). Şema terapi bilişsel davranışçı terapiye göre üç konuya daha yoğun bir şekilde odaklanmaktadır:

1. Hastanın problemlerinin ve belirtilerinin bilişsel ve davranışsal boyutlarından çok sorunlu duyguları üzerine yoğunlaşmaktadır. Şema terapi, daha önce gestalt terapi ya da psikodramada geliştirilen ve kullanılan yaşantısal ve duygu odaklı müdahaleleri önemli derecede kullanmaktadır (Arntz ve Jacob, 2016).

2. Şema terapi psikodinamik yaklaşımlarla bütünleşmesine olanak sağlayan çocukluk çağı konularını ve travmalarını bilişsel davranışçı terapiye göre çok daha fazla önemsemektedir. Yaşam öyküsüne ilişkin bilgiler sorunlu davranış örüntülerinin çocukluk dönemindeki kökenlerini anlamak amacıyla kullanılmaktadır. Amaç, hastaların var olan sorunlu örüntülerinin çocukluk ve gençlik döneminde işlevsel olmayan durumların bir sonucu olduğunu anlamalarına yardımcı olmaktır (Arntz ve Jacob, 2016).

3. Şema terapide çok önemli bir rol oynayan terapötik ilişki, hastanın kendini açmasına ve acı verici duyguları göstermesine izin verilen ve hastanın bunu yapmaya cesaret edebildiği; yeni sosyal davranışları denediği ve kişiler arası örüntüleri ilk kez olsun değiştirdiği bir alan olarak sunulmaktadır (Arntz ve Jacob, 2016).

Şema terapi evrensel duygusal ihtiyaçların varlığından söz etmekte ve bu temel duygusal ihtiyaçlar karşılanmadığında ortaya şemalar ve sorunlu davranışlar ortaya çıkmaktadır (Farrel vd., 2016; Young vd., 2003;). Bu temel ihtiyaçlar;

- Başkalarına güvenli bağlanma (güvenlik, bakım, istikrar ve benimsenme)
- Özerklik, yetenek, olumlu kimlik algısı
- Temel ihtiyaçlar ve duyguları ifade özgürlüğü
- Kendiliğindenlik ve oyun
- Akılcı sınırlar ve öz-denetimdir.

Şema terapi genel olarak bu temel ihtiyaçlara odaklanmaktadır. Temel ihtiyaçlar ve bunların karşılanmaması sonucunda oluşan engellenme psikolojik sorunların nedenini oluşturmakta ve uyum bozucu şemaların gelişmesine neden olmaktadır (Arntz ve Jacob, 2016; Rafaeli vd., 2016). Uyumsuz şemaların çocukluk dönemindeki ihtiyaçların doğru bir şekilde karşılanamaması sonucu ortaya çıkmaktadır.

Şema kavramı birçok alanda kullanılmaktadır. Genel terim olarak yapı iskelet, taslak anlamındadır. Antik Yunan felsefesinde stoacı mantıkçılar, mantık prensiplerini “çıkarım şemaları” olarak sunmuşlardır. Kantçı felsefede şema, sınıfın tüm üyeleri için ortak olan nesnenin kavramıdır. Aynı zamanda kümeler teorisi, eğitim, edebiyat gibi alanlarda da kullanılmaktadır (Young vd., 2003). Psikoloji alanında ise bilişsel gelişim alanında kullanılmaktadır. Piaget’e (1954) göre şema çocukların dünyayı algılaması ile gelişmektedir. Şemalar bilgiyi örgütleyen temsiller ya da eylemlerdir (akt. Santrock, 2018). Bununla birlikte psikoloji ve psikoterapi bağlamında bir şema, kişinin yaşam deneyimlerinin anlam kazanması için genel bir biçimde düzenlenmiş herhangi bir terim olarak düşünülebilir (Young, 1999). Şema, karmaşık uyaran ve deneyimler öbeği içinde bir düzen yaratmaya yardımcı olan kalıp ve

düzenleyici çerçeve manasındadır. Şemaların her insanın yaşamında var olduğu ve kendi hayatlarını anlamlandırmada bireylere yol gösterdiğine dair inanç terapiye yönelik birçok yaklaşımın temelini oluşturmaktadır. Aynı şekilde birçok kuramcı şemaların yaşamın erken dönemlerinde olduğu ancak yaşam boyunca işlenmeye ve gelişmeye devam ettiği üzerinde ortak görüşe sahiptir. Birçok yaklaşımda ortak olan bir diğer fikir de erken çocukluk döneminde kazanıldığı düşünülen şemaların uygun olmayan güncel yaşam olaylarında da ortaya çıkmasıdır (Loose vd., 2018; Rafaeli vd., 2016; Roediger, 2015). Young vd. (2003) temel ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların karşılanmadığında oluşan uyumsuz şemaları aşağıdaki gibi tanımlamışlardır (Tablo-1).

Tablo 1 Şema alanları ve temel ihtiyaçlar arasındaki ilişki

Şema alanı	İlişkili temel ihtiyaçlar
Kopukluk (ayrılma) ve reddedilme	Güvenli bağlanma, kabul, bakım
Zedelenmiş özerklik ve başarısızlık	Özerklik, yeterlik, kimlik algısı
Zedelenmiş sınırlar	Gerçekçi sınırlar, öz-denetim
Başkaları yönelimlilik	İhtiyaç ve duyguların özgürce ifade edilmesi
Aşırı tetikte olma(uyarılma) ve baskılanma(ketlenme)	Kendiliğindenlik ve oyun

Tablo-1. Arntz ve Jacob, (2016).

Şema terapinin odağı kişinin erken dönem uyumsuz şemalarıdır. Kişilik bozuklukları ve bazı Eksen I bozukluklarının temelinde erken dönem uyumsuz şemalar yatmaktadır. Erken dönem uyumsuz şemalar, çocuklukta gelişen ve kişinin yaşamı boyunca detaylandırılan, kendisiyle ve kişinin başkalarıyla ilişkisiyle ilgili geniş ve yaygın temalar olarak tanımlanır ve önemli ölçüde işlevsizdir (Bach vd., 2018).

Aşağıda şema terapinin temelini oluşturan erken dönem uyumsuz şemalar, şema alanları açıklanmıştır.

2.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

Erken dönem uyumsuz şemalar, çevresel bilgi işlemeyi işlevsiz bir şekilde yönlendiren, böylece kendilik algısını ve kişilerarası ilişkileri etkileyen benlik ve diğerleri hakkındaki temel inançları (koşulsuz varsayımları) temsil etmektedir (Pinto-Gouveia, vd., 2006). Çekirdek inançların doğası, şemaları değişime dirençli kılmakta bu da şemanın içeriğiyle uyumlu bilgi

işlemeye kaynaklık etmekte ve şema ile tutarlı olmayan bilgileri en aza indirmektedir (Dozois vd., 2009; Young, 1999).

Erken dönem uyumsuz şemalara ilişkin Young vd. (2003) kapsamlı bir tanım ortaya koymuşlardır:

- Genel, yaygın tema ya da örüntülerdir.
- Anılar, duygular, bilişler ve bedensel duyumlardan oluşmaktadırlar.
- Bireyin kendisi ve diğerleri ile olan ilişkilerini dikkate almaktadırlar.
- Çocukluk veya ergenlikte gelişmektedirler.
- Önemli derecede işlevsizdirler.

Kısaca erken dönem uyumsuz şemalar, gelişimin erken dönemlerinde ortaya çıkan, yaşam boyunca devam eden kendilik yıkıcı duygusal ve bilişsel örüntülerdir (Young vd., 2003). Bir bireyin davranışı şemanın bir parçası olarak görülmemektedir. Bir bireyin uyumsuz davranışları şemalara karşı geliştirilen mantıklı tepkilerdir (Rafaeli vd., 2016). Başka bir deyişle uyumsuz davranışlar şemalar tarafından güdümlenir, tam olarak bir şemanın parçası olarak düşünülmez. Şema Terapi’de, erken dönemde karşılanmamış temel duygusal ihtiyaçları temsil eden beş “şema alanı” içerisinde toplanmış 18 erken dönem uyumsuz şema tanımlanmaktadır (Young vd., 2003). Bu şema alanları ve erken dönem uyumsuz şemalar aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 2 Şema alanları ve erken dönem uyumsuz şemalar

Şema Alanı	Erken Dönem Uyumsuz Şemalar
1. Ayrılma (Kopukluk) ve Reddedilme	• Terk Edilme/İstikrarsızlık • Güvensizlik/Suistimal Edilme • Duygusal Yoksunluk • Kusurluluk/Utanç • Sosyal İzolasyon/Yabancılaşma
2. Zedelenmiş Özerklik ve Başarısızlık	• Bağımlılık/Yetersizlik • Zarar Görme/Hastalıklar Karşısında Dayanıksızlık • İç İç Geçme/Gelişmemiş Benlik • Başarısızlık
3. Zedelenmiş Sınırlar	• Büyüklenmecilik • Yetersiz Öz-denetim/Öz-disiplin
4. BaşkalarıYönelimlilik	• Boyun Eğicilik • Kendini Feda • Onay Arayıcılık
5. Aşırı Tetikte Olma/Baskılama	• Olumsuzluk/Karamsarlık • Duygusal Baskılama/Ketleme • Yüksek Standartlar • Cezalandırıcılık

Tablo 2. Farrel vd. (2016).

2.2.1. Ayrılma (Kopukluk) ve Reddedilme

Bu şema alanında bireyler güvenli bir bağlanma geliştiremezler. Bu şemaya sahip bireyler, sevilme, ait olma, empati ve duyguların paylaşılması gibi temel ihtiyaçların karşılanamayacağını düşünürler. Ailenin kökeni dengesiz, istismarcı, soğuk, reddedici ya da dış dünyadan izoledir (Farrel vd., 2016; Young vd., 2003). Ayrılma ve reddedilme alanındaki şemalar aşağıda açıklanmıştır.

- **Terk Edilme/İstikrarsızlık:** Bu şemaya sahip bireyler, ebeveynlerin ya da yakın ilişki kurdukları kişilerin istikrarsız, güvenilmez olduklarına inanırlar. Duygusal destek, koruma, yakınlık gibi ihtiyaçlarını karşılayamayacaklarını düşünürler. Bakım verenlerin değişkenlik gösterdiği ya da ebeveynlerin terk ederek ya da ölümle

olmadığı aile çevrelerinde büyüyen bireylerde rastlanmaktadır (Young ve Klosko, 2017). Terk edilme / istikrarsızlık şeması olan bireyler, kaybetme veya çok samimileşip kırılma korkusuyla yakın ilişki kurmaktan kaçınabilir, ilişkinin varlığında ise eş ölümü veya terk edilmeye dair yoğun kaygı yaşayabilirler (Caner, 2009).

- **Güvensizlik/Suistimal Edilme:** Bu şemaya sahip bireyler, başkalarının kendilerini suistimal edeceği, kötüye kullanacağı, inciteceği, kandıracağı ve aşağılayacağı beklentisi içine girerler. Kendilerine verilen zararın ise bilerek, haksız yere ya da ihmal sonucu meydana geldiğini düşünürler (Farrel vd., 2016; Young vd., 2003). Bu şemanın tanımına bakıldığında, ebeveynleri tarafından şiddet, istismar ve kötüye kullanımın olduğu bireylerde görülmektedir.
- **Duygusal Yoksunluk:** Bireyin karşılanması gereken düzeydeki duygusal desteği ebeveynlerinden ya da bakım verenden alamadığı durumda ortaya çıkmaktadır. Bu durumda kişi bu duygusal desteği alamayacağı beklentisi içine girmektedir. Bu duygusal yoksunluğun üç biçimi bulunmaktadır. (a) Bakım yoksunluğu (şefkat, sevgi...) (b) Empati yoksunluğu (anlayış, dinleme, duygu paylaşımı...) (c) Korunma yoksunluğu (güç, güven, rehberlik...) dur (Rafaeli vd., 2016).
- **Kusurluluk/Utanç:** Bu şema bireyin kusurlu, kötü, değersiz olma duygusudur (Young vd., 2003). Bu duygulardan dolayı bireyde kendine ilişkin bir utanç duygusu oluşur. Bu şemaya sahip kişiler eleştiriye, reddedilmeye ya da suçlanmaya karşı fazla duyarlı olabilmektedir.
- **Sosyal İzolasyon/Yabancılaşma:** Bireyin dünyadan, özellikle aile dışındaki sosyal hayattan yalıtılmış olduğu hissidir. Bu şemaya sahip kişiler, diğer insanlardan farklı olduklarını düşünürler ve herhangi bir gruba aidiyet hissetmezler. Sosyal izolasyon şeması olan bireyler genellikle, sosyal ortamlarda kendilerini rahat hissetmezler, diğer kişilerden farklı yönlerini saklamaya, statü kazanmaya, maddi şeylere sahip olma, eğitimlerinin iyi olmasına fazla takılırlar (Caner, 2009; Rafaeli vd., 2016).

2.2.2. Zedelenmiş Özerklik ve Başarısızlık

Özerklik, çocuğun aileden ayrılarak bireyselleşebilmesi, tek başına bağımsız olarak var olup işlev gösterebilmesidir. Aşırı koruyucu, her şeyin çocuğun yerine yapıldığı, çocuğun bireysel çabalarının desteklenmediği ya da tam tersi çok az çocukla ilgilenilen, çocuğun zorluklar karşısında yalnız bırakıldığı, yeterlik duygularının desteklenmediği aile ortamlarında

zedelenmiş özerklik şeması oluşmaktadır (Young ve Klosko, 2017; Young vd., 2003). Zedelenmiş özerklik ve başarısızlık alanındaki şemalar aşağıda açıklanmıştır.

- **Bağımlılık/Yetersizlik:** Bu şemaya sahip kişiler başkalarının yardımı olmadan günlük sorumluluklarını yerine getirmekte başarısız hissetmektedir. Bu sebeple bu tip bireyler genellikle pasiftir. Yaşadıkları olaylar karşısında çaresiz hissederler. Ebeveynleri aşırı evhamlı ve işleri kolaylaştırıcı bireylerde bu şema oluşmaktadır. Bu şemaya sahip bireyler, yakın ilişkilerinde koruyucu, güçlü, işlerini kolaylaştırabilecek kişileri tercih eder (Farrel vd., 2016).
- **Zarar Görme/Hastalıklar Karşısında Dayanıksızlık:** Bu şema birey için felaketin çok yakında olduğuna, başına bir şey geleceğine ve bunun önüne geçemeyeceğine ilişkin duyduğu abartılı korku ve kaygıyı içerir. Ebeveynin kendisinin de tehlikelere karşı aşırı tetikte ve duyarlı olması, çocuğun başına sürekli bir felaket geleceği gibi davranması bu şemanın oluşumunu etkilemektedir. Bu felaketler dış kaynaklıdır ve şöyledir: (a) tıbbi felaketler (kalp krizi, AIDS...) (b) duygusal felaketler (kontrol kaybı...) (c) çevresel felaketler (deprem, uçak düşmesi, kaldırımda tır çarpması...) (Caner, 2009; Rafaeli vd., 2016).
- **İç İç Geçme/Gelişmemiş Benlik:** Bu alandaki bireyler, kendi sosyal ve bireysel gelişimlerini engelleyecek düzeyde ebeveynlerine bağlıdır. Başkalarının (özellikle ebeveynlerinin) onayı ve desteği olmadan bir iş başarıp mutlu olamayacaklarına inanırlar. Şema, bireyin açık bir kimlik duygusu eksikliğini içermektedir. Aile dışı etkinliklerin desteklenmediği ve ebeveynlerin çocuklarını bireyleşmeleri konusunda yalnız bıraktıkları durumda şema gelişir. Bu şemaya sahip bireyler genellikle eş ve arkadaşlarına yapışık bir ilişki sürdürme eğilimindedir. Eşlerinin güçlü ve dominant olmalarını ister (Young vd., 2003).
- **Başarısızlık:** Bireyin başarısız olduğu, iş, okul, spor gibi alanlarda temelde yetersiz olduklarına ilişkin inancı içeren şemadır. Bu şemanın kökenlerinde; birbirinden farklı anne-baba tutumları olabilir. Çocuğun başarısının aşırı önemsendiği ve başarılarının fazla takdir edilmediği, başarısızlıkların eleştirildiği ve kıyaslamaların yapıldığı aile ortamlarında bu şemanın geliştiği görülmektedir. Bu şemaya sahip bireyler, kendileri için zorlu kariyer yolları tercih edebilmekte ya da çok daha kolay olan potansiyellerinin altında işler tercih edebilmektedir (Caner, 2009).

2.2.3. Zedelenmiş Sınırlar

Çocuk, özdenetimini kazanana kadar ebeveynleri tarafından bazı sınırlar konmaktadır. Çocukken uygulanan herhangi bir kurala uyma, başkalarını dikkate alma ya da özdenetim geliştirme ihtiyacı duymayan bireylerde oluşan şemadır. Genellikle çok fazla hoşgörü, izin verici ve müsamahalı aile ortamında büyüyen bireylerde görülmektedir. Bu şemaya sahip bireyler, başkalarının haklarına saygı duyma, iş birliği yapma, verdiği sözleri yerine getirme, uzun süreli hedeflere ulaşmada sorunlar yaşamaktadır. Bu bireyler genellikle şımarıklık, bencillik, sorumsuzluk göstermektedir (Young vd., 2003). Bu alandaki şemalar aşağıda açıklanmıştır.

- **Büyüklenmecilik:** Bu şemaya sahip kişiler, diğer bireylerden daha üstün olduklarını düşünürler. Diğer insanlardan farklı ve özel ayrıcalıklara sahip olduklarını düşünürler. Başkalarının kişisel alan ve sınırlarını gözetmeksizin her istediklerini yapabilecekleri konusunda ısrarcıdırlar. Bu şemaya yol açabilecek iki tür ebeveynlik tutumundan bahsedilebilir. Bunlardan biri ebeveynlerin aşırı izin verici, hoşgörü olduğu, çocuğun fazla şımartıldığı bir stil diğeri ise anne ve babanın verdikleri mesajların çeliştiği, ebeveynlerden birinin daha sert diğeri daha toleranslı olduğu bir stildir (Young ve Klosko, 2017; Young vd., 2003).
- **Yetersiz Öz-denetim/Öz-disiplin:** Bireylerin kişisel hedeflerini gerçekleştirmek veya duygularını ifade etmeyi dizginlemekte zorluk yaşadıkları şemadır. Hedeflerine yönelik engellemelere tahammülleri düşüktür. Kişisel doyum ve bütünleşme pahasına çatışmadan, huzursuzluktan, sorumluluk gerektiren durumlardan kaçma eğilimi gösterirler. Aşırı kontrolcü ebeveynlerin çocuklarında görülebilmektedir (Caner, 2009; Rafaeli vd., 2016).

2.2.4. Başkaları Yönelimlilik

Bu şema alanı, temel evrensel ihtiyaçlardan biri olan kendi yönelimli olma ihtiyacının karşılanmadığına ilişkin şemaları kapsar. Bireye kendi isteklerinin, ihtiyaçlarının olabileceği ve bunları ifade etmesi gerektiğinin yeterince verilmediği aile ortamlarında görülmektedir. Daha sonra bireyler duygularını, isteklerini ifade ederken suçluluk, utanç duymaktadır. Onaylanma, var olan duygusal bağı devam ettirme veya tepkiden kaçınma için kendi duygu ve ihtiyaçlarını ikinci plana atarlar. Başkaları odaklı oldukları için kendilerine ilişkin (ihtiyaçları, tercihleri, duyguları...) farkındalıkları düşüktür (Farrel vd., 2016). Başkaları yönelimlilik alanındaki şemalar aşağıda açıklanmıştır.

- **Boyun Eğicilik:** Boyun eğicilik şemasının işlevi, öfkeden, tepki almaktan veya terk edilmekten kaçınmadır. Bu şemaya sahip bireyler, kontrolü başkalarına bırakmayı tercih eder. Bu sebeple eş ve arkadaş seçimlerinde otoriter, kendilerini yönetebilecek ve baskın kişilere yönelirler. Genellikle iki türlü boyun eğicilik söz konusudur. Bunlar; (a) ihtiyaçların boyun eğmesi (b) duyguların boyun eğmesidir. Boyun eğicilik şemasının uyumsuz belirtileri, pasif-agresif davranışlar, kontrolsüz öfke patlamalarına sebep olabilir. Ebeveynlerinin ihtiyaçlarını önemsemediği, ihtiyaçlarıyla ilgilenmediği ya da cezalandırdığı bireylerde oluşabilmektedir (Young vd., 2003).
- **Kendini Feda:** Bu şema, kendi mutluluğu ve çıkarlarını göz ardı ederek başkalarının ihtiyaçlarını karşılamak için aşırı çaba sarf etmeyi içerir. Bu şemanın temel motivasyonları, yardıma ihtiyacı olan kişilerle bağ sürdürmek, bencillikten doğan suçluluktan kaçınmaktır. Bu sayede özsaygılarını korumaya çalışırlar. Genellikle çevreleri ve çocukları için kendi duygu ve ihtiyaçlarını ikinci plana atmış ebeveynlerin çocuklarında bu şema görülmektedir (Soygüt ve Çakır, 2009; Rafaeli vd., 2016).
- **Onay Arayıcılık:** Benlik saygısı ve gerçek bir benlik algısı diğer insanların onayına bağlıdır. Bu şemaya sahip bireylerin öz saygıları kendilerinininkinden çok başkalarının verdikleri tepkilere göre şekillenir. Şema genel olarak onaylanma için statü, para, sosyal kabul, görünüş üzerine aşırı vurguyu içerir. Ebeveynleri tarafından sadece koşullu sevgi almış bireylerde bu şema görülmektedir. Çocukluğunda sadece başarı elde ettiğinde ebeveynlerinin sevgisini kazanabildiğini öğrenmiş bireylerde bu şema vardır ve ilerde eş ve arkadaş seçiminde zor beğenen, eleştirel kişileri tercih etmektedir (Young vd., 2003).

2.2.5. Aşırı Tetikte Olma (Uyarılma)/Baskılama

Sert, baskıcı, kuralcı aile ortamında yetişen çocuklar özdenetimin kendiliğinden olma, oyun oynama ve mutluluğu yaşamaya oranla daha fazla önemsendiğini öğrenirler. Bu aile ortamında çocuklardan hatadan kaçınmaları, ahlaklı olmaları, mükemmel olmaları beklenmektedir. Bu şema alanındaki bireyler, kendileri için koydukları yüksek standartlara ulaşabilmek için dinlenme, duyguları ifade etme, sağlık gibi ihtiyaçlardan ödün verebilmektedir. Bu bireylerde eğer kontrollü ve dikkatli olmazlarsa var olan yaşam düzenlerinin dağılacağı düşüncesi mevcuttur. Bu sebeple de fazla kaygılı, endişeli ve karamsardırlar. Sürekli olabilecek kötü

senaryolara karşı tetiktirler (Caner, 2009; Rafaeli vd., 2016). Bu alandaki şemalar aşağıda açıklanmıştır.

- Olumsuzluk/Karamsarlık: Bu şema, daha çok olumlu ve iyimser durumları yok sayıp olumsuz durumlara (hayal kırıklıkları, küskünlükler, hatalar...) odaklanmayı içermektedir. İş, aşk ve kariyer alanlarında bir hatanın çok fazla olumsuz sonuç doğurabileceğine ilişkin inançlar vardır. Olumsuz sonuçlar abartıldığında bu bireylerde genellikle, kronik endişe, kaygı ve kararsızlık görülmektedir (Young ve Klosko, 2017).
- Duygusal Baskılama/Ketleme: Genellikle eleştirilmekten korkan bireylerin duygularını bastırmasını içeren şemalardır. Bu sebeple öfke ve agresyon gibi olumsuz duyguların bastırılmasının yanında neşe, cinsel istek, arzu, şefkat gibi olumlu duygularda bastırılır. Katı, soğuk ve içe kapanık bir izlenim verirler. Genellikle kendileri gibi kontrollü kişilerle yakın ilişkiler kurmayı tercih ederler (Farrel vd., 2016).
- Yüksek Standartlar: Bu şema, bireyin genellikle eleştiriden kaçmak için davranış ve hedeflenen yüksek standartları karşılamak için yoğun çaba sarf etmesine ilişkin inancı içermektedir. Bu şema, mükemmeliyetçilik, katı kurallar, zaman ve verimlilik boyutlarında aşırı uğraşı içerir. Başarının, statünün abartılı bir şekilde önemsendiği aile ortamında büyümek bu şemanın gelişimine neden olabilmektedir (Caner, 2009; Young ve Klosko, 2017).
- Cezalandırıcılık: Bu şema, bireylerin hata yaptıkları için sert ve katı bir şekilde eleştirilip cezalandırılmalarına ilişkin inancı içermektedir. Bireyin beklenti ve standartlarını karşılamayan kişilere karşı tahammülsüz, öfkeli, cezalandırıcı olduğu şema biçimidir. Cezalandırıcı tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarında görülmektedir. Bu şemaya sahip bireyler, ya kendileri gibi cezalandırıcı yakın ilişkiler tercih eder ya da cezalandırıcı davranışlara boyun eğen yakın ilişkiler tercih eder (Rafaeli vd., 2016).

2.3. Çocuk ve Ergenlerde Şema Terapi ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

Erken dönem uyumsuz şemaların çocuklukta gelişmesi ve ergenlik boyunca da bu gelişimin çoğalarak devam etmesi ayrıca yetişkinlik dönemindeki psikopatoloji üzerindeki etkisi düşünüldüğünde çocuklar ve ergenler üzerinde yapılan araştırmalar yetişkinlerle yapılan çalışmalarla kıyaslandığında oldukça azdır (Santos vd., 2018; Stallard, 2007; Van Vlierberghe ve Braet, 2007). İlk olarak Stallard ve Rayner (2005) yaşamın ilk yıllarında gelişen uyumsuz şemaların çocuklar ve ergenlerde de açıklanıp açıklanmadığını belirlemek için “Çocuklar için

Şema Anketi” geliştirmişlerdir. Çocuk ve ergenlerde yapılan araştırmalar aşırı yeme ve yeme bozukluğu bağlamına yetişkin alanyazını bulgularından yola çıkılarak başlamıştır (Cooper vd., 2005; Turner vd., 2005; Van Vlierberghe ve Braet, 2007). Daha sonra çocuklar ve ergenler için şema terapi üzerine geniş ve kapsamlı bir kitap yayımlanmıştır (Loose, vd., 2018).

Şema terapi, gelişim psikolojisi bakış açısıyla birlikte çocuklarda ve ergenlerde 5 farklı yaş evresinde erken dönem uyumsuz şemaların nasıl geliştiğini açıklamaktadır (Loose vd., 2018). Bunlar;

- *0-3 yaş arası bebeklik ve yürüme çağındaki çocuklar:* Bu yaş grubunda şema terapi özellikle ana-babadaki şema etkinleşmesini aydınlatmaktadır. Ana-babanın şeması etkinleştiğinde anne-baba çocuk etkileşiminde de şemalar tetiklenir. Yeni doğandaki ilk şema oluşumu anne-baba çocuk etkileşimi izlenerek görülebilir. Bu erken dönemde şema terapi, zorlu doğum öncesi ve sonrası koşullara ve karşılanan veya karşılanamayan gelişimsel süreçlere ve temel ihtiyaçlara yönelir (Loose vd., 2018).
- *4-6 yaş arası okul öncesi çağındaki çocuklar:* Uyumsuz şemalar, bilişsel gelişim, konuşmayı öğrenme ve aile sistemine bilinçli dahil olma ile biçimlenir ve gelişir. Bu dönemde anne ve babanın etkisi rol model olma ile belirginleşir. Örneğin yemek yeme, temizlik, sosyal alanlardaki kültürel normları öğrenme, ince motor, kaba motor, duyuşsal motor gelişim ve bu gelişim alanlarını başarma, özdeğer, kendine yetebilme ve kendini keşfetme sürecini oluşturmakta önemlidir. Bu süreçte olumsuz yaşantılar uyumsuz şemaların gelişip kök salmasına neden olmaktadır. Bu dönemdeki olumsuz deneyimler duyuşsal yoksunluk, terk edilme ve kusurluluk gibi uyumsuz şemaların oluşmasında etkili olabilmektedir. Büyük anne/büyük baba ya da okul öncesi dönemdeki öğretmenle olumsuz etkileşim suçluluk ve utanç duygularına yol açmakta bu duygular da kusurluluk ve sosyal izolasyon şemalarının oluşmasına ve tetiklenmesine yol açmaktadır (Loose vd., 2018).
- *6-11 yaş arası ergenlikten öncesi okula giriş çağındaki çocuklar:* Şema terapi bu yaş grubunda okuldaki akademik beklentiler, spor ve arkadaş grupları ile baş etmesi gereken okul çocuğuna odaklanır. Aile içi etkileşimlerde, anne baba uyuşmazlığı, aile içi şiddete tanıklık ya da maruz kalma, boşanma gibi durumlar bu yaştaki çocuklarda sıklıkla suçluluk ve utanç duygularına yol açar. Bu durumda suçluluk ve utanç duygularıyla oluşan şemalar pekişebilmektedir. Başarı alanında ise performans düşüklüğü ve buna bağlı alınan tepkiler başarısızlık ve kusurluluk şemalarının oluşmasına veya pekişmesine neden olabilir. Okuldaki öğrenme ortamının çocuğa az

gelmesi olumsuz bir öğrenme ortamı oluşturabilir. Bu da haklılık ve yetersiz öz denetim şemalarının oluşmasına yol açabilir (Loose vd., 2018).

- *11-16 yaş arası ön ergenlik çağındaki çocuklar:* Bu dönemdeki gelişim görevleri kimlik ve kendine yetebilmek ile ilgilidir. Bedenlerindeki değişimler, cinsel dürtüler ve cinsel kimliği kendilik algıları ile bütünleştirmeye çabalar. Aile içi ilişkilerin önemi azalmaya akranlar ile ilişkilerin önemi artmaya başlar. Aileden ayrılmanın başladığı bu dönemde aile sisteminde sorun varsa çocuğun aile ve akranlar arasında değerler ve ilkeler konusunda anlaşmazlıklar yaşanabilmektedir. Aşırı koruyucu aileler bağımsızlaşmayı zorlaştırmaktadır. Diğer taraftan ise akran zorbalığı başka şemaların oluşmasına ya da tetiklenmesine neden olabilir. Sosyal izolasyon olumsuz akran deneyimleri ile oluşmaktadır. Bu dönemde yaşanan cinsel ve fiziksel istismar ise boyun eğme şemasının oluşmasına neden olabilir (Loose vd., 2018).
- *17-23 yaş arası ergenler:* Yetişkinliğe giriş dönemindeki ergenler yakın ilişkiler, cinsellik, kariyer planlama gibi konularla karşı karşıya gelmektedir. Bu süreçte bağımsızlaşma ve anne-babadan ayrılma giderek artmaktadır. Bu dönemdeki aşırı koruyucu, baskıcı anne-baba tutumları güçlü duygusal dengesizliğe sebep olabilir. Ayrıca kimlik bulma döneminde yaşanan karmaşalar ve aile içi anlaşmazlıklar var olan şemaların aktive olmasına ve giderek güçlenmesine neden olabilir (Loose vd., 2018).

En erken ve merkezi şemalar tipik olarak çekirdek aileden kaynaklanır. Çocuk olgunlaştıkça, diğer etkiler (örneğin, akranlar, okul, topluluk grupları ve kültür) giderek daha önemli hale gelir ve ayrıca şema gelişimine katkıda bulunabilir.

2.4. Ebeveynlik Stilleri

Erken dönem uyumsuz şemalarda da bahsedildiği üzere erken dönemde ebeveyn tutumları bireyin ruhsal olarak iyilik halini, akademik başarısını ve sosyal ilişkileri gibi birçok alanı etkilemektedir (Barnes ve Farrel, 1992; Maynard ve Harding, 2010; Montgomery vd., 2008). Bebeklik ve ilk çocukluk döneminde ebeveynlerin çocukla iletişimi, çocuğa bazı alışkanlık ve davranışların kazandırılması, bireyleşmesine ve kimlik bulmasına destek olunması da oldukça önemlidir.

Şema terapide algılanan ebeveynlik stilleri kavramı aslında Bowlby'nin bağlanma kuramından hareketle ortaya çıkmıştır (Young vd., 2009). Bowlby psikolojik olarak sağlıklı bireyler yetiştirmede anneye bağlanmanın önemi üzerinde durmaktadır. Bowlby, Harlow'un

etolojik çalışmalarından yola çıkarak benzer bağlanma davranışlarının insanlarda da olduğunu gözlemlemiştir (Bowlby, 2013). Bebekler dünyaya geldikleri andan itibaren yaşamını sürdürebilmek için bir başkasının bakımına, sevgisine muhtaçtır. Bebeğin fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak ise anneye ya da bakım veren kişiye bağlanmayı beraberinde getirmektedir. Anne ve çocuk arasında kurulan güvenli bağlanma ilişkisi çocuğa sağlıklı psikolojik gelişim imkânı sunmaktadır (Tüzün ve Sayar, 2006).

Young ve arkadaşları (2009) da Bowlby'nin bağlanma kuramındaki yaşamın erken dönemindeki anneye ya da bakım verenle ilişkinin önemi üzerinde durur. Algılanan ebeveynlik stilleri, Young ve arkadaşları (2009) tarafından bağlanma kuramından yola çıkarak yaşamın erken dönemindeki ebeveyn davranışlarını tanımlanmıştır. Bireylerin yetişkinlik döneminde ruhsal olarak sağlıklı olabilmeleri için erken dönemde bazı temel ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Çocuk ile çocuğa bakan (anne-bakıcı) arasındaki etkileşim sırasında karşılanması gereken evrensel bazı temel duygusal ihtiyaçlar bulunmaktadır. Şema terapiye göre, ilk ihtiyaç olan güvenli bağlanmadır ve bu ihtiyacın karşılanamadığı durumda örneğin anne veya babasının şiddet eğilimli olduğu ya da duygusal açıdan ulaşılabilir olmadığı, çocuğun ihtiyaçlarının reddedildiği ya da tutarlı ve sürekli bir biçimde karşılanmadığı bireylerde terk edilme, güvensizlik, duygusal yoksunluk, kusurluluk gibi şemalar oluşmaktadır (Gör vd., 2017; Young vd., 2009).

Bir diğer ihtiyaç ise özerklik, yeterlik ve kimlik algısı ihtiyacıdır. Çocuk duygusal yakınlık kurma, desteklenme ve korunma ihtiyacı kadar özerk olma, kendi yaşantılarını deneyimleme ihtiyacı hissetmektedir. Ebeveynleri aşırı koruyucu olan çocukların bu ihtiyaçları göz ardı edilir veya karşılanmaz ise bireylerde bağımlılık, zarar görme/hastalıklar karşısında dayanıksızlık, iç içe geçme, başarısızlık gibi şemalar oluşmaktadır (Gör vd., 2017; Young vd., 2003).

Üçüncü temel ihtiyaç olan öz-denetim, sorumluluk duygusu kazanmaya yönelik olan ihtiyaçtır ve bu ihtiyacın karşılanmadığı durumda örneğin ebeveynleri tarafından disiplini sağlanamayan, aşırı serbest ve sınırsız izin ile yetiştirilen çocuklar, başkalarına karşı sorumluluklarını yerine getirmekte ve diğerlerinin haklarına saygı göstermekte zorluk çekmektedir. Bu bireylerde büyülenmecilik ve yetersiz öz-denetim şemaları oluşmaktadır (Gör vd., 2017; Young vd., 2009).

Diğer bir temel ihtiyaç duyguların ve ihtiyaçların özgürce ifade edilmesidir. İsteklerini ve ihtiyaçlarını ifade edemeyen, istenmeyen duyguların ve ihtiyaçların bastırılması koşuluyla ebeveynleri tarafından kabul gören çocuklar, kendi duygusal ihtiyaçları yerine başkalarının ihtiyaçlarını karşılamayı ve onları memnun etmeyi tercih eder ve öncelikli görürler. Bu ihtiyaç

karşılanmadığında bireylerde kendini feda, onay arayıcılık ve boyun eğme şeması gelişmektedir (Young vd., 2003).

Beşinci ve son temel ihtiyaç ise kendiliğindenlik ve oyundur. Ebeveynleri mükemmeliyetçi, kuralcı, sert ve talepkâr olan çocuklar kendiliğinden ortaya çıkan duygu ve isteklerini bastırır ve ebeveynlerinin koyduğu katı kurallara ve beklentilere uymak zorunda hissederler. Bu ihtiyaç karşılanmadığında karamsarlık, duygusal baskılama, yüksek standartlar ve cezalandırıcılık şemaları oluşmaktadır (Young vd., 2003).

Young ve arkadaşları (2009) ergenlik döneminde akran ilişkileriyle ilgili deneyimlerin sonucu olarak yaşamın daha sonraki dönemlerinde ortaya çıktığı varsayılan sosyal izolasyon şeması dışında bireydeki erken dönem uyumsuz şemalarla ilişkili olduklarını varsaydıkları 10 uyumsuz ebeveynlik stili tanımlamaktadır. Bunlar;

- Kuralcı/Kalıplayıcı,
- Küçümseyici/Kusur Bulucu,
- Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı,
- Sömürücü/İstismar Edici,
- Aşırı Koruyucu/Evhamlı,
- Koşullu/Başarı Odaklı,
- Aşırı İzin Verici/Sınırsız,
- Kötümser/Endişeli,
- Cezalandırıcı,
- Değişime Kapalı/Duygularının Bastıran

şeklinde. Çocuğun aileye ilişkin temsilleri, dünyaya ilişkin temsillerini de oluşturmaktadır. Başka bir deyişle çocuğun aile ile ilişkisiyle oluşan ilk şemaları, erken dönem uyumsuz şemaların temelini oluşturmaktadır (Muris, 2006). Bireyin hayatının ileriki zamanlarında şemalarının aktive olması ebeveynleriyle erken dönemde yaşanan bir durumun benzerinin yaşanmış olması demektir. Örneğin duygusal açıdan yoksun bırakılan bir çocuk, başkalarının duygusal bağ kurma isteklerini yerine getiremeyeceğine dair bir inanç geliştirebilir (Haugh vd., 2016). Ebeveynlerini ya da kendisine bakım veren kişileri olumlu algılayan bireylerin ruhsal olarak daha sağlıklı olduğu görülmektedir (Cheng ve Furnham, 2003; Harris ve Curtin, 2002; Soygüt vd., 2008).

Yapılan çalışmalarda, algılanan ebeveynlik stilleri, erken dönem uyumsuz şemalar, kişilik bozuklukları, psikolojik belirtiler, yeme bozuklukları arasında ilişki görülmüştür (Kapçı ve Hamamcı, 2010; Lumley ve Harkness, 2007; Soygüt ve Çakır, 2009; Thimm, 2010). Thimm

(2010) yaptığı araştırmada anne ve baba tarafından reddedilmenin erken dönem uyumsuz şema alanlarının tamamıyla ilişkili bulmuştur. Annenin daha az duygusal sıcaklık göstermesi başkalarına yönelimlilik, ayrılma/reddedilme ve aşırı tetikte olma/baskılama şema alanları ile ilişkili bulunmuştur. İranlı ve Hintli bireylerle yapılan bir araştırmada ise ebeveynlik stillerinin erken dönem uyumsuz şemalarla ve depresyon ile ilişkili olduğu saptanmıştır. İranlı bireylerde terk edilme şemasının annelik tarzı ile ilişkili olduğu ve depresyonu etkilediği, Hintli bireylerde ise babalık tarzının cezalandırıcılık ve terk edilme şemaları ile ilişkili olduğu ve depresyonu etkilediği görülmüştür (Nai vd., 2014). Murris (2006) ise yaptığı araştırmada algılanan çocuk yetiştirme stillerinin bağımlılık şeması dışındaki tüm şemaları yordadığı saptanmıştır. Bir başka araştırmada ise baba tarafından gösterilen duygusal sıcaklık; duygusal yoksunluk, kusurluluk ve yüksek standartlar şemalarından alınan düşük puanlarla ilişkili bulunmuştur. Baba tarafından gösterilen reddedici davranışlar ise duygusal yoksunluk, terk edilme ve kusurluluk şemaları ile ilişkili olduğu saptanmıştır (Jones vd., 2006).

Aşırı kontrolcü, kaygılı ebeveyn tutumu veya duygusal yakınlık kuramayan ebeveyn tutumlarının erken dönem uyumsuz şemalarla ilişkili olduğu görülmektedir. Çocuk-ebeveyn (bakım veren) ilişkisi, aile içi iletişim önemli olduğu kadar ebeveynlerin birbirleriyle ilişkisi, evlilik uyumları da çocuğun erken dönem yaşantıları için önemlidir ve erken dönem uyumsuz şemalarını etkileyebilmektedir.

2.5. Evlilik Uyumu

İnsana özgü ilk toplumsallaşma davranışı olan evlilik ilkel toplumlarda yaşamı devam ettirmenin bir yolu olarak görülmektedir (Ersanlı ve Kalkan, 2008). Evlilik, bir ailenin meydana gelmesi ve neslin devamının sağlanmasında en önemli adımdır (Larson ve Holman, 1994). Cutlar ve Radford (1999), aralarında iyi bir ilişki olan, çocuklarının geleceğini düşünen ve geleceğe pozitif bakan, açık iletişime sahip evlilik sisteminin sağlıklı bir aile yapısını temsil ettiğini, Fowers (1993) evliliği, kişinin benliğini bir başkasının benliği ile birleştirmesini, kişiliğini olumlu yönde geliştirmesini ve mutlu olmasını sağlayan bir kurum, Hayward ve Zhang (2006) ise evliliği eşlerin sağlık durumunu iyileştiren ve yaşamlarından doyum almalarını destekleyen sosyal bir kurum olarak tanımlamaktadır.

Evlilik konusunda yayınlanan ilk çalışma Terman ve ark. (1938)'nin yaptığı "Mutlu ve mutsuz çiftleri birbirinden temel olarak ayıran nedir?" sorusunun cevabı olarak ortaya çıkmıştır (akt. Gottman ve Notarius, 2002). Bu araştırmadan sonra evlilik uyumu kavramı sıklıkla araştırmalara konu olmuştur ve evlilik uyumuna ilişkin farklı boyutları içeren tanımlar ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda evlilik uyumu kavramı evlilik ve aile ilişkileri çalışmalarında önemli

bir yer tutmuştur (Spainer, 1976). Evlilik uyumu, evlilikte çatışmalardan kaçınma veya bunları çözme eğilimi, evlilikten ve birbirinden memnuniyet duygusu, ortak ilgi ve aktivitelerin paylaşılması ve evlilikte karı kocadan eşlerin birbirinden beklentilerinin karşılanması gibi özelliklerin varlığı olarak tanımlanmaktadır (Locke ve Wiliamson, 1958). Evlilik uyumu, eşlerin önemli konularda fazla uyuşmazlık ve çatışma yaşamadığı, birlikte kararların alındığı ve iletişime açık birliktelikleri ifade etmektedir (Sabatelli, 1998). Evlilik uyumu, birbiriyle iletişim halinde olan, evlilik ve aileyle ilişkili konularda ortak fikir birliğine varabilen ve evlilik içi problemlerini yapıcı bir yolla çözebilen evlilik olarak tanımlanmaktadır (Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002). Evlilik doyumu ve evlilikteki mutluluk kavramını da içeren evlilik uyumu, evli çiftlerin evlilikteki başarısı ve işlevselliği olarak tanımlanan genel bir kavramdır (Ersanlı ve Kalkan, 2008). Evlilik uyumu yüksek çiftlerin birbirleri ile daha kaliteli iletişim kurdukları, daha az çatışma yaşadıkları, sorunlarını daha etkili ve doğru bir şekilde çözdükleri ve daha fazla doyum aldıkları belirtilmektedir (Janicki vd., 2006).

Uyumlu bir evlilik için çeşitli faktörlerin olması gerekmektedir. Evlilik uyumunu etkileyen faktörler arasında ebeveynlerin mutlu evlilikleri, tanışma süresi, toplumsal cinsiyet rolleri, evliliğin arkadaşlar ve aile tarafından onaylanması, evlenme yaşı, toplumsal statü, eğitim düzeyi, çocukluk döneminde ebeveynler ile kurulan iyi ilişkilerin yanında (Özgüven, 2009) olumlu bakış açısı da eşlerin birbirine karşı duyarlı, istek ve ihtiyaçları hakkında daha fazla bilgiye sahip olma yer almaktadır (Long ve Adrews, 1990). Diğer önemli faktörler ise eşlerin problem çözme becerileri, empatik yaklaşımları ve birbirleri ile olan iletişim biçimleridir (Bayraktaroğlu ve Çakıcı, 2013; Cummings vd., 2002). Larson (2002), 1950'lerden itibaren evlilik uyumuna ilişkin Amerika'daki araştırmaları incelediği çalışmasında evlilik uyumuna ilişkin 3 temel faktörden bahsetmektedir. Bunlar; çift özellikleri (empati becerileri, çatışma çözme becerileri, iş paylaşımında denge kurabilme), çevre koşulları (ebeveyn ve arkadaşların evliliği desteklemeleri, sağlık konuları, iş stresi, borçlanma, gelir-gider dengesi vb.) ve kişisel özellikler (çiftlerin kişilik özellikleri, dışadönüklük ya da içe kapanıklık, mantık dışı inançlar, şiddet eğilimi, depresyon düzeyi vb.)dir.

Yapılan araştırmalarda çatışma çözme becerileri ve iletişim becerilerindeki yetersizliğin evlilik uyumunu olumsuz etkilediğini (Christensen ve Shenk, 1991; DeTruck ve Miller, 1986) aynı zamanda mutsuz bir evliliği sürdürmek genel mutluluk, yaşam doyumu, genel sağlık durumu ve benlik saygısı ile olumsuz yönde ilişkili bulunmuştur (Hawkins ve Booth, 2005). Evlilik ile birlikte kadın ve erkeğin rollerinde değişimler, bu rollere uyum sağlayamama, eşlerin birbirlerine karşı aynı iletişim biçimini kullanamamaları, çatışma ve tartışma gibi durumlar evlilikte uyumsuzluk gibi birçok soruna neden olmaktadır (Ersanlı ve Kalkan, 2008).

Evlilik uyumunun açıklanmasında pek çok faktör etkili olmuştur. Dolayısıyla evlilik uyumu tanımlanırken birçok farklı kuram tarafından açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kuramlar “Wilson’un Sevginin Evrimi Kuramı, Miller ve Steinberg’in Kişilerarası İletişime Dair Sosyal Biliş Kuramı, Walster’in Romantik Aşk Kuramı, Psikodinamik Model, Bowlby’nin Biyolojik Kökenli Bağlanma Kuramı, sosyal mübadele kuramına dayanan Etkileşim Sonuçları Kuramı, Stuart’ın Pekiştireç Modeli ve Fincham, Bradbury ve Baucom tarafından geliştirilen Evlilikte Yükleme Kuramı, Lewis ve Spainer’in Uyumlu Evlilik Modeli” dir.

Wilson’un Sevginin Evrimi Kuramı, çiftlerin birbirlerine yönelik davranışlarını içgüdüsel bir bakış açısıyla açıklamaktadır. Sevgi korunma, koruma ve cinsel dürtüden oluşan üç içgüdüden oluşmaktadır. Korunma içgüdüğü eşe bağımlı davranışı temsil etmekle birlikte bu ihtiyaç çocukluk yıllarındaki anne figürü tarafından korunma ihtiyacının devamı olarak görülmektedir. Koruma içgüdüğü ise eşlerin birbirini aynı zamanda çocuk olarak gördükleri ve birbirlerini koruma ihtiyacı hissetmeleri olarak ifade edilmektedir. Cinsel dürtünün amacı çoğalmaktır. Bu amaç doğrultusunda erkek olabildiğince fazla kadınla ilişkide bulunup genlerini yaymak isterler. Kadınlar ise çocuğunun babasını seçerken daha seçici davranmaktadır. Çiftlerin içgüdülerine önem veren bu kuram, sosyal çevreyi evlilikler ve evlilik uyumu için önemsememektedir (Ersanlı ve Kalkan, 2008).

Miller ve Steinberg’in Kişilerarası İletişime Dair Sosyal Biliş Kuramı, eşler arasındaki ilişkiyi bir eşin diğeri hakkında nasıl düşündüğüne ilişkin açıklama yapmıştır. Kişilerin bilgi bankası diye adlandırılan başkaları hakkındaki bilgi, tutum ve inançlarını içeren birikim sayesinde iletişim kurduklarını anlatmaktadır. Eşlerini olduğu gibi kabul eden geleneksel örüntülerden bağımsız olarak algılayan çiftlerin evlilik uyumlarının ve doyumlarının daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Kuram, eşin olduğu gibi kabul edilmesi, eşe karşı bağımlı ve kontrolcü davranışların var olmadığını dolayısıyla daha eşitlikçi bir tutum olduğunu söylemektedir (Gökmen, 2001).

Walster’in Romantik Aşk Kuramına göre sosyal öğrenme ve duyguları tanımlama âşık olmayı açıklamaktadır. İnsanlar toplumsal öğretilerden, sosyal ve kültürel ortamlardan çeşitli iletişim kanallarından âşık olmanın nasıl bir duygu olduğunu ve kime âşık olunacağını öğrenmektedir (akt. Ersanlı ve Kalkan, 2008).

Psikodinamik Modele göre bireyler eş seçimini yaparken kendi narsistik ihtiyaçlarını göz önünde bulundururlar. Ego ideallerini gerçekleştirecek kişiyi seçme eğilimindedirler ve evlilik aracılığıyla bu ihtiyaçlarını gidermeye çalışırlar. Diğer taraftan eşlerin ihtiyaçlarının benzerliği de evlilikleri belirleyen bir unsur olarak görülmekte ve eşlerin benzerlik düzeyleri arttıkça evlilik uyumları da artmaktadır. Psikodinamik modele göre evliliğin devamlılığı ve

uyumu için eşlerin ihtiyaçlarını tamamlama ya da ihtiyaçların benzerliği önemlidir. Aynı zamanda sosyal becerilerde eksiklik, içedönüklük ve alınganlık gibi kişisel faktörler de evlilik uyumunun azalmasına neden olabilmektedir (akt. Ersanlı ve Kalkan, 2008).

Bir diğer kuram olan Bowlby'ın Biyolojik Kökenli Bağlanma Kuramına göre ise evlilik uyumunda eşlerin psikoseksüel gelişimleri önemli rol oynamaktadır. Gelişim evrelerinin herhangi birinde yaşanan eksikliğin bir sonraki gelişim evresinde tamamlanamayacağı düşünüldüğü için bu eksiklik evlilik ilişkisinde de görülmekte ve evlilik uyum düzeyini düşürmektedir. Sağlıklı bir çocukluk dönemi geçirmiş, gelişim döneminin getirdiği çatışmaları sağlıklı bir şekilde çözümlemiş bireylerin evlilik uyumları yüksek olmaktadır (akt. Ersanlı ve Kalkan, 2008). Çocukluk döneminde güvenli bağlanmış bireyler yakın ilişki kurarken başkalarına yaklaşımdan rahatsızlık duymazken, çocukluk döneminde kaçınan bağlanmış bireyler yakın ilişkilerden rahatsız olup güvenmekten korkmaktadır. Kaygılı bağlanan bireyler ise eşlerinin kendilerini yeterince sevmediklerini düşünüp eşlerin üzerine fazlaca titreyerek onları kaçırmaktadır (Hortaçsu, 2012).

Kişiler arası ilişkileri açıklamak amacıyla geliştirilen Thibault ve Kelley'in Etkileşim Sonuçları Kuramı (theory of interactionoutcomes) sosyal mübadele (Exchange) kuramına dayanmaktadır. Thibault ve Kelley'in Etkileşim Sonuçları Kuramı (theory of interactionoutcomes) bilişsel yaklaşımdan etkilenmiştir (Azizoğlu-Binici ve Hovardaoğlu, 1996). Bu kurama göre kişiler arası ilişkiler ödül ceza mübadelesine dayanmaktadır ve bireyler ödülün fazla olduğu cezanın az olduğu ilişkileri tercih etmektedir. İlişkide kastedilen ödül, ilişkiden aldığı haz ve doyumken ceza ise bireyin performansını kitleyen durumlardır. Thibault ve Kelley (1959)'e göre, bireyin ilişkiden elde ettiği sonuçları değerlendirebilmesi için iki standardı bulunmaktadır. Bunlar, karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi olarak ifade edilmektedir (akt. Azizoğlu-Binici ve Hovardaoğlu, 1996). Karşılaştırma düzeyi, ilişkideki doyum-doyumsuzluk boyutunun nötr noktası olarak kabul edilir ve bu nokta bireyin ilişkiden elde ettiği sonuçların ortalaması olarak değerlendirilir. Buna göre ilişkiden alınan sonuçlar karşılaştırma düzeyinin üstündeyse birey ilişkiden doyum sağlayabilmekte altında ise birey ilişkiden doyum sağlayamamaktadır. Seçenekler için karşılaştırma düzeyi ise bireyin mevcut ilişkisini, olası diğer seçeneklerle ilişki yaşaması durumunda elde edeceği doyuma ilişkin orta noktasıdır. Kurama göre bireyler mevcut ilişkilerini sürdürüp sürdürmeyeceklerine bu ölçüte göre karar vermektedir (Azizoğlu-Binici ve Hovardaoğlu, 1996). Bu açıklamalara göre bireyin evlilik ve eş ile ilgili beklentileri karşılandığı takdirde evlilikten doyum sağlanacağı ve uyumlu bir evlilik sürdüreceği düşünülmektedir.

Stuart'ın pekiştireç modelinde ise uyumlu ve uyumsuz çiftlerin birbirlerine olan davranışları gözlenmiştir. Sonuçta uyumsuz çiftlerin boş zaman aktiviteleri organize etmedikleri, birlikte oldukları zaman diliminde birbirlerini mutlu edecek çok az şey yaptıkları ve birbirlerine karşı negatif bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Genellikle böyle çiftler eşinin ifadelerini de olumsuz olarak algılayıp değerlendirme eğilimi gösterirler (akt. Ersanlı ve Kalkan, 2008).

Uyumlu ve uyumsuz çiftleri birbirinden ayıran temel davranış örüntülerinin birbirlerine olan yüklemeleri olduğunu söyleyen Yükleme Kuramı, eşin bir olaya ilişkin açıklamalarını içeren nedensellik yüklemeleri ile olayın sorumluluğuna ilişkin sorumluluk yüklemeleri üzerinde durmaktadır (Bradbury ve Fincham, 1990). Nedensellik yüklemesi yaşanan olayı neyin ortaya çıkardığı ile ilgilenirken sorumluluk yüklemesi eşe yüklenen suçluluk ve bu suçluluğu etkileyen etmenlerle ilgilenmektedir (Bradbury ve Fincham, 1990; Tutarel-Kışlak, 1997).Evliliklerinde uyumsuzluk yaşayan çiftler birbirlerini daha fazla suçlamakta ve eşin davranışını daha fazla bencil ve olumsuz olarak değerlendirmektedir (Tutarel-Kışlak, 1997).

Lewis ve Spanier evlilik uyumu, mutluluğu ve kalitesi üzerine birçok araştırma yapmıştır. Yaptıkları araştırmalarda amaç evlilik uyumunu ve bu uyumun sürdürülebilir olmasını sağlamaktır. Bu sebeple evlilik uyumunun devamlılığını sağlayacak etmenler üzerinden bir model oluşturulmuştur (Lewis ve Spanier, 1980). Uyumlu Evlilik Modelinde, ilk değişken sosyal ve kişisel kaynaklar bir diğer deyişle bireyin evlilik kurumuna getirdiği kaynaklardır (kendine güven, sağlık, fiziksel ve mental beceriler). İkinci değişken yaşam stilineki memnuniyettir (arkadaş ve aile desteği, toplumdaki konumu, iş yaşamındaki memnuniyet). Üçüncü değişken ise evlilik yaşantısındaki ödüllerdendir (etkili ve uygun iletişim, iletişimin miktarı) (Lewis ve Spainer, 1980; Tüfekçi-Hoşgör, 2013). Aynı zamanda eşlerin pozitif yaklaşımı, rol uyumları evlilik uyumlarını da etkileyen diğer etmenler olarak görülmektedir (Sütataç, 2010).

Evlilik uyumu görüldüğü gibi karmaşık bir kavramdır ve birçok kuram tarafından açıklamaya çalışılmıştır. Ailedeki tüm bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlığını etkileyen oldukça önemli bir faktör olan evlilik uyumunun (Soylu ve Kağnıcı, 2015) olmadığı ilişkilerde sorunlar önlemediği takdirde çocukların ve hatta çevresindeki diğer bireylerin de olumsuz etkilendiği söylenebilir. Anne ve baba arasındaki ilişkinin uyumu çocukların ruh sağlığı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir (Harold ve Seller, 2018). Yoğun çatışmaların olduğu bir aile ortamında büyümek çocuklar için olası ruh sağlığı sorunları anlamına gelmektedir (Holmes, 2013; Köknel, 1994). Ebeveynlerin birbirleri ile olan olumsuz davranışları hem eşler için hem de çocuklar için travmatik etkilere sebep olabilir (Fidanoğlu,

2007). Eşler arasında yaşanan olumsuzluklar, iletişim problemleri çocukların davranış problemlerine neden olabileceği düşünülmektedir. Yapılan araştırmalar çocukların davranış problemleri ile aile, evlilik uyumlarında negatif yönde bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaktadır (Amato, 2005; Cui vd., 2005; Cummings vd. 2002). Eşler arasındaki çatışmaların ebeveynlik tutumlarına da yansıdığı ve dolayısıyla çocukların akademik ve sosyal yetersizlikleri, kardeş problemleri ve bazı davranış problemleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Buehler ve Gerard, 2002; Gordis vd., 2001; Kargı ve Akman, 2006). Donma ve Donma (2006) sağlıklı tutumlara sahip anne baba ile büyüyen çocukların ebeveynleri ile ilişkisinin daha nitelikli olacağı ve evlilikteki stresin kaygının neden olacağı olumsuzlardan etkilenmeden ruhsal gelişimlerinin daha sağlıklı olacağını ifade etmişlerdir.

Evlilik uyumu yüksek, ebeveyn-çocuk ilişkisinin sağlıklı olduğu aile ortamında büyüme fırsatı bulan çocukların uyumlu şemalara sahip olabileceği ve yaşamdan daha fazla doyum alabilecekleri düşünülmektedir.

2.6. Yaşam Doyumu

'Pozitif Psikoloji' üzerine gerçekleştirilen araştırmalar, psikoloji alanyazınında önemli bir yeni yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Psikolojinin geleneksel olarak depresyon ve kaygı gibi olumsuz duygulara odaklanma eğiliminin tam tersine, giderek artan sayıda araştırmacı, çalışmalarında olumlu duygulara odaklanmaya başlamıştır (Pavot ve Diener, 2007). Giderek büyüyen bu araştırma grubu içinde öne çıkanlar, mutluluk deneyimine veya öznel iyi oluşa odaklanan çalışmalardır. Öznel iyi oluş, doğası gereği hem duygusal hem de bilişsel bileşenleri olan çok yönlü bir kavramdır (Diener vd., 1999). Öznel iyi oluşun kurucu bileşenleri arasında bulunan yaşam doymu, bir bütün olarak kişinin yaşam kalitesinin bilişsel bir değerlendirmesini temsil eden ayrı bir yapı olarak tanımlanmıştır (Pavot ve Diener, 1993).

Yaşam doymu, anlaşılması çok kolay bir kavram olmadığı için bu konuda pek çok açıklama ve tanımlamaya rastlamak mümkündür. Neugarten ve diğerleri (1961), yaşam doymunu “başarılı yaşlanmanın işlevsel bir tanımı” olarak adlandırır. Sumner'a göre yaşam doymu; yaşam koşullarınızın, standartlarınızı ve beklentilerinizi karşılama düzeyinin olumlu bir değerlendirmesidir. Andrew ise yaşam doymunu, belirli bir zaman diliminde, olumsuzdan olumluya değişen, kişinin yaşamıyla ilgili duygu ve tutumlarının genel bir değerlendirmesi olarak tanımlar (Prasoon ve Chaturvedi, 2016). Diener (1984) yaşam doymunu, iyi oluşun üç ana göstergesinden biri olarak tanımlar. Yaşam doymu, bilişsel kuramla uyumlu olarak, “bireyin kendi yaşam koşullarının, standartlarıyla uyumluluğuna dayalı karşılaştırmalar hakkındaki bilişsel yargısı” olarak karakterize edilir (Diener vd., 1985).

Tüm bu tanımlardan hareketle, Veenhoven (1993) yaşam doyumunu “bir kişinin bir bütün olarak yaşamının genel kalitesini olumlu olarak değerlendirme derecesi” olarak tanımlamıştır (Prasoon ve Chaturvedi, 2016). Ayrıca Diener vd. (1999) yaşam doyumu kavramına, “kişinin yaşamını değiştirme arzusu, geçmişten memnuniyet, gelecekte memnuniyet ve diğer önemli kişilerin kendi yaşamı hakkındaki görüşleri” boyutlarını eklemişlerdir. Yaşam doyumu, zihinsel ve fiziksel sağlığın diğer göstergeleri ile birlikte 'görünür' yaşam kalitesinin göstergelerinden biridir. Kişinin arzularının gerçek başarısıyla karşılaştırmasından elde edilen genel varoluş koşullarının bir değerlendirmesi olarak adlandırılır (Cribb, 2000). Bireyin arzuları ve başarıları arasındaki uyumsuzluk ne kadar azsa, yaşam doyumunun o kadar fazla olduğu varsayılmaktadır (Diener vd., 2003). Son yıllarda yapılan araştırmalarda ise yaşam doyumu, yaşanan olumlu duyguların derecesi olarak değerlendirilmektedir (Prasoon ve Chaturvedi, 2016).

2.6.1. Yaşam Doyumunu Etkileyen Faktörler

Yaşam doyumunu etkileyen birçok etmen bulunmaktadır. Bunlar bazı başlıklar altında aşağıda listelenmiştir.

Ekonomik Faktörler

Daha yüksek ya da daha düşük ekonomik gelir düzeyi, yaşam doyumunu etkileyen faktörlerden biri olarak göze çarpmaktadır. Bireysel düzeyde, daha yüksek gelirler yaşam doyumunu artırmaktayken daha düşük gelirler ise yaşam doyumunu azaltmaktadır (Jebb vd., 2018; Kahneman ve Deaton, 2010; Layard vd., 2008).

Bireysel Faktörler

Cinsiyet, fiziksel olarak sağlıklı olmak ve inanç gibi değişkenler yaşam doyumunu etkileyen faktörler arasındadır. Kadınların erkeklere göre, fiziksel olarak sağlıklı olan bireylerin sağlıklı olmayan bireylere göre daha yüksek düzeyde yaşam doyumuna sahip olduğunu ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır (Fortin vd., 2015; Ngamaba vd., 2017; Steptoe vd., 2015; Stevenson ve Wolfers 2009). Alanyazında bilişsel olmayan kişilik özelliklerinin de yaşam doyumu ile ilişkili olduğunu ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır. Buna göre vicdanlılık ve dışa dönüklük yüksek düzeyde yaşam doyumu ile ilişkiliyken; nevrotik kişilik özelliği ise düşük düzeyde yaşam doyumu ile ilişkilidir (Schimmack vd., 2004; Weiss vd., 2008).

Çevresel ve Toplumsal Faktörler

Yakın sosyal ilişkilere sahip olmak, sosyal etkinlik sayısının fazla olması gibi etkenler yüksek düzeyde yaşam doyumu ile ilişkilidir (Lelkes 2006). Daha fazla yeşil alan kullanılabilirliği (Krekel vd., 2016), temiz hava (Levinson, 2012), ve düşük suç oranları (Ambrey vd., 2014), yaşam doyumunu artırdığı tespit edilen değişkenler arasındadır. İşsizlik ve yüksek enflasyon oranları (Lucas vd., 2004; Winkelmann ve Winkelmann, 1998), işe gidip gelme süreleri (Ingenfeld vd., 2019), şehirlerde yaşamak (Burger vd., 2020; Easterlin vd., 2011), bakım sorumlulukları (Borg ve Hallberg, 2006) ise düşük düzeyde yaşam doyumu ilişkili görülen değişkenler olarak göze çarpmaktadır.

Ailesel Faktörler

Medeni durum, çocuk sahibi olma, aile bireyleriyle kurulan ilişkinin niteliği gibi değişkenler, yaşam doyumunu etkileyen faktörler arasında yer almaktadır (Ardahan, 2012; Özdevecioğlu ve Aktaş, 2007). Alanyazında evli bireylerin evli olmayan bireylere göre daha yüksek düzeyde yaşam doyumuna sahip olduğunu ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Lucas, 2005; Stutzer ve Frey, 2006). Ortaya konulan sonuçlar daha az belirleyici olsa da çocuk sahibi olmak da memnuniyeti artırma eğilimindedir (Cetre vd., 2016).

2.6.2. Yaşam Doyumu Kuramları

Bu başlık altında yaşam doyumu kavramına ilişkin kuramlar açıklanmıştır.

Ereksel (Amaçsal) Kuramlar

Yaşam doyumunu açıklayan kuramlardan olan ereksel kuramlar, erekler (amaçlar) ve ihtiyaçlar üzerine yoğunlaşır. Bu kuramlara göre bireyler, ihtiyaçları doğrultusunda belirledikleri amaçlara yönelir. Bu hedef için bir şeyler yaparak ihtiyacın karşılanması, bireyin mutlu hissetmesini sağlar (Arslan, 2021).

Ereksel kuramlara göre yaşamdan alınan doyumu etkileyen bazı faktörler bulunmaktadır. Bunlar;

- Bireyler kısa vadede kendisini mutlu edecek amaçları tercih edebilirler. Ancak bu amaçlar, bireyin sahip olduğu diğer amaçlara müdahale edebileceği için bu amaçların uzun vadeli sonuçları mutluluğa gölge düşürebilir.
- Bireylerin amaçları ve istekleri birbiriyle çelişebilir. Bu yüzden tüm amaçları karşılamak mümkün olmayabilir. Bireylerin ihtiyaçları ve arzuları bilinçdışı düzeyde de olabileceği için bunların farkında olmak ve bunları birleştirmek zor hale gelir.

- Bireyler olumsuz hayat şartlarından, beceri eksikliğinden ve amaçların çok talepkar olmasından dolayı bu amaçlara ulaşma noktasında başarılı olmayabilirler (Yetim, 1991).

Kişinin, kendisi için belirlediği amaçlara ulaşma düzeyi, yaşam doyumu ile doğrudan ilişkilidir. Ancak bu ihtiyaç düzenli olarak ortaya çıktığı takdirde, tatmin edilse dahi, birey mutluluk duygusunu yaşamamaktadır (Diener, 1984).

Ereksel kuramların birçok eksik noktaları bulunmaktadır. Bu kuramların test edilebilirlik düzeyi oldukça düşüktür. Bununla birlikte birçok yaklaşım, yanlışlanma ihtimalini göz ardı eder. İhtiyaçların ve arzuların açık ve net ölçümleri gerekmektedir. Kısacası bu yaklaşımda kişinin ihtiyaçları ve amaçları tatmin edildiği sürece mutluluk duygusuna ulaştığı vurgulanmaktadır (Yetim, 1991).

Aktivite (Etkinlik) Kuramları

Ereksel kuramların aksine aktivite (etkinlik) kuramları, sonucun değil sürecin insanları mutlu ettiğini öne sürerler. Bu kuramlara göre mutluluk insan aktivitesinin bir ürünüdür. Örneğin bir dağın zirvesine tırmanma aktivitesi, dağın tepesine ulaşmaktan daha mutluluk vericidir (Yetim, 1991). Aristo'nun, mutluluğun erdemli etkinlikler sonucunda geldiği görüşüyle temellendirilen bu kuramda, bireyin keyifle ve başarıyla gerçekleştirdiği hobiler, gezi, sanatsal ve sportif etkinlikler gibi ögelerin yaşam doyumunun kaynağını oluşturduğu savunulur (Mavruk Özbiçer, 2018). Aktivite kuramında çoğunlukla vurgulanan temalardan biri, bireysel farkındalığın mutluluk seviyesini düşürdüğüyle ilgilidir (Yetim, 1991). Bu kuramın dayanak noktalarından biri olan bu görüşe göre, sürekli mutlu olmaya dair gösterilen çaba, bireyleri mutsuz edebilmektedir. Bu kurama göre sürekli olarak mutluluğu düşünmek ve buna yönelik arayışlarda bulunmak, yaşamdan alınan doyum azaltmaktadır (Diener, 1984). Kişinin yaşamdan doyum almasının yolunun yalnızca mutlu olmaya odaklanmaktan değil; yapılan aktiviteye ve sürece yoğunlaşmaktan, bu aktiviteyi yapmaktan keyif almaktan geçtiği savunulmaktadır (Mavruk Özbiçer, 2018).

Kişinin gerçekleştirdiği aktivitenin niteliği, mutluluk düzeyini etkileyen başlıca faktördür. Bireyin yetenek düzeyinin çok üzerinde bir aktivite kaygı verici olmaktadır; kişinin yetenek kapasitesinin çok altında kalan bir etkinlik ise sıkıcı hale gelerek doyum azaltmaktadır. Dolayısıyla bireyin aktiviteden maksimum doyum alabilmesi için yetenek düzeyine uygun etkinliklere yönelmesi gerekmektedir (Yetim, 2001).

Yukarıdan Aşağıya, Aşağıdan Yukarıya Kuramları

Aşağıdan yukarıya ve yukarıdan aşağıya yaklaşımları, çağdaş psikolojide oldukça popüler yaklaşımlardır. Örneğin, bazı felsefecilere göre mutluluk birçok küçük hazzın toplamından ibarettir (Yetim, 1991). Aşağıdan yukarıya kuramına göre birey, tatminlerini ve üzüntülerini kıyaslayarak mutlu ya da mutsuz olduğuna dair bir karar alır (Diener, 1984). Yaşam doyumunun durumsal bir işlev olduğu temeline dayanan aşağıdan yukarıya kuramı, yaşam doyumunu bireyin öznel değerlendirmelerinin sonucuna dayandırır (Diener vd., 1999). Bu kuram, Locke'un indirgemeci görüşüne veya atomistik felsefi yaklaşımlara dayandırılmaktadır. Bunun aksine yukarıdan aşağıya kuramı ise kişinin yaşantıları olumlu bir şekilde tecrübe etmesinin genel bir eğilim olduğunu ve bu eğilimin bireyin dünyasındaki olayları algılama biçimini etkilediğini savunmaktadır. Bir diğer deyişle birey küçük hazlardan keyif alır çünkü mutludur. Bireyin genel mutluluk hali, yaşadığı olayları da bu bakış açısıyla değerlendirmesine sebep olur. Bu görüşü temellendiren yaklaşım Kant'ın felsefesidir.

Yukarıdan aşağıya kuramında mutluluk kişinin genel bir özelliğidir ve bu sahip olduğu mutluluk kişinin olaylara olan tepkisinin belirleyicilerindendir. Bireyin hoşgörülü biri olması, onun tek tek olaylarda da hoşgörülü olmasını gerektirmektedir (Yetim, 1991). Yaşam doyumunun temel belirleyicilerinin başında kişilik gelmektedir. Bireyler kişilik özelliği olarak mutlu olma düzeylerine göre yaşantılarını olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirirler (DeNeve ve Cooper, 1998).

Bağ Kuramları

Bireylerin mutlu olma eğilimini sorgulayan birçok araştırma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan birçoğu bağ kuramları altında belleğe, koşullanmaya ve bilişsel ilkelere dayanmaktadır. Bu bilişsel yaklaşımlardan biri, kişinin olaylara yüklediği anlamlar üzerinedir (Schwarz ve Clore, 1983).

Bazı kaynaklarda ilişkilendirici kuram olarak da değerlendirilen bağ kuramlarıyla ilgili yapılan araştırmalarda genellikle, hafıza, koşullanma ya da bilişsel ilkeler üzerinde durulmaktadır. Bağ kuramlarında bireyler için olumlu durumlar içsel faktörlerle destekleniyorsa, bireyler bunu en büyük mutluluk kaynağı olarak nitelemektedirler (Kara, 2017).

2.7. İlgili Yurt içi Araştırmalar

Bu bölümde Türkiye'de erken dönem uyumsuz şemalara ilişkin çeşitli araştırmalara yer verilmiştir.

Anti sosyal kişilik bozukluğu olan ve benzer yaş, cinsiyet ve demografik özellikler gösteren anti sosyal kişilik bozukluğu olmayan kişiler ile erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ebeveynlik stilleri ve başa çıkma davranışları arasında karşılaştırma yaptığı araştırmasında Çakır (2007), AKB olan bireylerin AKB tanısı almamış bireylere göre daha fazla işlevsel olmayan şemaya ve başa çıkma davranışlarına sahip olduklarını bulmuştur. Ayrıca AKB olan bireyler daha fazla istismar edilmiş ve ebeveynlerine ilişkin daha fazla olumsuz algıları olduğu görülmüştür. Sosyal kaygı bozukluğu düzeyleri farklılaşan gruplar arasında erken dönem uyumsuz şemalar ve algılanan ebeveynlik stilleri bakımından farklılıklarının incelendiği başka bir çalışmada ise sosyal kaygı bozukluğu düzeyi yüksek olan grup düşük olan gruba göre annelerini kuralcı/kalıplayıcı, küçümseyici/kusur bulucu, evhamlı, kötümser, cezalandırıcı ve değişime kapalı ebeveynlik boyutlarında daha olumsuz değerlendirmişlerdir. Ayrıca babalarını da kuralcı/kalıplayıcı, küçümseyici/kusur bulucu, evhamlı ve cezalandırıcı ebeveynlik boyutlarında daha olumsuz değerlendirmişlerdir. Sosyal kaygı bozukluğu düzeyi yüksek olan grubun aşırı tetikte olma ve bastırılmışlık şema alt boyutları hariç diğer tüm şema alt boyutlarında sosyal kaygı bozukluğu düzeyi düşük olan gruba göre daha yüksek puan aldıkları görülmüştür (Seyitoğlu, 2018).

Sarıtaş (2007) yaptığı çalışmada ergenlerin psikolojik sıkıntıları ile anne kabul-ret algısı arasındaki ilişkiyi ve erken dönem uyumsuz şemaların bu ilişkideki aracı rolünü incelemiştir. Araştırma sonucuna göre annelerini ret algılayan ergenlerin kabul algılayan ergenlere göre öfke, olumsuz duygu hali ve kaygıyı daha fazla yaşadıkları gözlenmiştir. Yapılan aracılık sonucuna göre de uyumsuz şemalar ile anne ret algısının ergenlerin psikolojik sıkıntıları üzerinde önemli etkileri olduğu bulunmuştur. Ayrılma reddedilme şema alanının anne ret algısı ile ergenlerin öfke düzeyleri arasında aracı rol üstlendiği görülmüştür. Anne ret algısı ve psikolojik sorunlar arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolünün incelendiği bir diğer çalışmada (Sarıtaş-Atalar ve Gençöz, 2015) da benzer sonuçlar bulunmuştur. Anne ret algısı ile kaygı arasındaki ilişkide ayrılma/reddedilme şema alanı aracı değişken olmuştur. Zedelenmiş özerklik ve başkaları yönelimlilik şema alanı hem anne ret algısı ve depresyon arasındaki ilişkide hem de anne ret algısı ve kaygı arasındaki ilişkide aracı değişken olmuştur.

Algılanan ebeveynlik stilleri ile erken dönem uyumsuz şemalar üzerine yapılan başka bir çalışmada ise üniversite öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemaları ile algıladıkları olumsuz ebeveynlik arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca çalışmada olumsuz ebeveynlik algısı ile ayrılma/reddedilme şema alanlarında güçlü ilişkinin yanı sıra uyumsuz baş etme stratejileri, algılanan düşük sosyal destek daha çok psikolojik belirti ve daha düşük yaşam

doymu ile ilişkili bulunmuştur (Ünal, 2012). Gök (2012)'te algılanan ebeveynlik biçimleri ile şema alanları ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında şema alanlarının aracı rol aldığı bulunmuştur. Aynı zamanda annenin ebeveynlik biçimi, ayrılma/reddedilme şema alanı ve zedelenmiş özerklik şema alanı depresif belirtiler ile pozitif yönde ilişkili olup algılanan ebeveynlik biçimleri ile ayrılma/reddedilme şema alanları yaşam doymu ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Bu çalışmaları destekler nitelikte Nilüfer ve Çınarbaş (2018) ise algılanan ebeveynlik stilleri ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmasında hem anne hem de babanın algılanan olumsuz ebeveynlik stilleri ayrılma/reddedilme, zedelenmiş sınırlar ve zedelenmiş özerklik ve başarısızlık şema alanları ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur. Ergenler ile yapılan başka bir çalışmada yine algılanan ebeveynlik stilleri ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişki incelenmiştir (Ölmez, 2019). Araştırma sonucunda algılanan demokratik ebeveyn tutumlarının zedelenmiş özerklik şema alanı ile negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ergenlerin ifade ettiği otoriter ebeveyn tutumu ise tüm şema alanları ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Akhun (2012) ise üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveynlik biçimleri, erken dönem uyumsuz şemalar, benlik kurguları, ayrılma-birleşme ve duygu düzenleme güçlüğü'nün psikolojik belirtilerle ilişkisini incelemiştir. Çalışmasında algılanan ebeveynlik biçimlerinden kötümser/endişeli ve cezalandırıcı anne ile aşırı koruyucu, koşullu/başarı odaklı, küçümseyici ve kötümser/endişeli baba puanlarının, erken dönem uyumsuz şema alanlarında zedelenmiş otonomi ve kopukluk şema alanlarının psikolojik belirti düzeyi ile anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğunu bulgulamıştır.

Nesiller arası erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ebeveynlik stilleri ve kişiler arası şemaların incelendiği çalışmada (İlhan, 2018) anne ve babaların kendi ebeveynlerine ilişkin ebeveynlik algıları ile çocuklarının kendilerine ilişkin ebeveynlik algıları incelenmiştir. Araştırma sonucunda annenin annesine ve babasına ilişkin ebeveynlik stiline ilişkin algısı ile erken dönem uyumsuz şemaları arasında ilişkide ebeveynlik stillerinin erken dönem uyumsuz şemaları düşük düzeyde yordadığı görülmüştür. Aynı şekilde babanın annesine ve babasına ilişkin ebeveynlik stiline ilişkin algısı ile erken dönem uyumsuz şemaları arasında ilişkide ebeveynlik stillerinin erken dönem uyumsuz şemaları düşük düzeyde yordadığı görülmüştür. Çocukların anne ve babalarına ilişkin ebeveynlik stilleri algıları ile erken dönem uyumsuz şemaları incelendiğinde ise benzer sonuçlar görülmüştür. Yani kız çocuklarının ve erkek çocuklarının annesine ve babasına ilişkin ebeveynlik stiline ilişkin algısı ile erken dönem

uyumsuz şemaları arasında ilişkide ebeveynlik stillerinin erken dönem uyumsuz şemaları düşük düzeyde yordadığı görülmüştür.

Anne ve babaların erken dönem uyumsuz şemaları ile çocuklarının davranış sorunlarının ilişkisinin incelendiği bir araştırmada 300 ilköğrencisi ve bu öğrencilerin anne ve babaları ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda annenin erken dönem uyumsuz şemaları ile çocukların dikkat eksikliği hiperaktivite, davranış sorunları, akran sorunları ve sosyal sorunlar arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Babanın da benzer şekilde erken dönem uyumsuz şemaları ile çocukların dikkat eksikliği hiperaktivite, davranış sorunları, akran sorunları ve sosyal sorunlar arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (Sayal, 2017). Annelerin erken dönem uyumsuz şemalarının çocukların davranış problemleri ile ilişkisinin incelendiği bir araştırmada (Köçer ve Öngören, 2021) iki değişken arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bozulmuş yeme tutumu üzerine yapılan araştırmada ise yeme bozukluğu bakımından riskli olan bireylerin anne ve babalarının ebeveynlik stillerine ilişkin algıları daha olumsuzdur ayrıca riskli olan bireylerin daha fazla erken dönem uyumsuz şemalara sahip oldukları ve duygu düzenleme boyutlarında daha fazla güçlük yaşadıkları görülmüştür (Sapmaz-Yurtsever ve Tekinsav-Sütcü, 2017). Okul öncesi öğrencilerinin davranış sorunlarının ve sosyal becerilerinin yordayıcısı olarak annelerinin erken dönem uyumsuz şemalarının incelendiği çalışmada çocukların davranış sorunları ile annelerin bazı erken dönem uyumsuz şemaları (Başarısızlık, Kendini Feda, Katı Standartlar, İç içe Geçme/bağımlılık ve Duyguları Bastırma) arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ve bu alt boyutların çocukların Kızgınlık ve Saldırganlık, Anksiyete ve İçedönüklük alt boyutlarını anlamlı olarak yordadıkları görülmüştür (Altunçanak, 2020).

Öztürk (2018), üniversite öğrencilerinde erken dönem uyumsuz şemalar ile ana-babalık tutumlarının psikolojik iyi oluşu yordama gücünün incelemiştir. Sonuçta da erken dönem uyumsuz şema alanlarından ayrılma (kopukluk) reddedilme, zedelenmiş özerklik ve başarısızlık ve başkalarına yönelimlilik algılanan anlık stillerinin alt boyutundan duyarlılığın ve duygu düzenleme güçlüklerinin psikolojik iyi oluşu yordadığı görülmüştür. İyi oluş ve erken dönem uyumsuz şemalar üzerine yapılan başka bir araştırmada (Tuncer, 2019) 8. sınıf öğrencileri ile çalışılmıştır. Erken dönem uyumsuz şemalar ile iyi oluş arasında hem kız öğrenciler hem de erkek öğrencilerde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Erken dönem uyumsuz şemalar ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide bilişsel çarpıtmalar ve duygu düzenlemenin aracı rolünün yetişkinler ile yapıldığı araştırmada (Ayan, 2019) erken dönem uyumsuz şemalar ile psikolojik iyi oluş arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Erken dönem uyumsuz şemalar ve evlilik uyumu ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmalar mevcuttur. Kargın (2014), evli çiftlerin erken dönem uyumsuz şemaları, ilişkiler ile ilgili bilişsel çarpıtmaları, yüklemeler ve evlilikte sorunlarla başa çıkma yolları ile evlilik uyumlarını incelemiştir. Araştırma sonucunda şema alanları, yakınlıktan kaçınma (bilişsel çarpıtma alt boyutu), mükemmeliyetçi tutum, yüklemeler ve kaçınma, çatışma, kendini suçlama başa çıkma yöntemleri ile evlilik uyumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca evliliklerini uyumsuz olarak değerlendiren grubun erken dönem uyumsuz şema ortalamaları evliliklerini uyumlu değerlendiren gruba göre daha yüksek bulunmuştur. Soysal (2017) da erken dönem uyumsuz şemalar ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 386 evli bireyle yaptığı çalışmanın sonucunda evlilik uyumunun anlaşma ve ilişki tarzı alt boyutları ile erken dönem uyumsuz şemalardan duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon, duyguları bastırma iç içe geçme, kendini feda, terk edilme, kusurluluk ve dayanıksızlık alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Evlilik uyumu ve erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkinin incelendiği başka bir araştırmada ise evlilik uyumu ile erken dönem uyumsuz şemaları ve şema alanlarından kopukluk, zedelenmiş sınırlar, zedelenmiş otonomi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Evlilik uyumunun anlaşma alt boyutu ile erken dönem uyumsuz şemalarından kopukluk şema alanı arasında; evlilik uyumunun ilişki tarzı alt boyutu ile erken dönem uyumsuz şemalarından, kopukluk, diğeri yönelimlilik, zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar, yüksek standartlar şema alanı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır (Lökçe, 2020).Üzerek ve Şarlak (2020) yaptıkları araştırmada erken dönem uyumsuz şemalar, evlilik doyumu ve sorun çözme becerilerinin ilişkisini incelemişlerdir. 368 evli birey ile yapılan çalışma sonucunda erken dönem uyumsuz şemalara ait duygusal yoksunluk, sosyal izolasyon/güvensizlik ve tehditler karşısında dayanıksızlık alt boyut şemaları ile evlilik doyumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Erken dönem uyumsuz şemalar ve evlilikte sorun çözme becerilerinin evlilik doyumu ile ilişkisi olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan farklı bir araştırmada da evli bireylerin erken dönem uyum bozucu şemaları, ilişkiye dair inançları ve bilişsel çarpıtma düzeylerinin evlilik uyumu ile ilişkileri incelenmiştir. Bu araştırmada 457 evli bireyle çalışılmıştır. Araştırma sonucunda da diğer araştırmalarla benzer sonuçlar gözlenmiş olup evli bireylerde evlilik uyumu ile erken dönem uyum bozucu şemalar ve bu şema boyutları arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki tespit edilmiştir (Basar, 2021). Evli bireylerde erken dönem uyumsuz şemalar ile evlilik uyumu ve kişilerarası ilişki tarzı arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada ise duygusal yoksunluk, başarısızlık

ve terk edilme şemaları ile evlilik uyumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Doğmazer, 2022).

2.8. İlgili Yurt Dışı Araştırmalar

Bu bölümde yurt dışında erken dönem uyumsuz şemalara ilişkin çeşitli araştırmalara yer verilmiştir.

Daemi ve Janbozorgi (2011), Tahran'daki ilkököl öğrencilerinde benlik saygısının yordayıcıları olarak ebeveynlik stillerini ve annelerin olumsuz şemalarını incelemişlerdir. 630 öğrenci ve annesi ile gerçekleştirdikleri çalışmada annelerin ebeveynlik stilleri, erken dönem uyumsuz şemaları ve çocukların benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Regresyon analizi sonucunda ise ebeveynlik tarzları arasında otoriter ebeveynlik tarzı ve annenin şema alanları ve şemaları arasında, ayrılma ve reddedilme alanı, duygusal yoksunluk ve duyguları bastırma şemalarının çocukların benlik saygısının en kesin yordayıcıları olduğu saptanmıştır.

Fard ve diğerleri (2014), yaşları 9 ile 13 arasında değişen 200 çocukla yürüttükleri ve çocuklardaki anksiyete belirtileri ile annelerinin erken dönem uyumsuz şemaları arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında; çocuk kaygı puanlarının, yetişkin örneklemelerinde tanımlanan kaygı yordayıcılarına benzer şekilde, çocuğun yalnızlık, boyun eğme ve savunmasızlık şemaları tarafından yordandığı sonucuna ulaşmışlardır. Başarısızlık şemasının, kızlarda kaygı belirtileriyle güçlü bir şekilde ilişkili olduğu ve anne şemalarının, çocuk kaygı semptomlarının zayıf yordayıcıları olduğu saptanmıştır.

Harris ve Curtin (2002), 211 psikoloji öğrencisi ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında algılanan ebeveynlik stilleri, erken dönem uyumsuz şemalar ve depresyon arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmada, kusurluluk/utanç, yetersiz özdenetim, incinebilirlik ve yetersizlik erken dönem uyumsuz şemalarının, ebeveynlik ve depresif semptomatoloji algılarıyla ilişkili olduğu saptanmıştır. Buna ek olarak bu dört şemanın, algılanan ebeveynlik tarzları ile depresif semptomatoloji arasındaki ilişkiye kısmen aracılık ettiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Dale ve diğerleri (2010), algılanan ebeveyn bağının ve erken dönem uyumsuz şemaların intihar davranışındaki rolünü inceledikleri araştırmalarında 154 yetişkin birey ile intihar girişimi deneyimi bulunan ve bulunmayan gruplar arasında karşılaştırmalar yapmışlardır. İntihar girişimi deneyimi olan grubun içinde, algılanan ebeveyn bağı ile intihar girişimi davranışının tekrarlanma riski arasında önemli ilişkiler saptanmıştır. Erken dönemdeki uyumsuz şemaların, algılanan ebeveyn bağı ile intihar girişimi davranışının tekrarlanma riski

arasındaki ilişkiye aracılık ettiği, Sosyal İzolasyon ve Kusurluluk/Utanç şemalarının aracı roller sunduğu bulunmuştur.

Nia vd. (2014), yaşları 16 ile 60 arasında değişen İran ve Hindistanlı 200 kadınla gerçekleştirdikleri araştırmalarında, uyumsuz şemalar ve ebeveynlik tarzının depresyon ile ilişkisini ve uyumsuz şemaların bu ilişkideki aracı rolünü incelemişlerdir. Araştırma sonucunda ebeveynlik ve depresyon arasındaki ilişkinin erken dönem uyumsuz şemalar tarafından düzenlenmediği saptanmıştır. Buna ek olarak Terk edilmenin İran'da annelik tarzının depresyon üzerindeki etkilerine aracılık ettiği raporlanmıştır.

Haugh vd. (2016), 403 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında, algılanan ebeveynlik stillerinin depresif belirtiler üzerindeki dolaylı etkisini erken dönem uyumsuz şemalar aracılığıyla incelemişlerdir. Sonuçlar, kopukluk/reddedilme ve Zedelenmiş özerklik şema alanlarının, algılanan ebeveynlik stilleri ile depresif belirtiler arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini ortaya koymuştur.

Thimm (2010), 108 hasta ile gerçekleştirdiği çalışmada, algılanan ebeveynlik stilleri, erken dönem uyumsuz şemalar ve kişilik bozukluğu semptomları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Arabuluculuk analizlerinden elde edilen sonuçlar, erken dönem uyumsuz şemaların, algılanan ebeveynlik stilleri ile kişilik bozukluğu semptomları arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini ortaya koymaktadır.

Shirvani ve Peyvastegar (2011), 300 öğrenci ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında öğrencilerde yaşam doyumu ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Sonuçlar, duygusal yoksunluk, sosyal izolasyon, kusurluluk/utanç, başarısızlık, bağımlılık/iç içe geçme, tehditlere karşı dayanıksızlık, boyun eğme, kendini feda etme, duyguları bastırma/ketleme, yüksek standartlar ve yetersiz öz denetim, yaşam doyumu ile öz disiplin arasında negatif anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Buna ek olarak yaşam doyumu ile duygusal yoksunluk, kusurluluk/utanç ve bağımlılık/yetersizlik arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Sundag vd. (2018), 60 ebeveyn ve bu 60 ebeveynin 60 yetişkin çocuğu olmak üzere toplamda 120 kişiyle gerçekleştirdikleri araştırmalarında, ebeveynlerin erken dönem uyumsuz şemalarıyla çocukların erken dönem uyumsuz şemaları arasında bir ilişki olup olmadığını incelemişlerdir. Araştırmanın sonuçları, ebeveyn uyumsuz şemaları ile çocukların uyumsuz şemaları arasında güçlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Bach vd. (2018), 1054 yetişkinle gerçekleştirdikleri araştırmalarında, erken dönem uyumsuz şemaların organizasyonunu ve bu şemaların çocuklukta ihtiyaçları engelleyen ebeveyn deneyimleri ve yetişkinlikteki "incinmiş çocuk" duygusal sıkıntı modu ile varsayılan

ilişkilerini incelemişlerdir. Yorumlanabilirlik ve deneysel göstergeler açısından en uygun olan dört üst düzey şema alanı belirlemişlerdir (Kopukluk ve Reddedilme, Zedelenmiş Özerklik ve Başarısızlık, Yüksek Standartlar, Zedelenmiş Sınırlar). Dört şema alanının tümü, kavramsal olarak ilgili ihtiyaçları engelleyen ebeveyn deneyimleriyle farklı şekilde ilişkilendirilmiştir. "Zedelenmiş Sınırlar" dışında tüm şema alanları, çocukluktaki ihtiyaçları engelleyen ebeveyn deneyimleri ile yetişkinlikte "incinmiş çocuk" gibi hissetmenin duygusal durumları arasındaki ilişkiyi anlamlı bir şekilde açıklamıştır.

Besharat vd. (2014), İran'da 378 gönüllü ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında, ebeveynlik stilleri ile evlilik sorunları arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolünü incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, yetkili ebeveynlik tarzı, evlilik sorunları ile anlamlı bir negatif ilişki gösterirken, otoriter, izin verici ve ihmal edici ebeveynlik stilleri, evlilik sorunları ile anlamlı bir pozitif ilişki göstermiştir. Erken dönem uyumsuz şemalar da evlilik sorunları ile anlamlı bir pozitif ilişki göstermiştir. Verilerin analizi, erken uyumsuz şemaların ebeveynlik stilleri ile evlilik sorunları arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini ortaya koymuştur.

Sahraee vd. (2011), 300 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında, erken dönem uyumsuz şemalar ve yaşam doyumu ilişkisini incelemişlerdir. Araştırma sonuçları, yaşam doyumu ile duygusal yoksunluk, sosyal izolasyon, kusurluluk/utanç, başarısızlık, bağımlılık/yetersizlik, hastalıklar karşısında dayanıksızlık, boyun eğicilik, kendini feda, duyguları bastırma/ketleme, yüksek standartlar gibi erken dönem uyumsuz şemalar arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Terk edilme/istikrarsızlık, büyülenmecilik, iç içe geçme/gelişmemiş benlik gibi üç alt ölçek ise yaşam doyumu ile anlamlı bir ilişki göstermemiştir.

Gibson ve Francis (2019), 100 anne-kız ile gerçekleştirdikleri araştırmada, 39 anne kızını eşleştirerek anne-kız şemaları ve ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Anne şemalarının, bazı kız çocuk şemalarını yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Anneler ve kızları arasındaki bazı şemaların doğrudan aktarımına (seçici içselleştirme) dair kanıtlar ortaya koyulmuştur. Kız çocuk şemalarının, ebeveynlik stilleriyle ilişkili olduğu saptanmıştır. Özellikle, yüksek düzeyde otoriter ebeveynlik, daha düşük seviyelerde kız çocuğu şemalarını yordarken, yüksek düzeyde aşırı korumacı ebeveynlik, daha yüksek seviyelerde kız çocuğu şemasını yordamıştır. Bu alanda otoriter ebeveynliğin anne ve kız şemaları arasındaki ilişkiye aracılık ettiğine dair kesin bir kanıt ise ortaya koyulamamıştır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

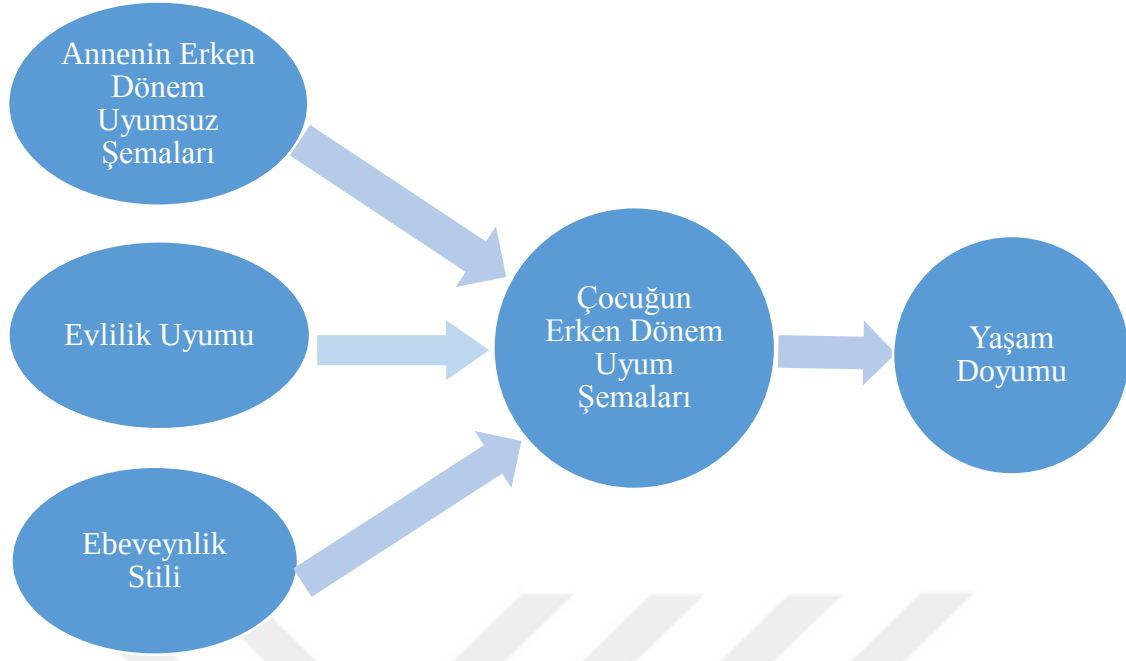
Araştırmanın bu bölümünde sırasıyla araştırmanın modeli, çalışma grubu, kullanılan veri toplama araçları, araştırma kapsamında elde edilen verilerin toplanma süreci ve analizi ile ilgili bilgiler sunulmuştur.

3.1. Araştırma Modeli

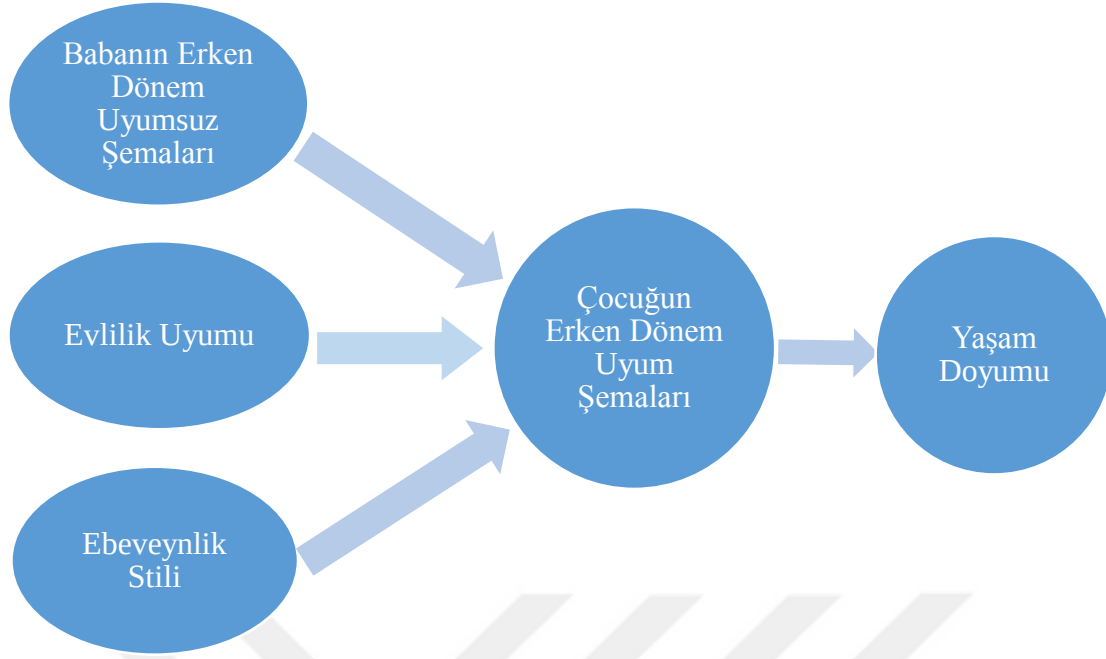
Bu araştırma, ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemaları, yaşam doyumları ile ebeveynlerinin ebeveynlik stilleri, erken dönem uyumsuz şemaları, evlilik uyumları ve doyumları arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlayan ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır. İki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan araştırmalar ilişkisel araştırma olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2016; Erkuş, 2013).

Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemaları, yaşam doyumları ile ebeveynlerinin ebeveynlik stilleri, erken dönem uyumsuz şemaları, evlilik uyumları ve doyumları arasındaki ilişki ortaya konulurken yapısal eşitlik modellemesinden yararlanılmıştır. YEM, araştırmanın alanyazın incelenerek değişkenler arası hipotetik modelin kurgulanmasına dayanmaktadır. YEM’de öncelikle kuramsal yapıdan yola çıkılarak hipotezlerin veri toplamadan önce oluşturulması gerekmektedir (Şimşek, 2007). Diğer istatistiksel yöntemler, çoğunlukla veri seti üzerinden değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymaya çalışırken, yapısal eşitlik modellemesi teorik olarak kurulan modeldeki ilişkilerin veri ile uyumunu test etmektedir (Malaeb vd., 2000). Yapısal eşitlik modellemesinde elde edilen ilişkilerin gerçek ilişkiler olması sebebiyle teorik bağlamda nedensel ilişki örüntüleri ortaya koyduğu düşünülmektedir (Şimşek, 2007). Teorik bağlamda kurulan modelin daha güçlü açıklanabilmesi nedeniyle bu çalışmada YEM kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında test edilen hipotetik model anne ve baba için ayrı ayrı tasarlanmış olup Şekil 2 ve Şekil 3’te sunulmuştur.

Şekil 2 Anne İçin Hipotetik Model

Şekil 3 Baba İçin Hipotetik Modeli

Şekil 2 ve Şekil 3'te görülen hipotetik modellerde annenin erken dönem uyumsuz şemaları, ebeveynlik stili ve evlilik uyumu öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemaları ve yaşam doyumları üzerindeki ilişkisi ve babanın erken dönem uyumsuz şemaları, ebeveynlik stili ve evlilik uyumu öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemaları ve yaşam doyumları üzerindeki ilişkisi ayrı ayrı test edilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırma kapsamında birbirinden bağımsız 4 farklı çalışma grubundan veri toplanmıştır. Birinci çalışma grubundan uyarlama çalışması yapılan “Çocuklar İçin Şema Ölçeği”nin Türkçeye uyarlanması ve psikometrik niteliklerinin belirlenmesi, ikinci çalışma grubundan “Young Ebeveynlik Ölçeğinin Anne-Ergen Formu” uyarlama çalışması kapsamında yapı geçerliği ve güvenirliği için üçüncü çalışma grubundan “Young Ebeveynlik Ölçeğinin Baba-Ergen Formu” uyarlanması ve psikometrik niteliklerinin belirlenmesi amacıyla dördüncü çalışma grubundan ise uyarlaması yapılan veri toplama araçları ile araştırmanın hipotezlerinin sınanmasında kullanılan veriler toplanmıştır.

3.2.1. Birinci Çalışma Grubu

Çocuklar için Şema Ölçeği Türkçe uyarlama çalışması kapsamında Mersin il Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaokullarda 2020-2021 eğitim öğretim yılı içerisinde eğitim gören 393 öğrenci birinci çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çalışma grubuna ait betimsel istatistikler Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3 *Birinci çalışma grubuna ait tanılayıcı istatistikler*

Cinsiyet	F	%
Kız	169	57
Erkek	224	43
Sınıf	F	%
5.sınıf	110	28
6.sınıf	71	18.1
7.sınıf	72	18.3
8.sınıf	140	35.6
Toplam	393	100

Tablo 3 incelendiğinde çalışma grubunun %57'si kız %43'ü ise erkek öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma grubunun %28'i 5.sınıfta, %18,1'i 6.sınıfta, %18,3'ü 7.sınıfta ve %35,6'sı ise 8.sınıfta eğitim görmektedir.

3.2.2. İkinci Çalışma Grubu

Young Ebeveynlik Ölçeği Ergenler için Anne Formu uyarlama çalışması kapsamında Mersin Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaokullarda 2018-2019 eğitim öğretim yılında eğitim gören 437 öğrenci ikinci çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çalışma grubuna ait betimsel istatistikler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4 *İkinci çalışma grubuna ait tanılayıcı istatistikler*

Cinsiyet	F	%
Kız	231	52.9
Erkek	206	47.1
Sınıf	F	%
5.sınıf	87	19.9
6.sınıf	104	23.8
7.sınıf	158	36.2
8.sınıf	88	20.1
Toplam	437	100

Tablo 4 incelendiğinde çalışma grubunun %52,9'u kız %47,1'i ise erkek öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma grubunun %19,9'u 5.sınıfa, %23,8'i 6.sınıfa, %36,2'si 7.sınıfa ve %20,1'i ise 8.sınıfa devam etmektedir.

3.2.3. Üçüncü Çalışma Grubu

Young Ebeveynlik Ölçeği Ergenler için Baba Formu uyarlama çalışması kapsamında Mersin Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaokullarda 2018-2019 eğitim öğretim yılında eğitim gören 550 öğrenci üçüncü çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çalışma grubuna ait betimsel istatistikler Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5 Üçüncü çalışma grubuna ait tanılayıcı istatistikler

Cinsiyet	f	%
Kız	309	56.4
Erkek	240	43.6
Sınıf	f	%
5.sınıf	118	21.5
6.sınıf	132	24
7.sınıf	190	34.5
8.sınıf	110	20
Toplam	550	100

Tablo 5 incelendiğinde çalışma grubunun %56,4'ü kız %43,6'sı ise erkek öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma grubunun %21,5'i 5.sınıfa, %24'ü 6.sınıfa, %34,5'i 7.sınıfa ve %20'si ise 8.sınıfa devam etmektedir.

3.2.4. Dördüncü Çalışma Grubu

Araştırmanın amacı doğrultusunda Anne için kurulan hipotetik modeli test etmek için Mersin Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaokullardan 2021-2022 eğitim öğretim yılında eğitim gören 500 ve üzeri anne- baba ve öğrencilere ölçeğe araçları dağıtılmış eşleştirme yapmak suretiyle veri seti düzenlenmiştir. Bu kapsamda 477 öğrenci ve annesi dördüncü çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çalışma grubuna ait betimsel istatistikler Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6 Dördüncü çalışma grubuna ait tanılayıcı istatistikler

Cinsiyet	f	%
Kız	301	63.1
Erkek	176	36.9
Sınıf	f	%
5.sınıf	189	39.6
6.sınıf	111	23.3
7.sınıf	133	27.9
8.sınıf	44	9.2
Toplam	477	100
Annenin yaşı	f	%
25-30 arası	14	2.8
31-35 arası	79	16.6
36-40 arası	178	37.3
41-45 arası	147	30.8
46 ve üzeri	59	12.4
Annenin evlilik süresi	f	%
0-5 yıl	14	2.7
6-10 yıl	11	2.5
11-15 yıl	213	44.7
16-20 yıl	144	30.2
21 ve üzeri	95	19.9
Toplam	477	100

Tablo 6 incelendiğinde çalışma grubunun %63,1'i kız %36,9'u ise erkek öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma grubunun %39,6'sı 5.sınıfa, %23,3'ü 6.sınıfa, %27,9'u 7.sınıfa ve %9,2'si ise 8.sınıfa devam etmektedir. Bu öğrencilerin annelerinin yaşının %2,8'i 25-30 yaş arasında %16,6'sı 31-35 yaş arasında %37,3'ü 36-40 yaş arasında %30,8', 41-45 yaş arasında ve %12,4'ü 46 ve üzeri yaş aralığındadır. Ayrıca annelerinin evlilik süreleri ise %2,7'si 0-5 yıl arasında %2,5'i 6-10 yıl arasında %44,7'si 11-15 yıl arasında %30,2'si 16-20 yıl arasında ve %19,9'u ise 21 yıl ve üzerindedir.

Baba için kurulan hipotetik modeli test etmek için ise Mersin Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaokullardan 2021-2022 eğitim öğretim yılında eğitim gören 403 öğrenci ve babası çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çalışma grubuna ait betimsel istatistikler Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7 Dördüncü çalışma grubuna ait tanılayıcı istatistikler

Cinsiyet	F	%
Kız	246	61.0
Erkek	157	39.0
Sınıf	F	%
5.sınıf	162	40.2
6.sınıf	93	23.1
7.sınıf	111	27.5
8.sınıf	37	9.2
Toplam	403	100
Babanın yaşı	F	%
25-30 arası	1	.2
31-35 arası	16	4.0
36-40 arası	87	21.6
41-45 arası	156	38.7
46 ve üzeri	143	35.5
Babanın evlilik süresi	F	%
0-5 yıl	2	.5
6-10 yıl	9	2.2
11-15 yıl	176	43.7
16-20 yıl	131	32.5
21 ve üzeri	85	21.1
Toplam	403	100

Tablo 7 incelendiğinde çalışma grubunun %61'i kız %39'u ise erkek öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma grubunun %40,2'si 5.sınıfa, %23,1'i 6.sınıfa, %27,5'i 7.sınıfa ve %9,2'si ise 8.sınıfa devam etmektedir. Bu öğrencilerin babalarının yaşının %,2'si 25-30 yaş arasında %4'ü 31-35 yaş arasında %21,6'sı 36-40 yaş arasında %38,7'si, 41-45 yaş arasında ve %35,5'i 46 ve üzeri yaş aralığındadır. Ayrıca babalarının evlilik süreleri ise %,5'i 0-5 yıl arasında %2,2'si 6-10 yıl arasında %43,7'si 11-15 yıl arasında %32,5'i 16-20 yıl arasında ve %21,1'i ise 21 yıl ve üzerindedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında “Kişisel Bilgi Formu”, “Çocuklar İçin Şema Ölçeği”, “Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği Kısa Formu”, Young Ebeveynlik Ölçeği: Ergen Formu”, “Young Şema Ölçeği”, “Evlilik Doyumu” ve “Evlilik Uyumu” ölçme araçlarından yararlanılmıştır. Bu bölümde belirtilen ölçme araçlarına ve bu araçlara yapılan istatistiksel işlemlere ilişkin bilgiler verilmektedir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırma kapsamında araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formunda araştırmacılara kişisel bilgiler bulunmaktadır. Kişisel Bilgi Formunda ortaokul öğrencilerine ait cinsiyet, sınıf ve ebeveynlerinin ise cinsiyet, yaş ve evlilik sürelerine ait bilgiler elde edilmiştir.

3.3.2. Çocuklar İçin Şema Ölçeği'nin Türk Kültürüne Uyarlama Çalışması

Bu başlık altında araştırmada kullanılmak üzere Türk kültürüne uyarlanan Çocuklar İçin Şema Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sunulmuştur. Geçerlik çalışmaları kapsamında önce dil geçerliği ardından kapsam ve yapı geçerliği kanıtları elde edilmiştir. Güvenirlik çalışmaları kapsamında iç tutarlılık anlamında bilgi veren katsayılar ve kararlılık anlamında bilgi veren test tekrar test güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır.

Türk kültürüne uyarlaması yapılan Çocuklar İçin Şema Ölçeği ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalarını belirlemek amacıyla Rijkeboer ve Boo (2010) tarafından geliştirilmiştir. Ölçme aracının orijinal hali 4'lülükert tipi olup 40 maddeden ve 11 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar yalnızlık, incinebilirlik, güvensizlik/suistimal edilme, kusurluluk, başarısızlık, onay arayıcılık, yüksek standartlar, kendini feda, iç içe geçme/gelişmemiş benlik, hak görme/büyüklenmecilik, yetersiz özdenetimdir. 11 alt boyuttan oluşan ölçme aracının madde faktör yükleri .46 ile .86 arasında değişmektedir. Orijinal formda yer alan alt boyutların test tekrar test güvenirlik katsayısı $r=0.53$ ile $r=0.79$ arasında değişmektedir. Ölçek uyarlama sürecinde öncelikle ölçme aracının araştırmanın amacına uygunluğuna bakılmıştır. Daha sonra gerekli izinler alınarak (ek...) uyarlama kapsamında dil geçerliği, kapsam geçerliği, yapı geçerliği ve güvenirlik çalışmaları yürütülmüştür. Aşağıda ölçme aracının uyarlama süreci ile ilgili psikometrik niteliklere dair kanıt toplama süreci başlıklar halinde detaylandırılmıştır.

Dil Geçerliği

Ölçek öncelikli olarak hem Türkçeye hem de İngilizceye hâkim olan 8 uzman (4 kişi psikolojik danışma ve rehberlik alanından 4 kişi İngilizce alanından) tarafından ileri çeviri deseni benimsenerek birbirinden bağımsız olarak İngilizceden Türkçe 'ye çevrilmiştir. Uzmanlar tarafından yapılan çeviriler araştırmacı tarafından yapılan çeviri ile karşılaştırılmış söz konusu maddeyi en iyi ifade ettiğidüşünülen çeviriler benimsenerek ölçeğin Türkçe formu oluşturulmuştur. Ölçeğin Türkçe formu psikolojik danışma ve rehberlik alanından 2, ölçme ve değerlendirme alanından 2 uzman görüşü alınarak hem dil ve anlatım hem de kültürel uygunluk açısından gözden geçirilerek ölçeğin denemelik Türkçe formu oluşturulmuştur.

Türkçeye çevirisi yapılan ölçme aracının hedef kitlesi ortaokul öğrencileri olduğu için orijinal formun dili İngilizce olduğundan İngilizce form ile Türkçe formun aynı örneklem grubuna uygulanıp arasındaki ilişkiye bakılması pek mümkün olamamıştır.

Kapsam Geçerliği

Kapsam geçerliği, bir testin ya da aracın ölçmek istediği davranış evrenini ne kadar iyi temsil edildiğini (davranış örnekleminin seçildiği) belirlemek için kullanılmaktadır (Cohen ve Swerdlik, 2010). Kapsam geçerliğinde ölçme aracındaki maddeler ölçülmek istenen davranışı yeterince iyi yansıtıp yansıtmadığı belirlenmektedir. Kapsam geçerliğini belirlemenin hem istatistiksel hem de mantıksal yolları vardır. Genellikle tercih edilen bu mantıksal yollardan biri olan uzman görüşüne başvurulmuştur (Büyüköztürk vd., 2014).

Uzman kanısına dayalı çalışmalar özünde nitel çalışmalardır. Kapsam geçerlik oranları ve kapsam geçerlik indeksleri bu nitel çalışmaları istatistiksel nicel çalışmalara dönüştürmek amacıyla kullanılan bir yöntemdir (Yurdugül, 2005). Kapsam geçerliğinin belirlenmesi için yapılacak hesaplamalarda nesnel sonuçlar elde edilebilmek için uzmanların niteliği ve sayısı önemlidir. Alanyazında uzman sayısının 5-40 arasında olması gerektiği belirtilmiştir. (Ayre ve Scally, 2014; Lawshe, 1975; Veneziano ve Hooper, 1997; Wilson, vd., 2012). Bu doğrultuda ölçeğin uyarlama aşamasında psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında uzman 10 kişi tarafından ölçme aracına ilişkin görüşleri alınmıştır.

Uzmanlardan elde edilen görüşler doğrultusunda maddelerin kapsam geçerlik oranları (KGO) ve kapsam geçerlik indeksleri (KGİ) düzeltilmiş kappa tekniğine dayalı olarak hesaplanmıştır. KGO, maddelerin ölçekte olması ya da olmamasına ilişkin kapsam geçerliğine dayalı bir madde istatistiğidir (Yeşilyurt ve Çapraz, 2018). KGO değerleri negatif ya da 0 değer içeriyorsa böyle maddelerin ölçme aracından çıkarılması gerekir. KGO değerleri pozitif olan maddeler için istatistiksel ölçütler ile anlamlılıkları test edilmektedir. Elde edilen KGO'ların istatistiksel olarak anlamlılığını test etmek için kapsam geçerlik ölçütleri ilgili alanyazında daha önce birikimli normal dağılımdan yararlanılırken hesaplama kolaylığı açısından $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde KGO'ların minimum değerleri (kapsam geçerlik ölçütleri) Veneziano ve Hooper (1997) tarafından tabloya dönüştürülmüştür. Buna göre, uzman sayısına ilişkin minimum değerler aynı zamanda maddenin istatistiksel anlamlılığını vermektedir (Yurdugül, 2005).

Tablo 8 $\alpha=0.05$ Anlamlılık düzeyinde KGO'ların minimum değerleri (Veneziano ve Hooper Tablosu)

Uzman Sayısı	Minimum Değer	Uzman Sayısı	Minimum Değer
5	0.99	13	0.54
6	0.99	14	0.51
7	0.99	15	0.49
8	0.78	20	0.42
9	0.75	25	0.37
10	0.62	30	0.33
11	0.59	35	0.31
12	0.56	40+	0.29

Tablo 8, Veneziano ve Hooper (1997) tarafından belirlenen kapsam geçerlik oranlarının uzman sayısına göre minimum değerlerini göstermektedir. Bu doğrultuda uyarlama çalışması kapsamında kapsam geçerlik oranları hesaplaması Microsoft Excel 2013 programı ile yapılmıştır. Maddelere ilişkin KGO ve KGI değerleri Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9 Maddelerin kapsam geçerlik oranları

Maddeler	KGO	Maddeler	KGO
1	0.79*	21	0.90*
2	0.90*	22	0.90*
3	0.66*	23	0.66*
4	0.66*	24	0.79*
5	0.79*	25	0.66*
6	0.66*	26	0.79*
7	0.79*	27	0.89*
8	0.90*	28	0.79*
9	0.90*	29	0.79*
10	0.90*	30	0.79*
11	0.79*	31	0.90*
12	0.79*	32	1.00*
13	0.79*	33	0.90*
14	1.00*	34	0.90*
15	1.00*	35	0.79*
16	0.79*	36	0.79*
17	0.90*	37	0.79*
18	0.79*	38	0.90*
19	1.00*	39	0.79*
20	0.90*	40	0.90*
KGI=0.62			

Kapsam geçerlik indeksi (KGI), $\alpha=0.05$ düzeyinde anlamlı olan ve nihai forma alınacak maddelerin toplam KGO ortalamaları üzerinden elde edilmektedir. Kapsam geçerlik indeksi

tablosu (Tablo 9) incelenerek araştırma kapsamında KGİ değeri 10 uzman için $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde 0.62 olarak hesaplanmıştır (Veneziano ve Hooper, 1997, Yurdugül, 2005). Tüm maddeler için uzmanlardan gelen değerlendirmeler doğrultusunda KGO 0.66 ile 1.00 arasında değişmektedir. Bu bağlamda hesaplanan değerler asgari değerden yüksek olduğu için uzmanlar arasında uyum olduğuna karar verilmiştir.

Yapı Geçerliği

Bir ölçme aracında bulunması gereken nitelik yapı geçerliğidir. Araştırma kapsamında ölçme aracının yapı geçerliğine kanıt elde etmek amacıyla DFA kullanılmıştır. Doğrulamalı faktör analizi, ölçme aracı ile maddeleri arasında bir ilişkinin olduğu faktörlerin belirlendiği ve faktörlerin altındaki maddelerin belirlendiği durumlarda kullanılan bir analiz tekniğidir (Bandalos ve Finney, 2010; Kline, 2011). Uyarlama çalışmalarında yapının bilinmesi sebebiyle kendi kültürümüze uygunluğunu belirlemek amacıyla var olan modelin test edilmesi için doğrulamalı faktör analizi yapılmıştır.

Verilerin analizine geçilmeden önce doğrulamalı faktör analizi kapsamında örneklem büyüklüğü, kayıp değerler, normallik, doğrusallık, çoklu doğrusallık ve teklik ve son olarak uç değerler gibi varsayımların test edilmesi gerekir (Çokluk vd., 2014). Uç değer analizi için tek yönlü uç değerler kutu grafiği (boxplots) ve z değeri (-3 ile +3) incelenmiş olup 7 uç değer analizden çıkarılmıştır. Çok yönlü uç değerler için Mahalanobis uzaklığı hesaplanmıştır. Her denek için ki-kare değeri $X^2 = 55,76$ bulunmuş olup bu değer üzerinde herhangi bir denek bulunmamıştır.

Çocuklar İçin Şema Ölçeği'nin özgün formunda belirtilen 11 boyutlu 40 maddeli yapısı doğrulamalı faktör analizi ile sınanmıştır. DFA'nın uygulanmasında, uyum iyiliği indekslerinden ki-kare, RMSEA, SRMR, CFI, GFI, AGFI, NFI ve NNFI dikkate alınmıştır. Araştırmada kullanılan uyum iyiliği indekslerine ilişkin kriterler ve kesme noktaları Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10 Uyum iyilikleri ve kabul edilebilirlik sınırları

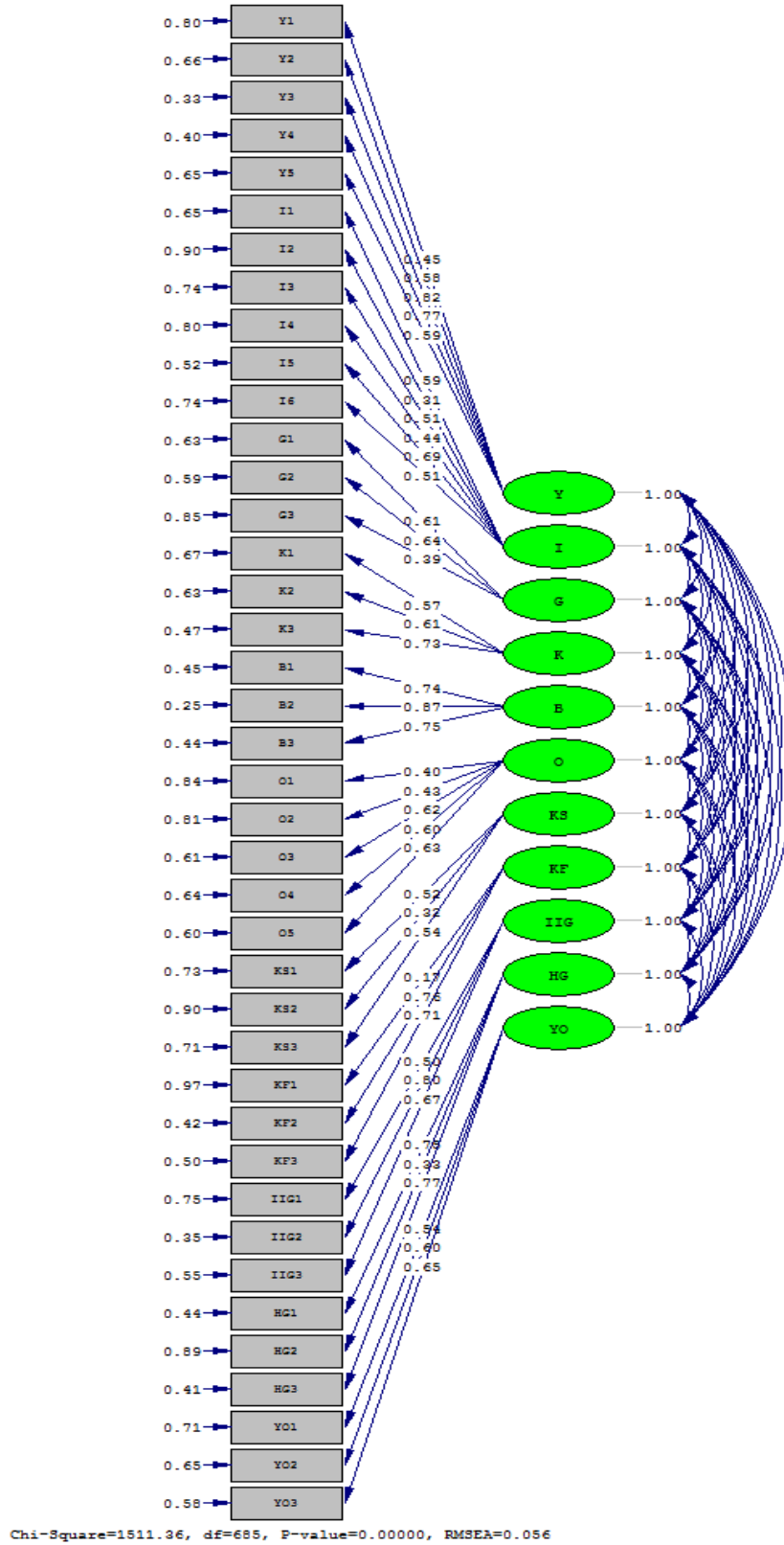
Uyum Ölçüsü	Mükemmel Uyum Ölçütü	Kabul Edilebilir Uyum Ölçütü	Kaynak
X²/sd	≤ 3	≤ 5	Sümer, 2000; Kline, 2005
RMSEA	≤ 0.06	≤ 0.08	Hu ve Bentler, 1999; Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008
SRMR	≤ 0.05	≤ 0.10	Kline, 2005; Brown, 2006
CFI	≥ 0.95	≥ 0.90	Hu ve Bentler, 1999; Brown, 2006
GFI	≥ 0.95	≥ 0.90	Sümer, 2000; Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008
AGFI	≥ 0.95	≥ 0.90	Sümer, 2000; Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008
NFI	≥ 0.95	≥ 0.90	Sümer, 2000; Tabachnick ve Fidell, 2001
NNFI	≥ 0.95	≥ 0.90	Sümer, 2000; Tabachnick ve Fidell, 2001

Yapılan analiz sonucunda Çocuklar İçin Şema Ölçeğinin uyum indeksleri Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11 Doğrulamalı faktör analizi

Model	X ² /sd	RMSEA	SRMR	CFI	GFI	AGFI	NFI	NNFI
	2,20	0.056	0.066	0.95	0.84	0.80	0.92	0.95

Uyum indeksleri incelendiğinde model ve veri arasında mükemmel yakın uyum olduğu görülmektedir. X²/sd’nin 3’ün altında olması RMSEA değerinin 0.05’e yakın olması CFI, NFI ve NNFI değerlerinin 0.95’in üstünde olması mükemmel uyum olduğunu göstermektedir. SRMR değeri kabul edilebilir standarttır. GFI ve AGFI değerleri ise kabul edilebilir uyum iyiliği standartlarına yakın olması sebebiyle ve diğer uyum indeksleri ile birlikte değerlendirildiğinde tolere edilebilir düzeydedir. Model veri uyumunu gösteren doğrulamalı faktör analizine ilişkin sonuçlar Şekil 4’te gösterilmiştir.

Şekil 4 Standardize edilmiş DFA sonuçları (Y=Yalnızlık, I=İncinebilirlik, G=Güvensizlik/Suistimal edilme, K=Kusurluluk, B=Başarısızlık, O=Onay Arayıcılık, KS=Yüksek Standartlar, KF=Kendini Feda, IIG=İç içe geçme/gelişmemiş benlik, HG=Hak görme/büyükleme, YO=Yetersiz özdenetim)

DFA sonucu elde edilen path diagramı Şekil 4'te sunulmuştur. Tablo 12'de ise çizilen bu pathdiagrama ilişkin standardize edilmiş faktör yükü, t, çoklu korelasyon karesi ve hata değerleri sunulmuştur.

Tablo 12 *Çocuklar İçin Şema Ölçeği standardize edilmiş faktör yükü, t, çoklu korelasyon karesi ve hata değerleri*

Madde	Standardize edilmiş faktör yükü	T	R ²	Hata	Madde	Standardize edilmiş faktör yükü	t	R ²	Hata
M1	.45	8.75*	.20	.80	M21	.40	7.79*	.16	.84
M2	.58	11.94*	.34	.66	M22	.43	8.46*	.19	.81
M3	.82	18.62*	.67	.33	M23	.62	12.82*	.39	.61
M4	.77	17.23*	.60	.40	M24	.60	12.36*	.36	.64
M5	.59	12.05*	.35	.65	M25	.63	13.13*	.40	.60
M6	.59	11.88*	.35	.65	M26	.52	8.70*	.27	.73
M7	.31	5.88*	.09	.90	M27	.32	5.31*	.10	.90
M8	.51	10.01*	.26	.74	M28	.54	8.86*	.29	.71
M9	.44	8.53*	.20	.80	M29	.17	2.87*	.02	.97
M10	.69	14.49*	.48	.52	M30	.76	13.75*	.58	.42
M11	.51	9.95*	.26	.74	M31	.71	12.92*	.50	.50
M12	.61	11.44*	.37	.63	M32	.50	9.04*	.25	.75
M13	.64	12.08*	.41	.59	M33	.80	13.74*	.65	.35
M14	.39	7.06*	.15	.85	M34	.67	11.79*	.45	.55
M15	.57	10.94*	.33	.67	M35	.75	13.08*	.56	.44
M16	.61	11.75*	.37	.63	M36	.33	5.88*	.11	.89
M17	.73	14.35*	.53	.47	M37	.77	13.35*	.59	.41
M18	.74	16.33*	.55	.45	M38	.54	10.12*	.29	.71
M19	.87	20.36*	.75	.25	M39	.60	11.30*	.35	.65
M20	.75	16.53*	.56	.44	M40	.65	12.37*	.42	.58

Tablo 12'de yer alan bütün t değerleri manidar olup ($t > 2,56$; $p < 0,01$) ölçme aracında yer alan maddeler özelliğe sahip olanla sahip olmayanı iyi düzeyde ayırt etmektedir. Tablo incelendiğinde faktör yükleri .17 ile .87 arasında değişmektedir. Bunlara ek olarak, maddelerin çoklu korelasyon karesi değerleri .02 ile .75; hata değerleri ise .25 ve .97 arasında değişmektedir.

Tablo 12 incelendiğinde maddelerin faktör yükleri, t değerinin anlamlılığı yapının Türk kültürü için de geçerli olduğunu ve bizim kültürümüzde de doğrulandığını göstermektedir. Çocuklar İçin Şema Ölçeğinin ortaokul öğrencileri için kullanılabilecek geçerli bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuklar İçin Şema Ölçeği Güvenirlik Çalışması

Çocuklar için şema ölçeğinin alt boyutlarının iç tutarlılık katsayısı yalnızlık boyutu için $\alpha=.76$, incinebilirlik boyutu için $\alpha=.67$, güvensizlik/suistimal edilme boyutu için $\alpha=.56$, kusurluluk boyutu için $\alpha=.66$, başarısızlık boyutu için $\alpha=.81$, onay arayıcılık boyutu için $\alpha=.65$, katı standartlar boyutu için $\alpha=.44$, kendini feda boyutu için $\alpha=.53$, iç içe geçme/gelişmemiş benlik boyutu için $\alpha=.67$, hak görme/büyükleme/büyükleme boyutu için $\alpha=.62$, yetersiz özdenetim boyutu için $\alpha=.61$ olarak hesaplanmıştır.

Test-tekrar Test Güvenirliği

Çocuklar için şema ölçeği, test-tekrar test güvenirliliğinin hesaplanması amacıyla 2 hafta arayla 65 ortaokul öğrencisine uygulanmıştır. İlk ve son uygulamalardan ölçme aracından elde edilen alt boyutların puanları arasındaki Pearson Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır. Analiz sonucuna ilişkin bulgular Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13 *Test-tekrar test güvenirlik katsayıları*

Faktörler	r²
Yalnızlık	.58
İncinebilirlik	.58
Güvensizlik/Suistimal Edilme	.65
Kusurluluk	.41
Başarısızlık	.58
Onay Arayıcılık	.40
Katı Standartlar	.42
Kendini Feda	.58
İç içe geçme/Gelişmemiş benlik	.78
Hak görme/Büyükleme/büyükleme	.48
Yetersiz Özdenetim	.49

Yalnızlık boyutunun ilk ve son uygulama arasındaki korelasyon katsayısı $r=.58$ ($p<.01$), incinebilirlik alt boyutunun ilk ve son uygulama arasındaki korelasyon katsayısı $r=.58$ ($p<.01$) olarak hesaplanmıştır. Güvensizlik/suistimal edilme boyutu için $r=.65$ ($p<.01$), kusurluluk boyutu için $r=.41$ ($p<.01$) olarak hesaplanmıştır. Başarısızlık alt boyutunun ilk ve son uygulama arasındaki korelasyon katsayısı $r=.58$ ($p<.01$), onay arayıcılık alt boyutu için ise $r=.40$ ($p<.01$)

olarak hesaplanmıştır. Katı standartlar alt boyutunun korelasyon katsayısı $r=.42$ ($p<.01$), kendini feda alt boyutunun ise $r=.58$ ($p<.01$) olarak hesaplanmıştır. İç içe geçme/gelişmemiş benlik alt boyutunun ilk ve son uygulama arasındaki korelasyon katsayısı $r=.78$ ($p<.01$), hak görme/büyükleme alt boyutunun ilk ve son uygulama arasındaki korelasyon katsayısı $r=.48$ ($p<.01$) son olarak yetersiz özdenetim alt boyutunun ise $r=.49$ ($p<.01$) olarak hesaplanmıştır. Test tekrar test güvenirliği ölçme aracının ölçtüğü niteliğin kararlılığını ifade etmektedir. Dolayısıyla çocukların geçen zaman diliminde ebeveynleriyle yaşadıkları olaylar test tekrar test güvenirliğini etkilemiş olabilir şeklinde yorumlanabilir. Aynı zamanda Soygüt vd. (2008) tarafından uyarlanan Young Ebeveynlik Ölçeği Anne Formunun geçerlik ve güvenirlik çalışmasında test tekrar test güvenirliklerinin korelasyon katsayılarının .38 ile .83 arasında değiştiğini ve kabul edilebilir düzeyde anlamlı katsayılara ulaşıldığını raporlamışlardır. Bu araştırma referans alınarak “Çocuklar İçin Şema Ölçeği”nin de kabul edilebilir test tekrar test güvenirlik katsayıları olduğu söylenebilir.

3.3.3. Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği Kısa Formu

Seligson vd. (2003) tarafından geliştirilen Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği Kısa Formu” yaşamın farklı bağlamlarında yaşam doyumunu ölçmek için tasarlanmıştır. Türkçe’ye uyarlaması Siyez ve Kaya (2008) tarafından yapılan ölçme aracı 6 maddeden oluşmaktadır. Ölçme aracı öğrencilerin aile, arkadaş, okul, benlik ve yaşanan çevre olmak üzere beş boyutta algılanan yaşam doyum düzeylerini ölçmekle birlikte hem yaşamın geneline ilişkin de toplam puan vermektedir. Çok boyutlu yaşam doyum ölçeği çocuk ve ergenlerde yaşam doyumunu değerlendirmek için geliştirilmiştir. Ölçme aracı 1 (berbat) ve 7 (harika) arasında değişen tepkilerden oluşmaktadır.

ÇBÖYDÖ orijinal formu geçerlik ve güvenirlik çalışması için 4., 5., 6., 7., ve 8. sınıfa devam eden 394 öğrenciye uygulanmıştır. İç tutarlılık güvenirliği, ölçüt-bağıntılı geçerlik ve yapı geçerliği kabul edilebilir düzeydedir. ÇBÖYDÖ test- tekrar test güvenirliği ($r=.82$) ve iç tutarlılığı ($r=.89$) bulunmuştur. Toplam madde korelasyonları ise .64 ile .78 arasında değişmektedir.

Ölçeğin bu çalışma kapsamında hesaplanan iç tutarlılık katsayıları anne hipotetik modeli için $r=.86$, baba hipotetik modeli için ise $r=.85$ olarak hesaplanmıştır.

3.3.4. Young Şema Ölçeği-Kısa Formu

Young vd. (1990; 2003) tarafından, erken dönem uyumsuz şema alanlarının değerlendirilmesi amacıyla Young Şema Ölçeği ve Kısa Formu geliştirilmiştir. Ölçme aracının kısa formu 90 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçme aracı kuramsal olarak

tanımlanan 5 şema alanı ve bu şema alanı altındaki 18 şemayı değerlendirmektedir. Bu şema alanları; “kopukluk ve reddedilme, zedelenmiş özerklik (otonomi) ve performans(kendini ortaya koyma), zedelenmiş sınırlar, başkalarına yönelimlilik ve aşırı tetikte olma/baskılama”dır. Ölçme aracı 6’lı likert tipi bir derecelendirme ölçeği olup “1= benim için tamamıyla yanlış, 2= benim için büyük ölçüde yanlış, 3=bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla, 4= benim için orta derecede doğru, 5= benim için çoğunlukla doğru, 6= beni mükemmel bir şekilde tanımlıyor” şeklinde verilen tepkiler değerlendirilmektedir. Ölçme aracından alınan yüksek puanlar şemanın varlığını ve yoğunluğunu göstermektedir.

Ölçeğin Türkçe’ye uyarlaması Soygüt vd. (2009) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Yapı geçerliliğini belirlemek için Temel Bileşenler Analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre 14 faktörlü bir yapı ve orijinal formda olduğu gibi 5 şema alanına ulaşılmıştır. Elde edilen faktörlere göre duygusal yoksunluk alt faktörü 5 madde, başarısızlık alt faktörü 6 madde, karamsarlık alt faktörü 5 madde, sosyal izolasyon/güvensizlik alt faktörü 7 madde, duyguları bastırma alt faktörü 5 madde, onay arayıcılık alt faktörü 6 madde, iç içe geçme / bağımlılık alt faktörü 9 madde, ayrıcalıklılık/ yetersiz özdenetim alt faktörü 7 madde, kendini feda alt faktörü 5 madde, terk edilme alt faktörü 5 madde, cezalandırıcılık alt faktörü 6 madde, kusurluluk alt faktörü 6 madde, hastalıklar ve zarar görme (tehditler)karşısında dayanıksızlık alt faktörü 5 madde, yüksek standartlar alt faktörü ise 3 maddeden oluşmaktadır.

Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında ulaşılan 5 şema alanı“kopukluk ve reddedilme, zedelenmiş özerklik (otonomi) ve performans (kendini ortaya koyma), zedelenmiş sınırlar, başkalarına yönelimlilik ve aşırı tetikte olma/baskılama” dır. Buna göre zedelenmiş özerklik (otonomi) şema alanında; iç içe geçme/bağımlılık, terk edilme, başarısızlık, karamsarlık ve hastalıklar ve zarar görmekarşısında dayanıksızlık şemaları yer almaktadır. Kopukluk ve reddedilme şema alanında; duygusal yoksunluk, duyguları bastırma, sosyal izolasyon/güvensizlik vekusurluluk şemaları yer alırken yüksek standartlar şema alanında ise yüksek standartlar ve onayarayıcılık şemaları yer almaktadır. Zedelenmiş sınırlar şema alanı, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim şemasını içermektedir. Son olarak diğeri yönelimlilik şemaalanının kendini feda vecezalandırıcılık şemaları bulunmaktadır.

Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında test-tekrar testgüvenirliği Pearsonkorelasyon katsayılarının şema boyutları için $r=.66-.82$ arasındadeğiştiği ve şema alanları için $r=.66-.83$ arasında değiştiği görülmüştür. ÖlçeğinCronbach alfa iç tutarlılık katsayısının ise şema boyutları için $r=.63-.80$ arasında, şemaalanları için ise $r=.53-.81$ aralığında değiştiği görülmüştür (Soygüt vd., 2009).

Bu çalışmada ise anne hipotetik modeli için hesaplanan şema boyutları cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları .64 ile .77 arasında, baba hipotetik modeli için hesaplanan şema boyutları iç tutarlılık katsayıları .63 ile .78 arasında değişmektedir.

3.3.5. Young Ebeveynlik Ölçeği

Young (1994) tarafından geliştirilen Young Ebeveynlik Ölçeği, bireylerin algıladıkları ebeveynlik stillerinin belirlenmesi amacıyla yetişkin grup için geliştirilmiştir. Orijinal form 72 maddeden oluşmakta olup bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarının temelini oluşturduğu düşünülen anne-babaların çeşitli davranışlarını içermektedir. Bireyler ölçeği anne-babasının çeşitli davranışlarını hem anne hem de baba için ayrı ayrı değerlendirmesi gerekmektedir. Ölçeği bireylerin çocukluklarında anne ve babalarının davranışlarını en iyi tanımlayan ifadeye 1 (tamamı ile yanlış) ile 6 (ona tamamı ile uyuyor) arasında değişen tepkileri değerlendirmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, ebeveynin erken dönem uyumsuz şema oluşumuna yönelik olumsuz ebeveynlik tutumlarına işaret etmektedir.

Türkçe'ye uyarlaması Soygüt vd. (2008) tarafından yapılan Young Ebeveynlik Ölçeğinin bu çalışma kapsamında faktör analizi yapılmıştır ve faktör analizi sonucunda ölçek 64 madde üzerinden değerlendirilmiştir. Yapılan Temel Bileşenler Analizi sonucu ortaya çıkan ebeveynlik boyutları; “kuralcı/kalıplayıcı”, “küçümseyici/kusur bulucu”, “duygusal bakımdan yoksun bırakıcı”, “sömürücü/istismar edici”, “aşırı koruyucu/evhamlı”, “başarı odaklı”, “kontrol etmeyen/sınırsız”, “kötümser/endişeli”, “cezalandırıcı” ve “duygularını bastıran/değişime kapalı” şeklinde belirlenmiştir.

Ölçeğin ölçüt geçerliği için yapılan analizlerde anne formunun YSÖ-KF3 (Young Şema Ölçeği-Kısa Formu3) ile .51, SCL-90-R (Belirti Tarama Testi) ile .51 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki gösterdiği saptanmıştır. Baba formunun ise YSÖ-KF3 ile .47 ve SCL-90 ile .43 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Anne formu ile baba formu arasında ise .68 düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Ölçeğin güvenirlik çalışmasında anne formu için yapılan test- tekrar test güvenirliği analizi sonuçlarına göre Pearson korelasyon katsayıları $r=.38-.83$ ($p<.01$) arasında değişmektedir. Baba formu için ise Pearson korelasyon katsayıları ise $r=.56-.85$ ($p<.01$) arasında değişmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ise ebeveynlik boyutları bakımından anne formunda $\alpha=.53-.86$; baba formunda ise $\alpha=.61-.89$ arasında değişmektedir. Anne formuna ilişkin boyutların tüm test için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı $\alpha=.90$, baba formuna ilişkin boyutların toplam Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ise yine $\alpha=.90$ bulunmuştur.

Bu araştırma kapsamında da Young Ebeveynlik Ölçeği Ergen Formu için geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır.

Young Ebeveynlik Ölçeği-Ergen Anne Formu Yapı Geçerliği

Yetişkin formu bulunan Young ebeveynlik ölçeğinin ergen formunun bulunmaması nedeniyle bu araştırma kapsamında ergen formunun geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. YEBÖ- Anne Ergen formunun geçerliğine yönelik gerçekleştirilen çalışma kapsamında Doğrulayıcı Faktör Analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) var olan yapının test edilmesi amacıyla kullanılmaktadır (Güngör, 2016).

Çok değişkenli istatistiklere geçmeden önce test edilmesi gereken örneklem büyüklüğü, kayıp değerler, normallik, doğrusallık, çoklu doğrusallık ve teklik ve son olarak da uç değerler gibi varsayımlar test edilmiştir (Çokluk vd., 2014). İlk olarak veri girişleri kontrol edilerek kayıp değerler belirlenmiştir. Araştırmada veri setinde %5'ten fazla veri kaybı tespit edildiğinde o ölçüme ait veriler analiz dışı bırakılmıştır. Daha sonra ise uç değerler analizi yapılmıştır. Uç değer analizine 623 veri ile başlanmış ve tek yönlü uç değerler kutu grafiği (boxplots) incelenmiş olup 186 uç değer analizden çıkarılarak analizlere 437 veri ile devam edilmiştir. Çok yönlü uç değerler için mahalanobis uzaklığı belirlenmiştir. Mahalanobis uzaklığı, bir deneğin diğer deneklerin merkezinden olan uzaklığını göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2015). Her bir denek için hesaplanan Mahalanobis değeri, kritik ki-kare değeri ile karşılaştırılarak belirlenmektedir. Hesaplanan ki-kare değeri $\chi^2 = 91.952$ olarak hesaplanıp bu değerin üzerinde herhangi bir denek bulunmamıştır. Tek değişkenli normalliği test etmek için basıklık çarpıklık katsayılarından yararlanılmıştır. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin ± 1.0 arasında kalmasının, dağılımın normalden aşırı sapma göstermediğinin bir kanıtı olduğu ifade edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2015). Çoklu bağlantı problemi için tolerans ve vif değerlerine bakılmıştır. Maddeler incelendiğinde tolerans değerleri $>0,20$ ve vif değerleri <5 olduğundan çoklu bağlantı problemi olmadığı görülmüştür. Sonuç olarak 437 veri ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

YEBÖ-Anne Ergen Formunun faktör ve yapı geçerliğinin test edilmesi amacıyla yetişkin formunda belirtilen 10 faktörlü ve 64 maddeli model Doğrulayıcı Faktör Analizi ile sınanmıştır. Daha sonra güvenirlik çalışması kapsamında cronbach alpha değerleri incelenmiştir. Ölçme aracında bulunan 4 alt boyutun (aşırı izin verici/sınırsız, kötümser/endişeli, cezalandırıcı, değişime kapalı/duygularını bastıran) cronbach alpha güvenirlik katsayısı .50'nin altında olması nedeniyle doğrulayıcı faktör analizinden de çıkarılmıştır. DFA'nın uygulanmasında, uyum iyiliği indekslerinden ki-kare, RMSEA, SRMR,

CFI, GFI, AGFI, NFI ve NNFI dikkate alınmıştır. Araştırmada kullanılan uyum iyiliği indekslerine ilişkin kriterler ve kesme noktaları Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 14 *Uyum iyiliği kriterleri*

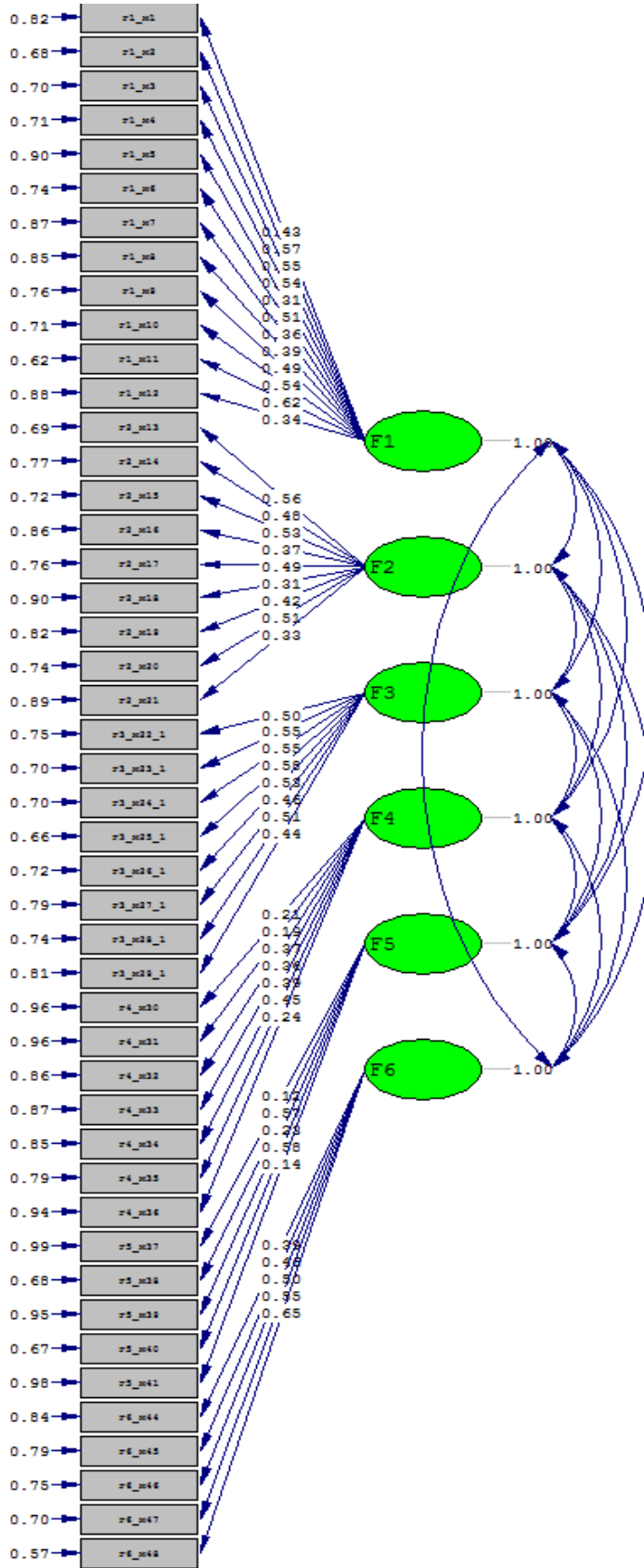
Uyum Ölçüsü	Mükemmel Uyum Ölçütü	Kabul Edilebilir Uyum Ölçütü	Kaynak
χ^2/sd	≤ 3	≤ 5	Sümer, 2000; Kline, 2005
RMSEA	≤ 0.06	≤ 0.08	Hu ve Bentler, 1999; Hooper vd., 2008
SRMR	≤ 0.05	≤ 0.10	Kline, 2005; Brown, 2006
CFI	≥ 0.95	≥ 0.90	Hu ve Bentler, 1999; Brown, 2006
GFI	≥ 0.95	≥ 0.90	Sümer, 2000; Hooper vd., 2008
AGFI	≥ 0.95	≥ 0.90	Sümer, 2000; Hooper vd., 2008
NFI	≥ 0.95	≥ 0.90	Sümer, 2000; Tabachnick ve Fidell, 2001
NNFI	≥ 0.95	≥ 0.90	Sümer, 2000; Tabachnick ve Fidell, 2001

YEBÖ-Anne Ergen Formu için gerçekleştirilen DFA sonucunda elde edilen uyum indeksi değerlerinin $\chi^2/sd(2012/930)=2,16$, $p=.001$; RMSEA=.050;SRMR=.07; CFI=.95; GFI=.85; AGFI=.83; NFI=.91; NNFI=.95 şeklinde olduğu gözlenmiştir. Modelin t değerleri incelendiğinde +1,96 ile -1,96’nın dışında kalan aşırı evhamlı/koruyucu alt boyutuna ilişkin 2 madde modelden çıkarılmıştır.

Tablo 15 *Doğrulamalı faktör analizi*

Model	χ^2/sd	RMSEA	SRMR	CFI	GFI	AGFI	NFI	NNFI
	2,16	0.050	0.069	0.95	0.85	0.83	0.91	0.95

Tablo 15 incelendiğinde bazı uyum indekslerinin(RMSEA, SRMR, χ^2/sd ,CFI, NNFI) mükemmel uyum gösterdiği NFI uyum indeksinin ise mükemmele yakın uyum gösterdiği gözlenmiştir. GFI ve AGFI uyum indeksleri ise kabul edilebilir seviyeye yakın olduğu için tolere edilebilir düzeydedir. Dolayısıyla model veri uyumunun sağlandığı söylenebilir. Model veri uyumunu gösteren doğrulamalı faktör analizine ilişkin sonuçlar Şekil 5’te sunulmuştur.

Şekil 5 Standardize edilmiş DFA sonuçları (F1=kuralcı/kalıplayıcı, F2=küçümseyici/kusur bulucu, F3=duygusal bakımdan yoksun bırakıcı, F4=sömürücü/istismar edici, F5=aşırı koruyucu/evhamlı, F6=başarı odaklı)

DFA standardize edilmiş değerler şekilde görülmektedir. Aşağıdaki tabloda ise standardize edilmiş faktör yükü, t, çoklu korelasyon karesi ve hata değerleri sunulmuştur.

Tablo 16 *YEBÖ-anne ergen formu standardize edilmiş faktör yükü, t, çoklu korelasyon karesi ve hata değerleri*

Madde	Standardize edilmiş faktör yükü	t	R ²	Hata	Madde	Standardize edilmiş faktör yükü	t	R ²	Hata	Madde	Standardize edilmiş faktör yükü	t	R ²	Hata
M1	.43	8.46*	.14	.82	M21	.33	6.21*	.17	.89	M41	.14	2.53*	.01	.98
M2	.57	11.79*	.19	.68	M22	.50	9.91*	.40	.75	M42	.39	7.37*	.29	.84
M3	.55	11.36*	.24	.70	M23	.55	11.12*	.34	.70	M43	.46	8.75*	.29	.79
M4	.54	11.05*	.13	.71	M24	.55	11.01*	.24	.70	M44	.50	9.57*	.17	.75
M5	.31	6.11*	.25	.90	M25	.58	11.86*	.52	.66	M45	.55	10.59*	.29	.70
M6	.51	10.29*	.39	.74	M26	.53	10.69*	.30	.72	M46	.65	12.87*	.11	.57
M7	.36	7.08*	.28	.87	M27	.46	9.00*	.39	.79					
M8	.39	7.63*	.32	.85	M28	.51	10.19*	.32	.74					
M9	.49	9.86*	.14	.76	M29	.44	8.58*	.36	.81					
M10	.54	11.04*	.31	.71	M30	.21	3.35*	.18	.96					
M11	.62	13.05*	.34	.62	M31	.19	3.12*	.14	.96					
M12	.34	6.69*	.10	.88	M32	.37	6.11*	.48	.86					
M13	.56	11.15*	.52	.69	M33	.36	5.89*	.34	.87					
M14	.48	9.42*	.50	.77	M34	.36	6.30*	.36	.85					
M15	.53	10.36*	.54	.72	M35	.45	7.34*	.19	.79					
M16	.37	7.03*	.54	.86	M36	.24	3.84*	.19	.94					
M17	.49	9.62*	.33	.76	M37	.12	2.09*	.45	.99					
M18	.31	5.84*	.45	.90	M38	.57	10.11*	.03	.68					
M19	.42	8.13*	.34	.82	M39	.23	4.06*	.01	.95					
M20	.51	10.11*	.40	.74	M40	.58	10.29*	.25	.67					

Gizil değişkenlerin gözlenen değişkeni açıklama durumlarına ilişkin t değerleri 1.96'yı aştığında parametre tahminleri .05 düzeyinde ve 2.56'yı aştığında ise .01 düzeyinde manidardır (Çokluk vd., 2014). Maddelere ait t değerleri incelendiğinde ise çoğu değerlerin 2.56'nın üzerinde olduğu gözlenmektedir. Bu nedenle çoğu göstergelerin .01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Sadece 4 maddenin t değeri 2.56'nın altındadır. Yine de 1.96 değerini aştığı için .05 düzeyinde anlamlıdır. Tablo incelendiğinde faktör yükleri .12 ile .65 arasında değişmektedir. Bunlara ek olarak, maddelerin çoklu korelasyon karesi değerleri .01 ile .54; hata değerleri ise .57 ve .99 arasında değişmektedir.

Young Ebeveynlik Ölçeği Anne Ergen Formu 6 faktörlü yapısının doğrulandığı görülmektedir. Faktör yükleri ve faktörlerin t değerinin anlamlılığı ölçeğin ortaokul öğrencileri için kullanılabilecek geçerli bir ölçeğin aracı olduğunu göstermektedir. Yetişkin formunda bulunan 6 faktörün ergen formunda da korunduğu ve doğrulandığı bulunmuştur.

Young Ebeveynlik Ölçeği Anne Ergen Formu Güvenirlik Çalışması

Young Ebeveynlik Ölçeği Anne Formu güvenirliliğini belirlemeye yönelik alt boyutların maddeler ile hesaplanan iç tutarlılık katsayısı kuralcı/kalıplı alt boyutu için $\alpha=.76$, küçümseyici/kusur bulucualtboyutu için $\alpha=.69$, duygusal bakımdan yoksun bırakıcı alt boyutu için $\alpha=.74$, sömürücü/istismar edici alt boyutu için $\alpha=.65$, aşırı koruyucu/evhamlı alt boyutu için $\alpha=.50$, başarı odaklı alt boyutu için ise $\alpha=.55$ olarak hesaplanmıştır. Katsayılar incelendiğinde kabul edilebilir düzeyde anlamlı olduğu görülmektedir.

Geçerlik ve güvenirlilik çalışmaları sonucunda Young Ebeveynlik Ölçeği Anne Ergen formunun kabul edilebilir düzeyde geçerli ve güvenilir bir ölçeğin aracı olduğu söylenebilir.

Young Ebeveynlik Ölçeği-Ergen Baba Formu Yapı Geçerliği

Yetişkin formu bulunan Young ebeveynlik ölçeğinin ergen formunun bulunmaması nedeniyle bu araştırma kapsamında ergen formunun geçerlik ve güvenirlilik çalışmaları yapılmıştır. YEBÖ- Baba Ergen formunun geçerliğine yönelik gerçekleştirilen çalışma kapsamında Doğrulamalı Faktör Analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır. Doğrulamalı faktör analizi (DFA) var olan yapının test edilmesi amacıyla kullanılmaktadır (Güngör, 2016).

Verilerin analizine geçilmeden önce doğrulamalı faktör analizi kapsamında örneklem büyüklüğü, kayıp değerler, normallik, doğrusallık, çoklu doğrusallık ve teklik ve son olarak uç değerler gibi varsayımların test edilmesi gerekir (Çokluk vd., 2014). Uç değer analizi için tek yönlü uç değerler kutu grafiği (boxplots) ve z değeri (-3 ile +3) incelenmiş olup 7 uç değer analizden çıkarılmıştır. Çok yönlü uç değerler için Mahalanobis uzaklığı hesaplanmıştır. Her denek için ki-kare değeri $X^2 = 79,082$ bulunmuş olup bu değerin üzerindeki 106 madde analizden çıkarılmıştır. Çoklu bağlantı problemi için tolerans ve vif değerlerine bakılmıştır. Maddeler incelendiğinde tolerans değerleri $>0,20$ ve vif değerleri <5 olduğundan çoklu bağlantı problemi olmadığı görülmüştür. Sonuç olarak 550 veri ile doğrulamalı faktör analizi yapılmıştır.

YEBÖ-Baba Ergen Formunun faktör ve yapı geçerliğinin test edilmesi amacıyla yetişkin formunda belirtilen 10 faktörlü ve 64 maddeli model Doğrulamalı Faktör Analizi ile sınanmıştır. Daha sonra güvenirlilik çalışması kapsamında cronbachalpha değerleri incelenmiştir. Ölçeğin aracı bulunan 4 alt boyutun (aşırı izin verici/sınırsız, kötümser/endişeli, cezalandırıcı, değişime kapalı/duygularını bastıran) aynı anne formundaki gibi cronbachalpha güvenirlilik

katsayısı .50'nin altında olması nedeniyle doğrulayıcı faktör analizinden de çıkarılmıştır. DFA'nın uygulanmasında, uyum iyiliği indekslerinden ki-kare, RMSEA, SRMR, CFI, GFI, AGFI, NFI ve NNFI dikkate alınmıştır. Araştırmada kullanılan uyum iyiliği indekslerine ilişkin kriterler ve kesme noktaları Tablo 17 'de sunulmuştur.

Tablo 17 *Uyum iyiliği kriterleri*

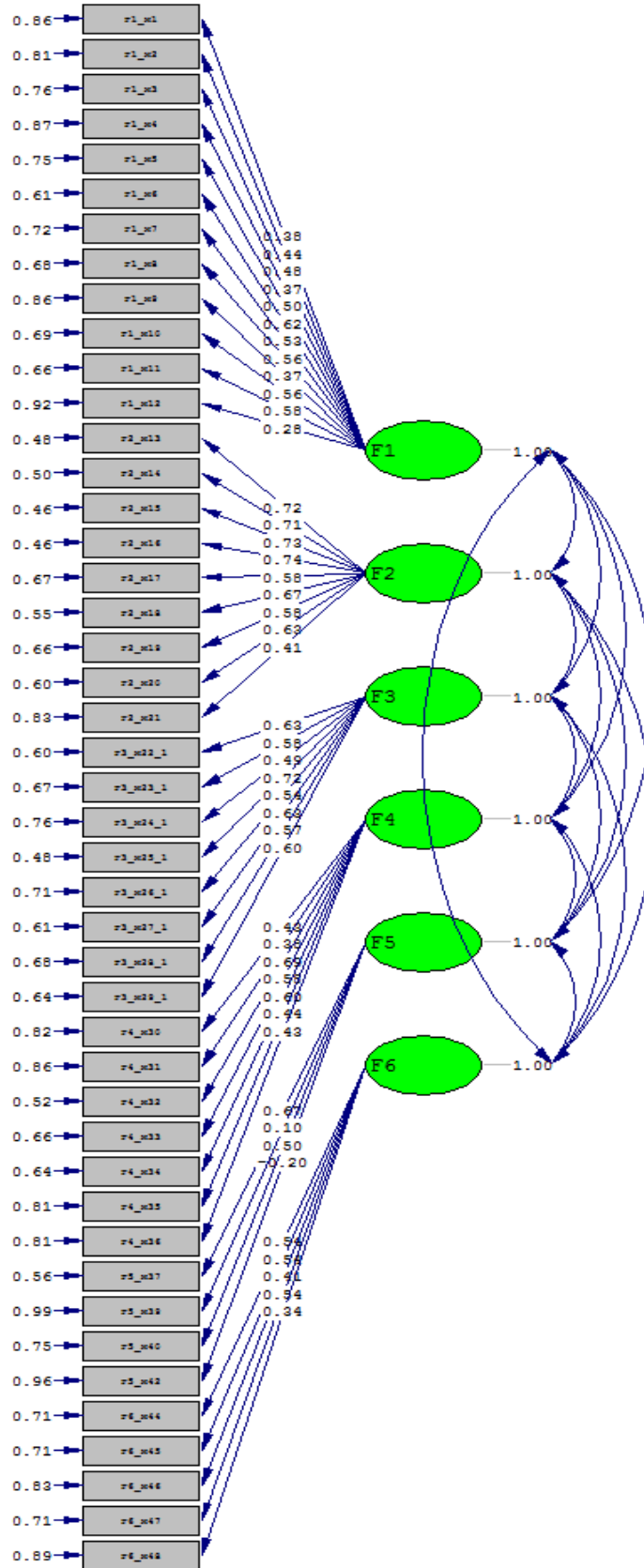
Uyum Ölçüsü	Mükemmel Uyum Ölçütü	Kabul Edilebilir Uyum Ölçütü	Kaynak
χ^2/sd	≤ 3	≤ 5	Sümer, 2000; Kline, 2005
RMSEA	≤ 0.06	≤ 0.08	Hu ve Bentler, 1999; Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008
SRMR	≤ 0.05	≤ 0.10	Kline, 2005; Brown, 2006
CFI	≥ 0.95	≥ 0.90	Hu ve Bentler, 1999; Brown, 2006
GFI	≥ 0.95	≥ 0.90	Sümer, 2000; Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008
AGFI	≥ 0.95	≥ 0.90	Sümer, 2000; Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008
NFI	≥ 0.95	≥ 0.90	Sümer, 2000; Tabachnick ve Fidell, 2001
NNFI	≥ 0.95	≥ 0.90	Sümer, 2000; Tabachnick ve Fidell, 2001

YEBÖ-Baba Ergen Formu için gerçekleştirilen DFA sonucunda elde edilen uyum indeksi değerlerinin $\chi^2/sd(2040/930)=2,19$, $p=.001$; RMSEA=.050;SRMR=.07; CFI=.95; GFI=.85; AGFI=.83; NFI=.91; NNFI=.95 şeklinde olduğu gözlenmiştir. Modelin t değerleri incelendiğinde +1,96 ile -1,96'nın dışında kalan aşırı evhamlı/koruyucu alt boyutuna ilişkin 3 madde modelden çıkarılmıştır.

Tablo 18 *Doğrulayıcı faktör analizi*

Model	χ^2/sd	RMSEA	SRMR	CFI	GFI	AGFI	NFI	NNFI
	2,19	0.050	0.072	0.95	0.85	0.83	0.91	0.95

Tablo 18 incelendiğinde bazı uyum indekslerinin (RMSEA, SRMR, χ^2/sd ,CFI, NNFI) mükemmel uyum gösterdiği NFI uyum indeksinin ise mükemmele yakın uyum gösterdiği gözlenmiştir. GFI ve AGFI uyum indeksleri ise kabul edilebilir seviyeye yakın olduğu için tolere edilebilir düzeydedir. Dolayısıyla model veri uyumunun sağlandığı söylenebilir. Model veri uyumunu gösteren doğrulayıcı faktör analizine ilişkin sonuçlar Şekil 6'da sunulmuştur.

Şekil 6 Standardize edilmiş DFA sonuçları (F1=kuralcı/kalıpılayıcı, F2=küçümseyici/kusur bulucu, F3=duygusal bakımdan yoksun bırakıcı, F4=sömürücü/istismar edici, F5=aşırı koruyucu/evhamlı, F6=başarı odaklı)

DFA standardize edilmiş değerler şekilde görülmektedir. Aşağıdaki tabloda ise standardize edilmiş faktör yükü, t, çoklu korelasyon karesi ve hata değerleri sunulmuştur.

Tablo 19 *YEBÖ-baba ergen fromu standardize edilmiş faktör yükü, t, çoklu korelasyon karesi ve hata değerleri*

Madde	Standardize edilmiş faktör yükü	t	R ²	Hata	Madde	Standardize edilmiş faktör yükü	t	R ²	Hata	Madde	Standardize edilmiş faktör yükü	t	R ²	Hata
M1	.38	8.53*	.14	.86	M21	.41	9.61*	.17	.83	M41	.54	11.31*	.29	.71
M2	.44	9.92*	.19	.81	M22	.63	15.32*	.40	.60	M42	.54	11.29*	.29	.71
M3	.48	11.17*	.24	.76	M23	.58	13.81*	.33	.67	M43	.41	8.39*	.17	.83
M4	.37	8.17*	.13	.87	M24	.49	11.48*	.24	.76	M44	.54	11.25*	.29	.71
M5	.50	11.62*	.25	.75	M25	.72	18.32*	.52	.48	M45	.34	6.79*	.11	.89
M6	.62	14.99*	.39	.61	M26	.54	12.80*	.29	.71					
M7	.53	12.42*	.28	.72	M27	.63	15.20*	.39	.61					
M8	.56	13.29*	.32	.68	M28	.57	13.43*	.32	.68					
M9	.37	8.33*	.14	.86	M29	.60	14.53*	.36	.64					
M10	.56	13.11*	.31	.69	M30	.43	9.39*	.18	.82					
M11	.58	13.81*	.34	.66	M31	.38	8.18*	.14	.86					
M12	.28	6.22*	.10	.92	M32	.69	16.58*	.48	.52					
M13	.72	18.83*	.52	.48	M33	.58	13.34*	.34	.66					
M14	.71	18.46*	.50	.50	M34	.60	13.81*	.36	.64					
M15	.73	19.26*	.54	.46	M35	.44	9.75*	.19	.81					
M16	.74	19.36*	.54	.46	M36	.43	9.59*	.19	.81					
M17	.58	14.10*	.33	.67	M37	.67	13.10*	.44	.56					
M18	.67	17.04*	.45	.55	M38	.10	2.02*	.01	.99					
M19	.58	14.34*	.34	.66	M39	.50	10.44*	.25	.75					
M20	.63	15.78*	.40	.60	M40	-.20	-4.07*	.04	.96					

Gizil değişkenlerin gözlenen değişkeni açıklama durumlarına ilişkin t değerleri 1.96'yı aştığında parametre tahminleri .05 düzeyinde ve 2.56'yı aştığında ise .01 düzeyinde manidardır (Çokluk vd., 2014). Maddelere ait t değerleri incelendiğinde ise 1 maddeye ilişkin t değeri dışında tüm maddelerin t değeri 2.56'nın üzerinde olduğu gözlenmektedir. Bu nedenle çoğugöstergelelerin .01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Bir maddeye ilişkin t değeri 1.96 değerini aştığı için .05 düzeyinde anlamlıdır. Tablo incelendiğinde faktör yükleri .10 ile .74 arasında değişmektedir. Bunlara ek olarak, maddelerin çoklu korelasyon karesi değerleri .01 ile .54; hata değerleri ise .46 ve .99 arasında değişmektedir.

Young Ebeveynlik Ölçeği Baba Ergen Formu 6 faktörlü yapısının doğrulandığı görülmektedir. Faktör yükleri ve faktörlerin t değerinin anlamlılığı ölçme aracının ortaokul öğrencileri için kullanılabilecek geçerli bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir. Yetişkin formunda bulunan 6 faktörün ergen formunda da korunduğu ve doğrulandığı bulunmuştur. Young Ebeveynlik Ölçeği Anne Ergen formunda doğrulanan yapı aynı şekilde baba formunda da doğrulanmıştır. Dolayısıyla ergen formunun hem anne hem de baba için 6 faktörlü yapısının geçerliği test edilip doğrulanmıştır.

Young Ebeveynlik Ölçeği Baba Ergen Formu Güvenirlik Çalışması

Young Ebeveynlik Ölçeği Baba Formu güvenilirliğini belirlemeye yönelik alt boyutların maddeler ile hesaplanan iç tutarlılık katsayısı kuralcı/kalıplayıcı alt boyutu için $\alpha=.77$, küçümseyici/kusur bulucu altboyutu için $\alpha=.85$, duygusal bakımdan yoksun bırakıcı alt boyutu için $\alpha=.81$, sömürücü/istismar edici alt boyutu için $\alpha=.69$, aşırı koruyucu/evhamlı alt boyutu için $\alpha=.50$, başarı odaklı alt boyutu için ise $\alpha=.58$ olarak hesaplanmıştır.

Geçerlik ve güvenirlilik çalışmaları sonucunda Young Ebeveynlik Ölçeği Baba Ergen formunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

3.3.6. Evlilik Uyum Ölçeği

Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilen evlilikte uyum ölçeği Kışlak (1999) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Evlilikte uyum ölçeği evliliğin niteliğini ölçmeyi amaçlamaktadır. 15 maddeden oluşan ölçme aracında puanlar uyumsuzluktan uyumluluğa doğru artmaktadır. Ölçme aracından alınabilecek en düşük uyum puanı 2, en yüksek uyum puanı 74'tür. Ölçme aracı likert tipi derecelendirmenin yanı sıra seçeneklerden birini seçme şeklinde hazırlanan maddelerden de oluşmaktadır. Her madde seçeneksayısına göre farklılaşan 0 (her zaman anlaşılamayız) ile 6 (her zaman anlaşırız) arasındaki tepkileri değerlendirmektedir. Buna göre; 1.madde 0–6 puan, 2.–9. maddeler 0–5 puan, 10. ve 14. maddeler 0–2 puan, 11.ve 13. maddeler 0–3 puan, 12. Madde eşlerden biri için evde oturmak diğeri için dışarıda bir şeyler yapmak seçeneği işaretlenmişse 0 puan, eşlerin her birii için dışarıda bir şeyler yapmak seçeneği işaretlenmişse 1 puan, eşlerin her birii için evde oturmak seçeneği işaretlenmişse 2 puan ve 15. madde 0–2 puan arasında değerlendirilmektedir (Yalçın, 2014).

Tutarel Kışlak (1999) ın yaptığı evlilikte uyum ölçeğinin uyarlama aşamasında güvenilirliğini belirlemek amacıyla iç tutarlık katsayısı, eş değer yarılar güvenirligi, test-tekrar test güvenirligi ve madde test korelasyonları hesaplanmıştır. Analiz sonucunda ölçme aracının Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .84 olarak saptanmıştır. Ölçeğin orijinalinin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı ise .90'dır. Ölçeğin ilk yarısı ve son yarısındaki puanlamalar

birbirinden farklı olduğundan numarası tek olan ve çift olan maddeler karşılaştırılmıştır. Buna göre eş değer yarılar güvenirliği (Split-half) $r=.84$ olarak bulunmuştur. Ölçme aracının kararlılığını ölçmek için yapılan test-tekrar test güvenirliği için 15 gün arayla yapılan ölçüm sonucunda Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı 0.57 düzeyinde anlamlı bir ilişki ortaya koymuştur (Tutarel Kışlak, 1999).

Bu çalışmada ise anne için kurulan hipotetik modele ilişkin cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı $r=.89$ iken baba için kurulan hipotetik modele ilişkin cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı $r=.86$ olarak hesaplanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Young Ebeveynlik Ölçeği Ergen Formu (Anne ve Baba Formu) uyarlama çalışması için 2019 Nisan ayında Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır (Ek-3). Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinlerin alınmasının ardından Mayıs ve Haziran 2019 tarihlerinde yüz yüze Milli Eğitim'e bağlı ortaokullarda veriler toplanmıştır. Çocuklar İçin Şema Ölçeği'nin uyarlama çalışmasının yapılabilmesi için 2021 Haziran ayında Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır (Ek-2). Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinlerin alınmasının ardından Haziran ve Temmuz 2021 tarihlerinde online olarak Google forms üzerinden veriler toplanmıştır.

Tez kapsamında önerilen hipotetik modelin test edilmesi amacıyla verilerin toplanabilmesi için Mersin Üniversitesi Etıl Kurul'una başvuru yapılmış ve Mart 2022 tarihinde gerekli izin alınmıştır (Ek-1). Daha sonra Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne gerekli izinler için başvuru yapılmış olup Nisan 2022 tarihinde olur alınmıştır (Ek-3,4,5). İzinler alındıktan sonra öğrenciler için ayrı form öğrencilerin anneleri için ayrı form baları için ise ayrı form oluşturulmuştur. Bu formlar dosyalar halinde öğrencilere araştırmacı tarafından dağıtılmıştır. Bu esnada araştırmacı kendisini tanıtmış, araştırmanın amacı ile ilgili yanlılık oluşturmayacak şekilde bilgi verilmiştir. Anne ve baba formlarının nasıl doldurulması gerektiği öğrencilere anlatılmıştır. Öğrencilere formları geri getirmeleri için bir tarih verilmiş olup araştırmacı o tarihlerde verileri toplamaya gitmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında uyarlama çalışması yapılan Çocuklar İçin Şema Ölçeği, Young Ebeveynlik Ölçeği Ergen Formu (Anne ve Baba) geçerlik çalışmaları için Doğrulayıcı Faktör

Analizi, güvenilirlik çalışmaları için Cronbach alpha ve test tekrar test güvenilirliğini belirlemek için Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır.

Verilerin çözümlenmesinde kullanılan Yapısal Eşitlik Modellemesi çok değişkenli bir istatistiksel teknik olması nedeniyle öncelikli olarak gereken çeşitli varsayımlar test edilmiştir.

Bu varsayımlar;

1. Örneklem büyüklüğü ve kayıp veri,
2. Normallik,
3. Doğrusallık,
4. Tekli ve Çoklu aykırı değerler,
5. Çoklu bağlantı problemi ve tekilliktir (Çokluk vd., 2014; Tabachnick ve Fidell, 2007).

Yapısal eşitlik modellemesinden önce test edilen ilk varsayım örneklem büyüklüğü ve kayıp verilerdir. Daha sonra toplanan tüm veri setlerinde eksik ya da hatalı olduğu düşünülen gözlemler incelenmiştir. Elde edilen verilerde tek bir gözlem açısından cevaplanmayan madde sayısının kabul edilebilir(göz ardı edilebilir) eksik veri sınırı %5 olarak belirlenmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Bu kapsamda oluşturulan hipotetik modellerden anne için toplanan veri setinde kabul edilebilir sınır olan %5'in üzerinde olan eksik veya hatalı olduğu gözlenen 11 veri analize dahil edilmemiştir. Araştırma kapsamında oluşturulan hipotetik modellerden baba için toplanan veri setinde %5'in altında yer alan kabul edilebilir sınır olan %5'in üzerinde olan 4 veri analize dahil edilmemiştir. Veri setinde bulunan eksik veri oranı tüm veri setinin %5'inden az olması ve bu eksik verilerin tamamen rassal olması gerekçesiyle ortalama değer atama yöntemi kullanılmıştır (Mertler ve Vannatta, 2016).

İkinci varsayım ise veri setinin normal dağılım göstermesidir. Veri setlerinden elde edilen toplam puanların dağılımları P-P Plot, Q-Q Plot ve histogram grafikleri ve normallik testleri yoluyla incelenmiştir. Araştırma kapsamında oluşturulan hipotetik modellerden Anne ve Baba için toplanan verilerin normal dağıldığı görülmüştür. Normallik testlerine ilişkin sonuçlar Tablo 20'de sunulmuştur.

Tablo 20 Anne ve baba modeli normallik testine ilişkin bulgular

Anne Modeli Değişkenleri	$\bar{X}$	Ss	Kolmogorov- Smirnov	Baba Modeli Değişkenleri	$\bar{X}$	Ss	Kolmogorov- Smirnov
1. OGRANKUR	27.61	8.17	.073	1. OGRBAKUR	26.12	9.27	.076
2. OGRANKUC	14.03	7.10	.090	2. OGRBAKUC	13.89	7.62	.095
3. OGRANDUY	14.91	6.76	.092	3. OGRBADUY	16.15	6.90	.083
4. OGRANSOM	15.95	4.44	.084	4. OGRBASOM	15.69	4.35	.077
5. OGRANASKO	14.96	4.12	.070	5. OGRBAASKO	13.62	4.15	.078
6. OGRANKOS	10.51	3.35	.093	6. OGRBAKOS	7.89	2.43	.076
7. OGRYAL	8.42	3.25	.088	7. OGRYAL	8.34	3.29	.092
8. OGRINCB	13.44	4.43	.083	8. OGRINCB	13.39	4.43	.099
9. OGRGUVS	6.64	2.41	.076	9. OGRGUVS	6.60	2.41	.075
10. OGRKUSR	6.61	1.65	.095	10. OGRKUSR	6.58	1.67	.068
11. OGRBASRS	4.90	2.52	.081	11. OGRBASRS	4.87	2.54	.069
12. OGRONAR	8.92	3.24	.075	12. OGRONAR	8.86	3.30	.076
13. OGRKAST	8.49	2.35	.079	13. OGRKAST	8.36	2.41	.081
14. OGRKEFE	7.66	2.26	.082	14. OGRKEFE	7.54	2.23	.077
15. OGRGEBE	9.21	2.30	.086	15. OGRGEBE	9.12	2.30	.081
16. OGRHAGO	6.58	2.36	.093	16. OGRHAGO	6.61	2.41	.073
17. OGRYEOZ	6.16	2.38	.095	17. OGRYEOZ	6.08	2.33	.098
18. ANSDUYO	9.45	5.31	.096	18. BASDUYO	9.55	4.88	.099
19. ANSBAS	10.58	5.02	.074	19. BASBAS	10.18	4.58	.081
20. ANSKAR	11.28	5.78	.078	20. BASKAR	10.17	4.91	.068
21. ANSSOIZ	15.20	6.11	.072	21. BASSOIZ	15.03	5.99	.078
22. ANSDUBA	10.06	4.64	.083	22. BASDUBA	10.75	4.67	.085
23. ANSONAR	17.60	6.08	.071	23. BASONAR	17.00	5.96	.076
24. ANSICGE	15.65	5.90	.075	24. BASICGE	15.63	6.98	.084
25. ANSYEOZ	20.88	4.03	.044	25. BASYEOZ	20.16	6.46	.094
26. ANSKEFE	15.35	6.45	.068	26. BASKEFE	14.77	5.69	.071
27. ANSTEED	8.23	4.56	.069	27. BASTEED	8.35	4.02	.092
28. ANSCEZ	19.47	4.94	.054	28. BASCEZ	19.82	6.54	.095
29. ANSKUS	9.32	3.67	.092	29. BASKUS	9.90	4.84	.090
30. ANSTEDAY	11.02	1.28	.073	30. BASTEDAY	10.54	4.79	.092
31. ANSYUST	7.85	7.41	.092	31. BASYUST	8.22	3.83	.079
32. ANEU	44.98	10.28	.092	32. BAEU	40.28	9.06	.082
33. OGYD	31.48	7.41	.075	33. OGYD	31.21	7.49	.065

Tablo 20’de görüldüğü gibi Kolmogorov-Smirnov normallik testi sonucunda dağılımın normal olduğu görülmüştür.

Temeli çoklu doğrusal regresyona dayalı olan yapısal eşitlik modellemesi çalışmalarında üçüncü varsayım ise bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusal olması gerekliliğidir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Doğrusallık sayıltısı çok değişkenli analizler açısından önemli bir sayıltıdır; çünkü çok değişkenli analiz teknikleri değişkenlerin doğrusal kombinasyonları temeline dayanmaktadır (Çokluk vd., 2014). Değişkenler arasındaki doğrusallığı saçılma(scatter)grafığı çizilerek değerlendirilmektedir. Bağımlı ve bağımsız değişkenlere ait saçılma grafikleri incelendiğinde anne ve babaların erken dönem uyumsuz

şemaları, evlilik uyumları ve ebeveynlik stilleri ile çocukların erken dönem uyumsuz şemaları ve yaşam doyumları değişkenleri arasında doğrusal bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışma kapsamında ele alınan diğer varsayım ise tekli ve çoklu aykırı değerlerdir. Tekli aykırı değerler için Z değerleri hesaplanmıştır. Anne için önerilen hipotetik modelin veri setinde Z değerleri +7, 36 ile -2,54 aralığında değişmektedir. Geniş örneklemelerde Z değeri aralığı +4 ile -4 olarak belirlenmiştir (Mertler ve Vannatta, 2016; Tabachnick ve Fidell, 2007). Dolayısıyla anne için önerilen hipotetik modelin verilerinde +4 ile -4 aralığının dışındaki 2 veri tekli aykırı değer olduğu gerekçesiyle silinmiştir. Baba için önerilen hipotetik modelin veri setinde ise Z değerleri +5,21 ile -2,66 arasında değişmektedir. +4 ile -4 aralığının dışındaki 1 veri tekli aykırı değer olduğu için veri setinden çıkarılmıştır. Çoklu aykırı değer için Mahalanobis uzaklığı incelenmiştir. Çoklu aykırı değerler için kabul edilen ölçüt, $p < .001$ düzeyinde anlamlı Mahalanobis uzaklığıdır ve her bir denek için hesaplanan Mahalanobis değeri kritik ki-kare değerleri ile karşılaştırılarak belirlenir (Çokluk vd., 2014). Anne ve baba için önerilen hipotetik modelin Mahalanobis değeri ($\chi^2_{41;0.01}=74,74$) olarak hesaplanmıştır. Anne için önerilen hipotetik modelin veri setinde bu değer üzerinde olduğu belirlenen 67 veri çoklu aykırı değer olduğu gerekçesiyle analizden atılmıştır. Baba için önerilen hipotetik modelin veri setinde ise bu değer üzerinde olduğu belirlenen 5 veri çoklu aykırı değer olduğu için analize dahil edilmemiştir.

Beşinci varsayım çoklu bağlantı probleminin olmaması gerekliliğidir (Tabachnick ve Fidell, 2007; Çokluk vd., 2014). Çoklu doğrusal bağlantı değişkenler arasındaki korelasyonların ($r > .90$ ve üzeri) yüksek olması durumunda ortaya çıkmaktadır (Çokluk vd., 2014). Çoklu bağlantı problemini incelemek amacıyla varyans artış faktörü (VIF) ve tolerans değerlerine bakılmıştır. VIF değerinin 10'dan küçük olması ve tolerans değerinin .20'den büyük olması durumunda değişkenler arası çoklu bağlantı probleminin olmadığı anlamına gelmektedir (Çokluk vd., 2014; Tabachnick ve Fidell, 2007). Anne için önerilen hipotetik model veri setinde tüm değişkenlerin tolerans değerleri 0.306 ile 0.782 aralığında; VIF değerlerinin de 1.279 ile 3.271 aralığında değiştiği ve araştırma kapsamında çoklu bağlantı problemi bulunmadığı tespit edilmiştir. Baba için önerilen hipotetik model veri setinde ise tüm değişkenlerin tolerans değerleri 0.232 ile 0.749 aralığında; VIF değerlerinin ise 1.333 ile 4.316 aralığında değiştiği gözlenmiştir. Araştırma kapsamında baba için önerilen hipotetik modelin veri setinde de çoklu bağlantı problemi olmadığı saptanmıştır. Ayrıca hataların ilişkisiz olduğunu belirlemek için Durbin-Watson katsayısı incelenmiştir. Durbin-Watson katsayısının 2 ve civarında olması hataların birbirinden bağımsız olduğu anlamına gelmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Anne için önerilen hipotetik model veri setinin Durbin-Watson katsayısı 1.99

bulunmuştur. Baba için önerilen hipotetik model veri setinin ise Durbin-Watson katsayısı 2.04 bulunmuştur. Her iki model için de hataların birbirinden bağımsız olduğu söylenebilir.

Araştırma kapsamında ilgili çözümlemelerin yapılabilmesi için tüm ölçme modeli ve yapısal modellerin testinde kullanılması gereken minimum örnek büyüklüğünde ölçüt 300 ve üzeri olarak belirlenmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Tüm varsayımların test edilmesinden sonra anne için kurgulanan hipotetik modelin veri analizi 396 veri ile baba için kurgulanan hipotetik modelin veri analizi 394 veri ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemaları ve yaşam doyumları ile ebeveynlerinin (anne-baba) erken dönem uyumsuz şemaları, evlilik uyumları ve ebeveynlik stilleri arasındaki kuramsal olarak varlığı kabul edilen ilişkiyi ortaya koymak için YEM, Path (Yol) analizi yapılmıştır. Bu aşamada değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik olarak oluşturulan bağımsız model test edilmiştir. YEM, gözlenen ve gizil değişkenler arasındaki nedensel ve karşılıklı ilişkilerin bir arada bulunduğu modellerin test edilmesi için kullanılan kapsamlı istatistiksel bir yaklaşımdır. Bu yapısal kuram birçok değişken üzerinde gözlemlenen nedensel süreçleri göstermektedir (Çelik ve Yılmaz, 2013). Oluşturulan modellerin testinde öncelikle ölçüm modelleri, ardından hipotetik modellerin uyum düzeyinin değerlendirilmesi için uyum indeksleri kullanılmaktadır. Hem ölçme modellerinin hem de hipotetik modellerin testinde uyum indekslerinden ki-kare, RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation), SRMR (Standardized Root Mean Square Residual), CFI (Comparative Fit Index), GFI (Goodness of Fit Index), AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index), NFI (Normed Fit Index) ve NNFI (Non-Normed Fit Index) (Tablo-4'teki uyum ölçütlerine göre) dikkate alınmıştır. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen istatistiksel işlemlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin istatistiksel çözümlemesinde Microsoft Excel 2010, SPSS 20.0 ve Lisrel 8.7 paket programları kullanılmıştır.

3.5.1. YEM Varsayımlarının Analizi

Çok değişkenli istatistik için gerekli varsayımlar sağlandıktan sonra yapısal eşitlik modeli çalışmalarında gerekli iki ön koşul bulunmaktadır. Bunlardan biri değişkenler arası ilişki diğeri ise bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin ölçme modelinin uygunluğudur. Anne modeline ilişkin değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Momentler Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır.

Tablo 21 Gözlenen değişkenler arası ilişkiler

Gözlene Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
1. OGRANKUR	-																																
2. OGRANKUC	.603**	-																															
3. OGRANDUY	.327**	.617**	-																														
4. OGRANSOM	.568**	.494**	.169**	-																													
5. OGRANSKO	.479**	.209**	.012**	.503**	-																												
6. OGRANKOS	.537**	.571**	.483**	.427**	.355**	-																											
7. OGRYAL	.330**	.372**	.291**	.309**	.149**	.345**	-																										
8. OGRINCB	.364**	.332**	.271**	.298**	.147**	.302**	.692**	-																									
9. OGRGUVS	.310**	.291**	.219**	.323**	.221**	.320**	.558**	.532**	-																								
10. OGRKUSR	.282**	.293**	.227**	.302**	.081**	.261**	.332**	.292**	.311**	-																							
11. OGRBASRS	.357**	.433**	.340**	.277**	.140**	.388**	.610**	.558**	.333**	.307**	-																						
12. OGRONAR	.328**	.386**	.284**	.343**	.089**	.368**	.633**	.562**	.433**	.425**	.575**	-																					
13. OGRKAST	.228**	.126**	.080**	.207**	.143**	.178**	.420**	.548**	.365**	.175**	.299**	.311**	-																				
14. OGRKEFE	.195**	.151**	.116**	.235**	.147**	.234**	.359**	.392**	.230**	.200**	.300**	.339**	.369**	-																			
15. OGRGEBE	-	-	-	-	.023	-	-	-	-	-	-	-	.000	.075	-																		
16. OGRHAGO	.147**	.089**	.013**	.247**	.143**	.169**	.135**	.202**	.320**	.271**	.035**	.129**	.185**	.173**	.060**	-																	
17. OGRYEZOZ	.356**	.394**	.338**	.316**	.184**	.385**	.535**	.514**	.449**	.285**	.477**	.500**	.276**	.255**	-	.176**	-																
18. ANSDUYO	.146**	.232**	.149**	.192**	.108**	.187**	.186**	.088**	.201**	.169**	.252**	.217**	-	.021**	-	.025**	.120**	-															

[illegible]

*p<.05, **p<.01, NOT: OGRANKUR: Annenin Kuralcı/Kalıplayıcı Stili alt boyutunun toplam puanı, OGRANKUC: Annenin Küçümseyici/Kusur Bulucu Stili alt boyutunun toplam puanı, OGRANDUY: Annenin Duygusal Bakımdan

Yoksun Brakıcı Stili alt boyutunun toplam puanı, OGRANSOM: Annenin Sömürücü/İstismar Edici Stili alt boyutunun toplam puanı, OGRANASKO: Annenin Aşırı Koruyucu/Evhamlı Stili alt boyutunun toplam puanı, OGRANKOS: Annenin Koşullu/Başarı Odaklı Stili alt boyutunun toplam puanı, OGRYAL: Öğrencinin Şema Ölçeği Yalnızlık alt boyutunun toplam puanı, OGRINCIB: Öğrencinin Şema Ölçeği İncinebilirlik alt boyutunun toplam puanı, OGRGUVS: Öğrencinin Şema Ölçeği Güvensizlik/Suistimal Edilme alt boyutunun toplam puanı, OGRKUSR: Öğrencinin Şema Ölçeği Kusurluluk alt boyutunun toplam puanı, OGRBASRS: Öğrencinin Şema Ölçeği Başarısızlık alt boyutunun toplam puanı, OGRONAR: Öğrencinin Şema Ölçeği Onay Arayıcılık alt boyutunun toplam puanı, OGRKAST: Öğrencinin Şema Ölçeği Katı Standartlar alt boyutunun toplam puanı, OGRKEFE: Öğrencinin Şema Ölçeği Kendini Feda alt boyutunun toplam puanı, OGRGEBE: Öğrencinin Şema Ölçeği Gelişmemiş Benlik/İç İç Geçme alt boyutunun toplam puanı, OGRHAGO: Öğrencinin Şema Ölçeği Hak Görme/Büyülenmecilik alt boyutunun toplam puanı, OGRYEOZ: Öğrencinin Şema Ölçeği Yetersiz Özdenetim alt boyutunun toplam puanı, ANSDUYO: Annenin Şema Ölçeği Duygusal Yoksunluk alt boyutunun toplam puanı, ANSBAS: Annenin Şema Ölçeği Başarısızlık alt boyutunun toplam puanı, ANSKAR: Annenin Şema Ölçeği Karamsarlık alt boyutunun toplam puanı, ANSSOIZ: Annenin Şema Ölçeği Sosyal İzolasyon alt boyutunun toplam puanı, ANSDUBA: Annenin Şema Ölçeği Duyguları Bastırma alt boyutunun toplam puanı, ANSONAR: Annenin Şema Ölçeği Onay Arayıcılık alt boyutunun toplam puanı, ANSICGE: Annenin Şema Ölçeği İç İç Geçme/Bağımlılık alt boyutunun toplam puanı, ANSYEOZ: Annenin Şema Ölçeği Yetersiz Özdenetim alt boyutunun toplam puanı, ANSKEFE: Annenin Şema Ölçeği Kendini Feda alt boyutunun toplam puanı, ANSTEED: Annenin Şema Ölçeği Terk Edilme alt boyutunun toplam puanı, ANSCEZ: Annenin Şema Ölçeği Cezalandırılma alt boyutunun toplam puanı, ANSKUS: Annenin Şema Ölçeği Kusurluluk alt boyutunun toplam puanı, ANSTEDAY: Annenin Şema Ölçeği Tehditlere Karşı Dayanıksızlık alt boyutunun toplam puanı, ANSYUST: Annenin Şema Ölçeği Yüksek Standartlar alt boyutunun toplam puanı, ANEU: Annenin evlilik uyumu toplam puanı, OGYD: Öğrenci Çok Boyutlu Yaşam Doyumu Ölçeği toplam puanı.

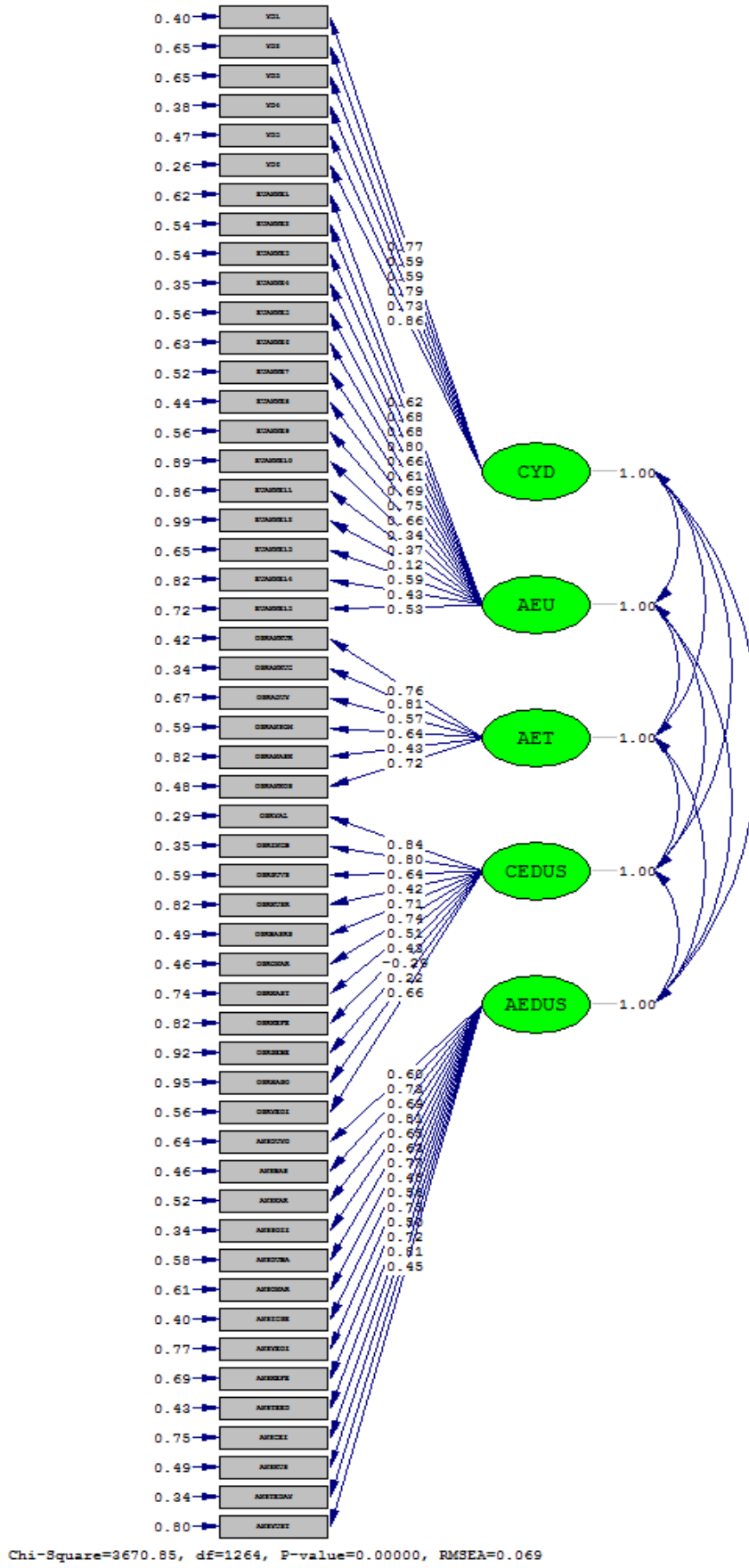
Tablo 21’de de görüldüğü gibi annenin ebeveynlik stili alt boyutlarının öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemaları ile ilişkili olduğu, ancak annelerin erken dönem uyumsuz şemalarının alt boyutlarının öğrencilerin erken dönem uyumsuz şema alt boyutları ile ilişkili olmadığı görülmüştür. Annenin evlilik uyumu ise öğrencilerin bazı erken dönem uyumsuz şema alanları ile ilişkili olduğu (Kusurluluk, kendini feda, katı standartlar ve hak görme/büyüklenmecilik dışında) görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemaları yaşam doyumları ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Değişkenler arası ilişki incelendikten sonra yapısal eşitlik modeli çalışmalarının bir diğer önkoşulu olan; araştırmada yer alan bağımsız ve bağımlı değişkenlere ilişkin ölçme modelleri uygunluğu değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme de ilgili alanyazın incelenerek (Bentler, 1980; Kline, 2011; Marsh vd., 2006; Schermelleh-Engel vd., 2003) mükemmel uyum ve kabul edilebilir uyum ölçütleri dikkate alınarak model-veri uyumu değerlendirilmiştir. Kurulan ölçme modeline ilişkin model veri uyum iyiliği ve ölçütler Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 22 *Annenin hipotetik modeline ilişkin ölçme modelinin uyum indeksleri*

Değişkenler	X^2 / sd	RMSEA	SRMR	CFI	NFI	NNFI
Ölçme modeli	3670/1264=2,90	.069	.070	.94	.89	.93
Mükemmel uyum	≤ 3	$\leq .05$	$\leq .05$	$\geq .95$	$\geq .95$	$\geq .95$
İyi uyum	$\leq 3x^2 / sd \leq 5$	$.05 \leq RMSEA \leq .10$	$.05 \leq SRMR \leq .10$	$.90 \leq CFI < .95$	$90 \leq NFI < .95$	$90 \leq NFI < .95$

Ölçme modeline ait Tablo 22 incelendiğinde model uyum iyiliği istatistikleri dikkate alınarak çoklu değerler ele alınmak kaydı ile araştırma kapsamında sınanan ölçme modeline ait uyum indeksleri kabul edilebilir seviyededir. Ölçme modeline ilişkin standardize yol katsayıları Şekil 7’de sunulmuştur.

Şekil 7 Ölçme modeline ilişkin standardize yol katsayıları

Ölçme modelindeki regresyon katsayıları incelendiğinde gözlenen değişkenlere ilişkin faktör yüklerinin öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemalarının örtük değişkeninin gözlenen değişkeni gelişmemiş benlik/iç içe geçmeye ait olan -.25 ile öğrencilerin yaşam doyumunun örtük değişkeninin gözlenen değişkeni tüm yaşama ilişkin yaşam doyumuna ait olan .86 arasında değiştiği gözlenmektedir.

Baba için kurgulanan modele ilişkin değişkenler arasındaki Pearson Momentler Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır. Tablo 23'te korelasyon analizine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 23 Gözlenen değişkenler arası ilişkiler

Gözlene Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
1.OGRBA KUR	-																																
2.OGRBA KUC	.71 0**	-																															
3.OGRBA DUY	.49 5**	.61 9**	-																														
4.OGRBA SOM	.66 5**	.58 4**	.31 9**	-																													
5.OGRBA ASK	.53 6**	.32 8**	.16 1**	.53 4**	-																												
6.OGRBA KOS	.49 7**	.56 1**	.45 1**	.51 0**	.44 7**	-																											
7.OGRYA L	.37 5**	.39 7**	.36 1**	.32 2**	.34 7**	.33 8**	-																										
8.OGRINC B	.41 0**	.34 2**	.31 0**	.30 4**	.29 9**	.21 4**	.68 7**	-																									
9.OGRGU VS	.44 8**	.33 5**	.27 8**	.35 7**	.40 9**	.32 4**	.55 0**	.51 8**	-																								
10.OGRK USR	.30 8**	.30 4**	.15 6**	.35 9**	.22 0**	.28 5**	.33 8**	.32 5**	.33 7**	-																							
11.OGRB ASS	.42 5**	.47 6**	.39 5**	.32 7**	.22 6**	.33 4**	.65 5**	.59 1**	.35 6**	.31 4**	-																						
12.OGRO NAR	.41 4**	.43 5**	.30 6**	.32 6**	.19 6**	.34 7**	.66 1**	.58 7**	.44 6**	.45 2**	.60 6**	-																					
13.OGRK AST	.24 9**	.10 2**	.08 4	.16 2**	.26 8**	.08 9	.45 3**	.53 2**	.36 5**	.20 1**	.32 8**	.33 8**	-																				
14.OGRK EFE	.20 9**	.18 8**	.10 8*	.18 2**	.23 4**	.20 4**	.41 0**	.42 0**	.21 6**	.23 1**	.37 5**	.38 5**	.41 7**	-																			
15.OGRG EBE	.15 3**	.26 5**	.35 2**	.09 6	.11 9*	.22 1**	.26 9**	.22 0**	.16 4**	.00 7	.25 3**	.14 9**	.02 4	.02 6	-																		

-			
.26 1**	-		
.69 2**	.12 6**	-	
.63 5**	.39 8**	.56 2**	-
.28 2**	.35 5**	.24 1**	.36 0**
-	.02 9	-	-
.15 9**		.19 2**	.20 1**
-	-	-	-
.03 2	.00 8	.08 9	.02 4

*p<.05, **p<.01, NOT: OGRBAKUR: Babanın Kuralcı/Kalıplayıcı Stili alt boyutunun toplam puanı, OGRBAKUC: Babanın Küçümseyici/Kusur Bulucu Stili alt boyutunun toplam puanı, OGRBADUY: Babanın Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı Stili alt boyutunun toplam puanı, OGRBASOM: Babanın Sömürücü/İstismar Edici Stili alt boyutunun toplam puanı, OGRBAASKO: Babanın Aşırı Koruyucu/Evhamlı Stili alt boyutunun toplam puanı, OGRBAKOS: Babanın Koşullu/Başarı Odaklı Stili alt boyutunun toplam puanı, OGRYAL: Öğrencinin Şema Ölçeği Yalnızlık alt boyutunun toplam puanı, OGRINCB: Öğrencinin Şema Ölçeği İncinebilirlik alt boyutunun toplam puanı, OGRGUVS: Öğrencinin Şema Ölçeği Güvensizlik/Suistimal Edilme alt boyutunun toplam puanı, OGRKUSR: Öğrencinin Şema Ölçeği Kusurluluk alt boyutunun toplam puanı, OGRBASRS: Öğrencinin Şema Ölçeği Başarısızlık alt boyutunun toplam puanı, OGRONAR: Öğrencinin Şema Ölçeği Onay Arayıcılık alt boyutunun toplam puanı, OGRKAST: Öğrencinin Şema Ölçeği Katı Standartlar alt boyutunun toplam puanı, OGRKEFE: Öğrencinin Şema Ölçeği Kendini Feda alt boyutunun toplam puanı, OGRGEBE: Öğrencinin Şema Ölçeği Gelişmemiş Benlik/İç İç Geçme alt boyutunun toplam puanı, OGRHAGO: Öğrencinin Şema Ölçeği Hak Görme/Büyükleme alt boyutunun toplam puanı, OGRYEOZ: Öğrencinin Şema Ölçeği Yetersiz Özdenetim alt boyutunun toplam puanı, BASDUYO: Babanın Şema Ölçeği Duygusal Yoksunluk alt boyutunun toplam puanı, BASBAS: Babanın Şema Ölçeği Başarısızlık alt boyutunun toplam puanı, BASKAR: Babanın Şema Ölçeği Karamsarlık alt boyutunun toplam puanı, BASSOIZ: Babanın Şema Ölçeği Sosyal İzolasyon alt boyutunun toplam puanı, BASDUBA: Babanın Şema Ölçeği Duyguları Bastırma alt boyutunun toplam puanı, BASONAR: Babanın Şema Ölçeği Onay Arayıcılık alt boyutunun toplam puanı, BASICGE: Babanın Şema Ölçeği İç iç Geçme/Bağımlılık alt boyutunun toplam puanı, BASYEOZ: Babanın Şema Ölçeği Yetersiz Özdenetim alt boyutunun toplam puanı, BASKEFE: Babanın Şema Ölçeği Kendini Feda alt boyutunun toplam puanı, BASTEED: Babanın Şema Ölçeği Terk Edilme alt boyutunun toplam puanı, BASCEZ: Babanın Şema Ölçeği Cezalandırılma alt boyutunun toplam puanı, BASKUS: Babanın Şema Ölçeği Kusurluluk alt boyutunun toplam puanı, BASTEDAY: Babanın Şema Ölçeği Tehditlere Karşı Dayanıksızlık alt boyutunun toplam puanı, BASYUST: Babanın Şema Ölçeği Yüksek Standartlar alt boyutunun toplam puanı, BAEU: Babanın evlilik uyumu toplam puanı, OGYD: Öğrenci Çok Boyutlu Yaşam Doyumu Ölçeği toplam puanı.

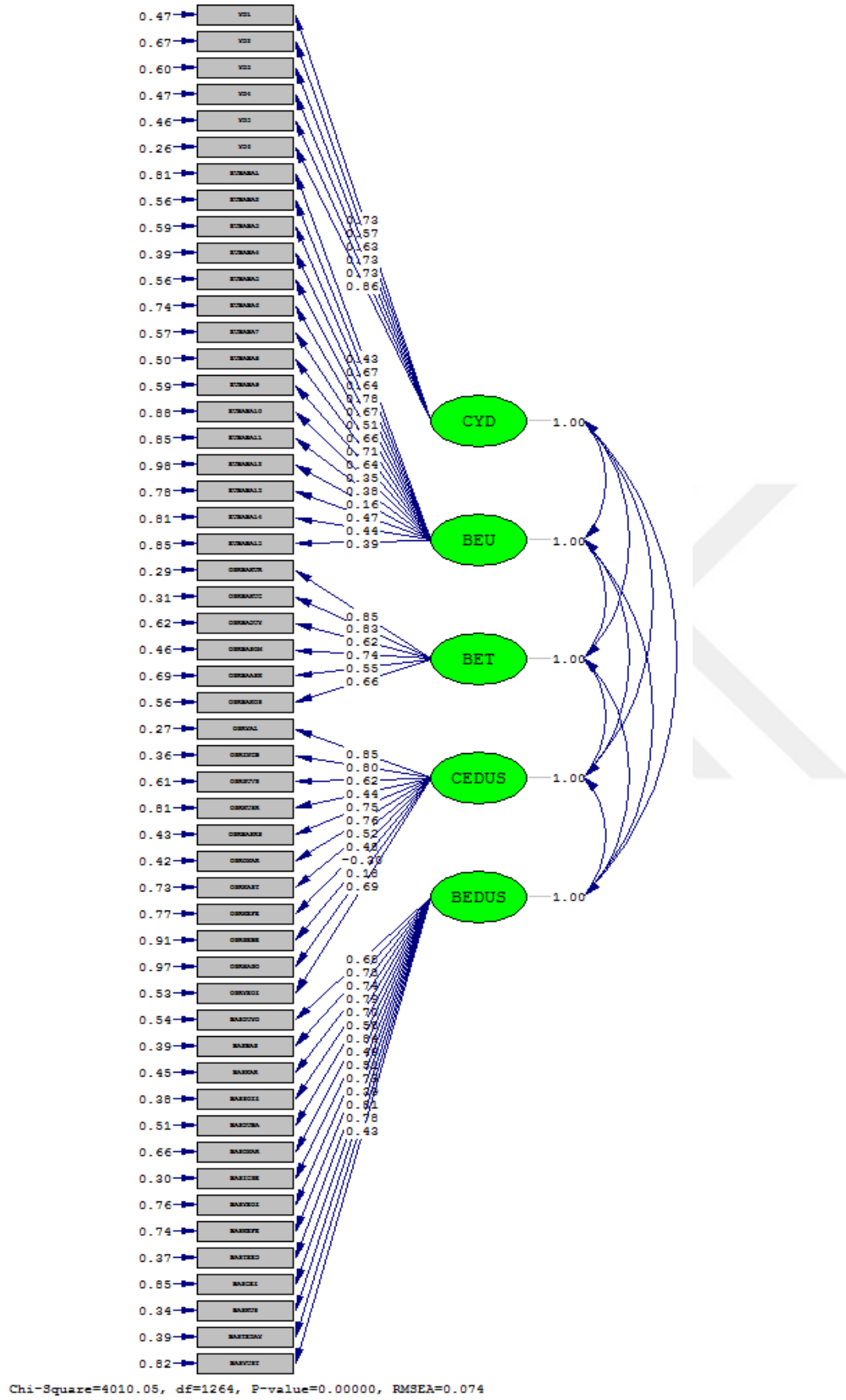
Tablo 23 incelendiğinde, babanın ebeveynlik stili alt boyutlarının öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemaları ile ilişkili olduğu, ancak babaların erken dönem uyumsuz şemalarının alt boyutlarının öğrencilerin erken dönem uyumsuz şema alt boyutları ile ilişkili olmadığı görülmüştür. Babanın evlilik uyumu öğrencilerin hak görme/büyükleme dışındaki tüm şemalarla ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemaları yaşam doyumları ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Baba için kurgulanan hipotetik modele ilişkin değişkenler arası korelasyon katsayıları incelendikten sonra yapısal eşitlik modellemesi ön koşullarından bir diğeri olan değişkenlere ilişkin ölçme modelinin test edilmesidir. Kurulan modele ilişkin model veri uyumu alanyazın ölçütleri dikkate alınarak (Bentler, 1980; Marsh vd., 2006; Kline, 2011; Schermelleh-Engel vd., 2003) değerlendirilmiştir. Ölçme modeline ilişkin model veri uyum indeksleri ve ölçütler Tablo 24'te sunulmuştur.

Tablo 24 *Babanın hipotetik modeline ilişkin ölçme modelinin uyum indeksleri*

Değişkenler	X^2 / sd	RMSEA	SRMR	CFI	NFI	NNFI
Ölçme modeli	4010/1264=3,17	.074	.068	.93	.89	.92
Mükemmel uyum	≤ 3	$\leq .05$	$\leq .05$	$\geq .95$	$\geq .95$	$\geq .95$
İyi uyum	$3 \leq x^2 / sd \leq 5$	$.05 \leq RMSEA \leq .10$	$.05 \leq SRMR \leq .10$	$.90 \leq CFI < .95$	$.90 \leq NFI < .95$	$.90 \leq NNFI < .95$

Ölçme modeline ait Tablo 24 incelendiğinde model uyum iyiliği istatistikleri dikkate alınarak çoklu değerler ele alınmak kaydı ile araştırma kapsamında sınanan ölçme modeline ait uyum indeksleri kabul edilebilir seviyededir. Ölçme modelinin tüm uyum indekslerine bakıldığında alanyazındaki iyi uyum ölçütleri aralığında olduğu görülmektedir. Ölçme modeline ilişkin standardize yol katsayıları Şekil 8'de sunulmuştur.

Şekil 8 Ölçme modeline ilişkin standardize yol katsayıları

Ölçme modelindeki regresyon katsayıları incelendiğinde gözlenen değişkenlere ilişkin faktör yüklerinin öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemalarının örtük değişkeninin gözlenen değişkeni gelişmemiş benlik/iç içe geçmeye ait olan $-.30$ ile öğrencilerin yaşam doyumunun örtük değişkeninin gözlenen değişkeni tüm yaşama ilişkin yaşam doyumuna ait olan $.86$ arasında değiştiği gözlenmektedir.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümde, öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemaları ve yaşam doyumları ile ebeveynlerinin erken dönem uyumsuz şemaları, evlilik uyumları ve ebeveynlik stillerine ilişkin oluşturulan hipotetik modelin testi için yapılan analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Araştırma kapsamında test edilen hipotetik model anne ve baba için ayrı ayrı tasarlanmıştır.

4.1. Anne İçin Kurgulanan Hipotetik Modele İlişkin Bulgular

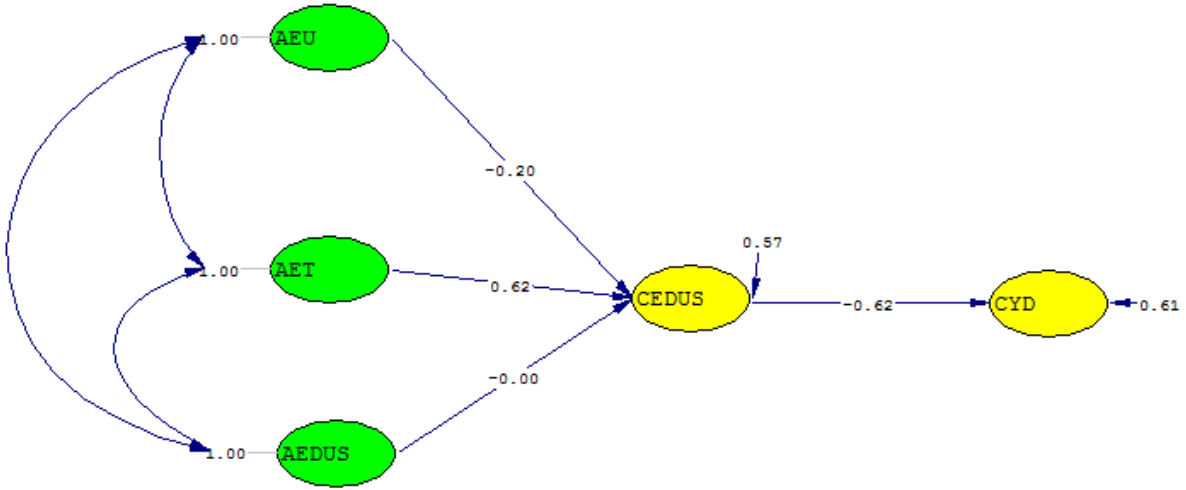
4.1.1. Yapısal Modelin Test Edilmesi

Değişkenler arasındaki ilişki ve ölçüm modeli test edildikten sonra yapısal model test edilmiştir. Yapılan analiz sonucuna ilişkin uyum iyiliği indeksleri Tablo 25'te sunulmuştur.

Tablo 25 *Annenin hipotetik modeline ilişkin uyum indeksleri*

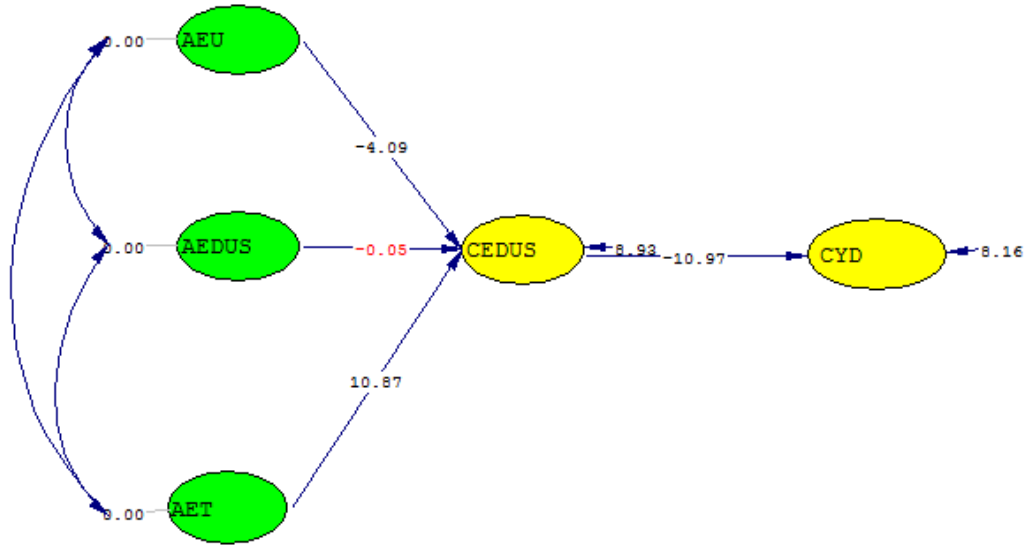
Değişkenler	X^2 / sd	RMSEA	SRMR	CFI	NFI	NNFI	IFI
Hipotetik modeli	3730/1267=2,58	.070	.073	.93	.89	.93	.94
Mükemmel uyum	≤ 3	$\leq .05$	$\leq .05$	$\geq .95$	$\geq .95$	$\geq .95$	$\geq .95$
İyi uyum	$\leq 3x^2 / sd \leq 5$	$.05 \leq RMSEA \leq .10$	$.05 \leq SRMR \leq .10$	$.90 \leq CFI < .95$	$90 \leq NFI < .95$	$90 \leq NNFI < .95$	$90 \leq IFI < .95$

Anne için kurulan hipotetik modelin uyum iyiliği değerleri incelendiğinde x^2/sd ($x^2/sd=3730/1267=2,58$) oranına göre değerlendirildiğinde mükemmel uyum gösterdiği söylenebilir ($x^2/sd < 3$). Diğer uyum iyiliği değerleri incelendiğinde ise $RMSEA=0,070$, $SRMR=.073$, $NFI=.89$ kabul edilebilir sınırdaki olduğu görülmüştür. $IFI=.94$, $NNFI=.93$ ve $CFI=.93$ uyum iyiliği değerleri ise mükemmel uyum sınırındadır. Tüm bu sonuçlar doğrultusunda kurulan hipotetik modelin doğrulandığı görülmüştür. Analiz sonucunda elde edilen yol katsayıları Şekil 9'da görülmüştür.

Şekil 9 Yapısal modele ilişkin yol katsayıları

Şekil 9'daki yol katsayıları incelendiğinde annenin erken dönem uyumsuz şemalarına ($\beta=-.00$, $p<.05$) ait yol katsayısının istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Yani annenin erken dönem uyumsuz şemaları öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemalarını yordamamıştır. Bununla birlikte, annenin ebeveyn stili ($\beta=.62$, $p<.05$), annenin evlilik uyumunun ($\beta=-.20$, $p<.05$) öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemalarını anlamlı bir şekilde yordadıkları görülmüştür. Aynı zamanda öğrencinin erken dönem uyumsuz şemalarının ($\beta=-.62$, $p<.05$) öğrencilerin yaşam doyumunu anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Şekilde gösterilen yol şemasına yapısal model çerçevesinde bakıldığında annenin evlilik uyumunun öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemalarını açıklamada orta düzeyde negatif yönde yol katsayıları elde ettiği ifade edilebilir. Yine annenin ebeveyn stili çocukların erken dönem uyumsuz şemalarını açıklamada yüksek düzeyde yol katsayısı elde ettiği görülmüştür. Ancak annenin erken dönem uyumsuz şemalarının öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemalarını açıklamadığı görülmüştür. Öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemaları ise öğrencilerin yaşam doyumlarını açıklamada negatif yönde yüksek düzeyde yol katsayısı elde ettiği bulunmuştur.

Şekil 10 Yapısal modele ilişkin t değerleri

Yapısal modele ilişkin t değerleri incelendiğinde annenin erken dönem uyumsuz şemalarının t değeri -.05 olup istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Ancak annenin ebeveyn stiline ilişkin t değeri (10,87) 2,56 değerini aştığı için .01 düzeyinde anlamlıdır. Annenin evlilik uyumunun t değeri (-4,09) yine 2,56 değerini aştığı için .01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür. Öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemalarının t değeri (-10,97) .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Anne için kurgulanan hipotetik modele ilişkin şekillerde verilen standardize β katsayısı (yol katsayısı), t değerleri ve hata varyansları Tablo 26’da derlenmiştir.

Tablo 26 Şekil 1’e ilişkin ilişkin yol katsayıları

Yol	Standardize β	Hata Varyansı	t
Şekil 1’e ilişkin yol katsayıları			
Anne erken dönem uyumsuz şemalar $\rightarrow$ öğrencinin erken dönem uyumsuz şemaları	-.00	0.57	-0.05
Anne ebeveyn stili $\rightarrow$ öğrencinin erken dönem uyumsuz şemaları	.62	0.57	10.87**
Anne evlilik uyumu $\rightarrow$ öğrencinin erken dönem uyumsuz şemaları	-.20	0.57	-4.09**
Öğrencinin erken dönem uyumsuz şemaları $\rightarrow$ öğrenci yaşam doyum	.62	0.61	-10.97**

*p<.05, **p<.01

Anne için kurulan hipotetik modelin bağımlı değişkenleri olan ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalar alt boyutlarını bağımsız değişkenler olan babanın erken dönem uyumsuz şemalar alt boyutları, ebeveynlik stilleri alt boyutları ve evlilik uyumu ne düzeyde açıkladığını gösteren regresyon tabloları Ek 15’te sunulmuştur. Ayrıca ortaokul öğrencilerinin yaşam doyumlarını yine öğrencilerin erken dönem uyumsuz şema alt boyutlarının ne düzeyde açıkladığına ilişkin tablo da Ek 15’te sunulmuştur.

4.2. Baba İçin Kurgulanan Hipotetik Modele İlişkin Bulgular

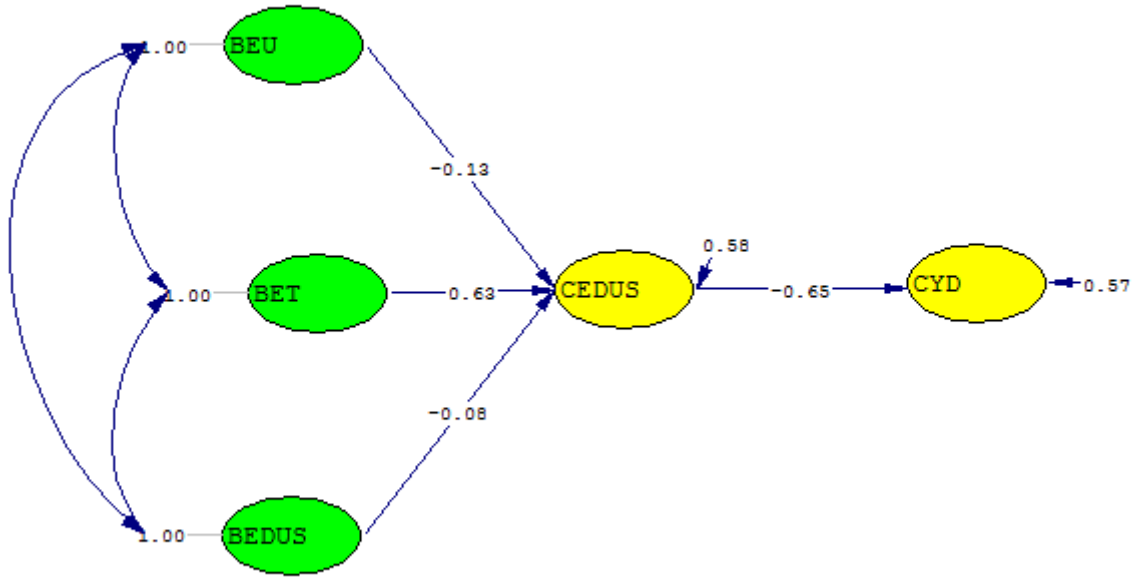
4.2.1. Yapısal Modelin Test Edilmesi

Değişkenler arasındaki ilişki ve ölçüm modeli test edildikten sonra yapısal model test edilmiştir. Yapılan analiz sonucuna ilişkin uyum iyiliği indeksleri Tablo 27’de sunulmuştur.

Tablo 27 Babanın hipotetik modeline ilişkin uyum indeksleri

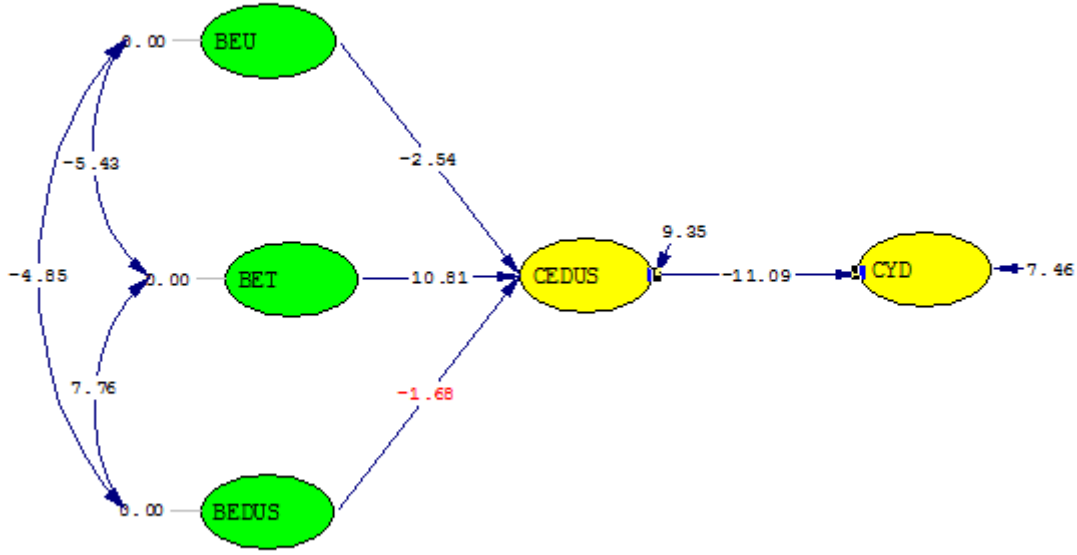
Değişkenler	X^2 / sd	RMSEA	SRMR	CFI	NFI	NNFI	IFI
Hipotetik model	3272/1267=2,58	.075	.070	.93	.89	.92	.93
Mükemmel uyum	≤ 3	$\leq .05$	$\leq .05$	$\geq .95$	$\geq .95$	$\geq .95$	$\geq .95$
İyi uyum	$\leq 3x^2 / sd \leq 5$	$.05 \leq RMSEA \leq .10$	$.05 \leq SRMR \leq .10$	$.90 \leq CFI < .95$	$90 \leq NFI < .95$	$90 \leq NNFI < .95$	$90 \leq IFI < .95$

Baba için kurulan hipotetik modelin uyum iyiliği değerleri incelendiğinde x^2/sd ($x^2/sd=3272/1267=2,58$) oranına göre değerlendirildiğinde mükemmel uyum gösterdiği söylenebilir ($x^2/sd < 3$). Diğer uyum iyiliği değerleri incelendiğinde ise RMSEA=0,075, SRMR=.070, NFI=.89 kabul edilebilir sınırdaki olduğu görülmüştür. IFI=.93, NNFI=.92 ve CFI=.93 uyum iyiliği değerleri ise mükemmel uyum sınırındadır. Tüm bu sonuçlar doğrultusunda kurulan hipotetik modelin doğrulandığı görülmüştür. Analiz sonucunda elde edilen yol katsayıları Şekil 11’de görülmüştür.

Şekil 11 Yapısal modele ilişkin yol katsayıları

Şekil 11’deki yol katsayıları incelendiğinde babanın erken dönem uyumsuz şemalarına ($\beta = -.08$, $p < .05$) ait yol katsayısı istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Başka bir deyişle babanın erken dönem uyumsuz şemaları öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemalarını yordamamıştır. Bununla birlikte, babanın ebeveyn stilinin ($\beta = .63$, $p < .05$), babanın evlilik uyumunun ($\beta = -.13$, $p < .05$) öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemalarını anlamlı bir şekilde yordadıkları görülmüştür. Aynı zamanda öğrencinin erken dönem uyumsuz şemalarının ($\beta = -.65$, $p < .05$) öğrencilerin yaşam doyumunu anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Şekilde gösterilen yol şemasına yapısal model çerçevesinde bakıldığında babanın evlilik uyumunun öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemalarını açıklamada düşük düzeyde negatif yönde yol katsayıları elde ettiği ifade edilebilir. Yine babanın ebeveyn stili çocukların erken dönem uyumsuz şemalarını açıklamada yüksek düzeyde yol katsayısı elde ettiği görülmüştür. Ancak babanın erken dönem uyumsuz şemalarının öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemalarını açıklamadığı görülmüştür. Öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemaları ise öğrencilerin yaşam doyumlarını açıklamada negatif yönde yüksek düzeyde yol katsayısı elde ettiği bulunmuştur.

Şekil 12 Yapısal modele ilişkin t değerleri

Yapısal modele ilişkin t değerleri incelendiğinde babanın erken dönem uyumsuz şemalarının t değeri -1.68 olup istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Ancak babanın ebeveyn stiline ilişkin t değeri (10,81) 2,56 değerini aştığı için .01 düzeyinde anlamlıdır. Babanın evlilik uyumunun t değeri (-2,54) ise 1,96 değerini aştığı için .05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür. Öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemalarının t değeri (-11,09) .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Baba için kurgulanan hipotetik modele ilişkin şekillerde verilen standardize β katsayısı (yol katsayısı), t değerleri ve hata varyansları Tablo 28’de derlenmiştir.

Tablo 28 Şekil 1'e ilişkin ilişkin yol katsayıları

Yol	Standardize β	Hata Varyansı	t
Şekil 1'e ilişkin yol katsayıları			
Baba erken dönem uyumsuz şemalar → öğrencinin erken dönem uyumsuz şemaları	-.08	0.58	-1.68
Baba ebeveyn stili → öğrencinin erken dönem uyumsuz şemaları	.63	0.58	10.81**
Baba evlilik uyumu → öğrencinin erken dönem uyumsuz şemaları	-.13	0.58	-2.54*
Öğrencinin erken dönem uyumsuz şemaları → öğrenci yaşam doyumu	.65	0.57	- 11.09**

*p<.05, **p<.01

Baba için kurulan hipotetik modelin bağımlı değişkenleri olan ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalar alt boyutlarını bağımsız değişkenler olan babanın erken dönem uyumsuz şemalar alt boyutları, ebeveynlik stilleri alt boyutları ve evlilik uyumu ne düzeyde açıkladığını gösteren regresyon tabloları Ek 15'te sunulmuştur. Ayrıca ortaokul öğrencilerinin yaşam doyumlarını yine öğrencilerin erken dönem uyumsuz şema alt boyutlarının ne düzeyde açıkladığına ilişkin tablo da Ek 15'te sunulmuştur.

BÖLÜM 5

TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular alanyazında yer alan araştırmalar ve kuramsal çerçeveler ışığında tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1. Anne ve Baba İçin Kurulan Hipotetik Modelin Test Edilmesine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmanın bulgularına göre annelerinin evlilik uyumları ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalarını anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Annelerin evlilik uyumu, çocukların erken dönem uyumsuz şemalarını negatif yönde yordamıştır. Başka bir deyişle evlilik uyumları yüksek olan annelerin çocuklarının erken dönem uyumsuz şemalara daha az sahip olduğu görülmüştür.

Annelerin ebeveynlik stilleri, öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemalarını pozitif yönde yordamaktadır. Annelerin kuralcı, koruyucu, cezalandırıcı davranışları çocukların terk edilme, duygusal yoksunluk, kusurluluk gibi şema alanlarının oluşmasında belirleyici olduğu görülmüştür. Annelerin sergilediği ebeveynlik stili öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemalarının oluşmasında aktif rol oynamaktadır şeklinde yorumlanabilir.

Son olarak öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemaları yaşam doyumlarını negatif yönde yordamaktadır. Öğrencilerin uyumsuz şemalara sahip olmaları yaşam doyumlarını azaltmaktadır. Ancak annelerin erken dönem uyumsuz şemaları ile çocukların erken dönem uyumsuz şemaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Baba için kurulan hipotetik modelin bulguları da annelerinki ile benzerlik göstermektedir. Buna göre babalarının evlilik uyumları çocukların erken dönem uyumsuz şemalarını negatif yönde anlamlı düzeyde yordamıştır. Başka bir ifade ile evlilik uyumları yüksek olan babaların çocuklarının erken dönem uyumsuz şemalara daha az sahip olduğu görülmüştür.

Babaların ebeveynlik stilleri çocukların erken dönem uyumsuz şemalarını pozitif yönde yordamıştır. Babaların koruyucu, reddedici, cezalandırıcı ya da duygusal açıdan yoksun bırakıcı davranışları çocukların yüksek standartlar, kusurluluk, duygusal yoksunluk şemalarının oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Babaların ebeveynlik stilleri de tıpkı annelerinininki gibi çocukların erken dönem uyumsuz şemalarının oluşmasında önemli bir değişken olarak görülmektedir.

Öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemaları yaşam doyumlarını negatif yönde yordamaktadır. Son olarak da babaların erken dönem uyumsuz şemaları ile çocukların erken dönem uyumsuz şemaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Alanyazında evlilik uyumu ve erken dönem uyumsuz şemalar üzerine yapılan araştırmalar eşlerin erken dönem uyumsuz şemaları ve evlilik uyumları üzerine yapılan araştırmalardır (Altun, 2015; Dumitrescu ve Rusu, 2012; Freeman, 1998; Kargın, 2014; Soysal, 2017; Üzerek ve Şarlak, 2022). Ancak ebeveynlerin evlilik uyumunun çocuklarının erken dönem uyumsuz şemaları ile ilişkisini ortaya koyan bir araştırma ulaşılabilen çalışmalar içinde rastlanmamıştır. Bununla birlikte ebeveynler arasındaki uyumun çocuklarının ruh sağlığı üzerinde önemli bir etken olduğu bilinmektedir (Harold ve Sellers, 2018). Eşler arasındaki uyum ve ilişki çocuklara yönelik davranışları belirleyen etmenlerden biridir. Örneğin eşiyle anlaşamayan, mutsuz bir anne tüm sevgisini çocuğuna verebilir ya da saldırgan bir tutuma bürünebilir (Yavuzer, 2008). Bu tutumların çocuğun sağlıklı gelişmemesine, kendisine dair uyumsuz şemalar geliştirmesine, sosyal çevreyle bütünleşmemesine neden olduğu söylenebilir. Anne çocuk ilişkisinde çocukların annelerini kabul edici ya da reddedici algılamaları ile annenin evlilik uyumu üzerine yapılan bir araştırmada anne-çocuk ilişkisini kabul edici algılayan çocukların annelerinin evlilik uyumlarının yüksek olduğu görülmüştür (Yaşar, 2009). Evlilik uyumu yüksek olan annelerin ebeveyn desteği ve çocuklarına karşı daha sıcak yaklaştıkları bilinmektedir (Bonds ve Gondoli, 2007). Evlilik uyumu ve çocukların davranış sorunları arasındaki ilişkide aşırı tepkisel ebeveynliğin aracılığının incelendiği bir araştırmada da benze sonuçlar elde edilmiştir. Annelerin evlilik uyumları azaldıkça çocukların sorunlu davranışlarına verilen aşırı ve katı tepkiler arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca annelerin evlilik uyumu babaların evlilik uyumundan daha fazla çocukların davranış problemlerini açıklamıştır (O’Leary ve Vidair, 2005). Eşler arasındaki çatışmanın çocuk davranışı üzerindeki etkisini inceleyen bir araştırmada, model alma yoluyla kavganın bir çatışma çözme yolu olduğunu öğrenen çocukların daha saldırgan olduğu gözlenmiştir (Gryc ve Fincham, 1990).

Eşler arasındaki iletişimin sağlıksızlaşması, toleransın azalması, karşılıklı memnuniyetin ve doyumun azalması ebeveyn-çocuk ilişkisine yansımakta ve çocuğun gelişimini olumsuz etkilemektedir (Malkoç ve Güren, 2018). Aynı araştırma eşler arasındaki uyumsuzluğun annenin çocuk bakımını reddetmesi ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Evlilikte yaşanan çatışmanın çocuğun uyumsuz olması (Buehler ve Gerard, 2002; Gonzalez vd., 2000), çocuğun problemli davranış eğiliminin olması (Özbey, 2012) ya da çocukların daha incinebilir ve duygusal tepki verme eğiliminde olması (Erbek vd., 2005) gibi sonuçlara yol

açabilmektedir. Kaya ve Buğa (2021) anne ve babaların ebeveyn davranışları ile evlilik doyumları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada evlilik uyumu arttıkça çocukla ilgilenme ve olumlu ebeveynlik davranışlarının arttığı, evlilik uyumu azaldıkça zayıf ebeveyn takibi, tutarsız disiplin ve dayakla cezalandırma davranışlarının arttığı görülmüştür. Anne ve babalarla çocuk davranışını yordamada aile bağlılığının, evlilik uyumunun ve çocuk mizacının rollerinin incelendiği araştırma babaların evlilik uyumuna ilişkin algılarının, çocuğun babalarla olan davranışını doğrudan yordadığını, düşük evlilik uyumu ve zor mizacın birleşimi ise çocuğun annelere karşı davranışını yordadığını ortaya koymuştur (Shigeto vd., 2014). Krishnakumar ve Buehler (2000) tarafından evlilik çatışması ve ebeveynlik davranışları üzerine yürütülen bir meta analiz çalışmada 39 araştırma incelenmiştir. Sonuç olarak eşler arası çatışma ile ebeveynlik davranışı arasında negatif yönlü ilişki doğrulanmıştır. Ebeveynlerin evlilik çatışmaları ile meşgul olmaları çocuk yetiştirmedeki olumlu boyutları etkilediği ve en güçlü ilişkinin evlilikte düşmanca duygular ile katı/sert ebeveynlik stili ve düşük ebeveyn desteği arasında olduğunu ifade etmektedir.

Eşler arasındaki uyum, annenin ve babanın doyumunun fazla olması çocuğuyla ilişkisini pozitif yönde etkileyebilmekte, çocuğun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını sağlıklı bir şekilde karşılayabilmesini sağlamaktadır. Aynı zamanda eşlerin evlilik uyumlarının düşük olması, çatışmaların çözümsüz kalması, aile içi iletişimin sağlıklı kurulamaması ebeveynlik stillerine yansıyabilmektedir. Eşlerin çocuğun sorumluluklarını paylaşması, çocuğa ilişkin kararları birlikte tutarlı verebilmesi, birlikte kaliteli zaman geçirmeleri, kendilerine ve çocuklarına zaman ayırabilmeleri, eşlerin birbirlerinin bireysel yaşantılarını ve gelişimlerini desteklemesi, birlikte keyif alabilecekleri etkinlikler yapabilmeleri hem evlilik uyumlarını hem de çocuklarının psikolojik gelişimlerini olumlu yönde etkileyebilmektedir. Aksi takdirde eşlerin çatışmaları çocuklar üzerinden yaşanabilmekte ve bu durum çocuğun problem davranışlar, öfke kontrol sorunu, başarısızlık, özgüven eksikliği gibi sorunlar yaşamasına neden olacağı öngörülmektedir. Aynı zamanda anne ve baba arasındaki yaşanan sorunlarda çocukların kendilerini suçlayabilecekleri düşünülmekte ve utangaçlık gibi davranışlara yol açabileceği söylenebilir.

Alanyazında Young'ın uyumsuz şemaların erken dönemdeki olumsuz anne-baba tutumlarından kaynakladığı görüşünü destekler nitelikte araştırmalar mevcuttur. Reddedici ve aşırı kontrolcü ebeveyn algılamalarının (Gül Kapçı ve Hamamcı, 2010; Harris ve Curtin, 2002; Murris, 2006; Shah ve Waller 2000) ve ihmal/istismar edici tutumların (Gül Kapçı ve Hamamcı, 2010; Hart ve Waller, 2001) erken dönem uyumsuz şemalarla ilişkili olduğu görülmüştür. Ergenler üzerinde yapılan bir araştırmada ise otoriter ebeveyn tutumunun tüm şema alanları ile

pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (Ölmez, 2019). Kooraneh ve Amirsardari (2015) ise Baumrind'in otoriter ebeveynlik stiline ayrılma(kopukluk) ve reddedilme şema alanındaki uyumsuz şemaları negatif yönde yordadığını bulmuştur. Annenin ve babanın çocuğa yönelik aşırı otoriter, aşırı kayıtsız veya aşırı hoşgörülü tutumu çocuğun sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Yavuzer, 2004).

Anne tutumları ile erken dönem uyumsuz şemaların incelendiği başka bir araştırmada ise anneden algılanan küçümseyici/kusur bulucu ve sömürücü/istismar edici tutumlar yüksek standartlar şema alanı ile ilişkili olduğu bulunmuş ve aynı zamanda bu değişkenler yeme tutumlarını da yordamıştır (Ayar, 2021). Algılanan ebeveynlik stilleri, mizaç, erken dönem uyumsuz şemalar ve depresif belirtiler arasındaki ilişkilerin incelendiği çalışmada duygusal olarak yoksun bırakıcı, aşırı koruyucu ve küçümseyici anne stillerinin hem erken dönem uyumsuz şemalar ile hem de depresyon ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Haugh vd., 2017). Tökel (2019) ikizler üzerinde yaptığı araştırmada algılanan anne ebeveynlik stillerinden kuralcı/kalıplayıcı, küçümseyici/kusur bulucu, duygusal bakımdan yoksun bırakıcı, aşırı koruyucu/evhamlı, koşullu/başarı odaklı, kötümser/endişeli, cezalandırıcı, duyguları bastıran ile erken dönem uyumsuz şemalar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca baba ebeveynlik stillerinden kuralcı/kalıplayıcı, küçümseyici/kusur bulucu, duygusal bakımdan yoksun bırakıcı, aşırı koruyucu/evhamlı, koşullu/başarı odaklı, kötümser/endişeli, değişime kapalı/duyguları bastıran ile erken dönem uyumsuz şemalar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Başka bir araştırmada ise anne baba tutumları ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişki incelenmiştir ve araştırma sonucunda 14 erken dönem uyumsuz şemanın anne ve baba tutumları ile pozitif yönde ilişkisi olduğu görülmüştür. Duygusal yoksunluk, karamsarlık, onay arayıcılık, yetersiz özdenetim, sosyal izolasyon, duyguları bastırma, iç içe geçme/bağımlılık, kendini feda, cezalandırılma, başarısızlık, tehditlere karşı dayanıksızlık, yüksek standartlar, terk edilme ve kusurluluk şemaları annelerin ve babaların tutumları ile ilişkili bulunmuştur (Bulut, 2019). Kaygılı bir ebeveyn tutumuyla büyüyen çocuklar karamsarlık şemasına sahip olabilmektedir (Rafaeli vd., 2016). Boyun eğici, anne ve babaya bağımlı bir tutumla büyütülen çocuklar yetişkinlik yaşamında diğer bireylerin onaylarına ihtiyaç duyabilmektedir. Kaygılı, evhamlı ve koruyucu bir anne-baba profili ile büyüyen çocukların yetişkinlik yaşamında daha karamsar, yaşadıkları olaylar karşısında daha olumsuz bir eğilim içinde olabilmektedir. Bornstein (2005) yaptığı araştırma bu görüşü destekler niteliktedir. Araştırma sonucunda otoriter, katı bir ebeveyn stili ile büyüyen çocukların yetişkinlikte yaşamlarını sürdürmenin yolunun diğer bireylerin isteklerini, beklentilerini karşılamak olduğu inancına sahip oldukları görülmüştür. Yaşadığımız toplumda koruyucu

kollayıcı davranışların olduğu, çocuğun ihtiyaçlarının sürekli anne ya da baba tarafından karşılandığı düşünüldüğünde çocukların özerkleşmeleri zorlaşmakta ve kendi özdenetimlerini kazanmalarında sorunlar yaşayabilmektedir.

Basso vd. (2019), erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ebeveynlik stilleri ve psikopatoloji ilişkisini inceleyen araştırmalar üzerine yaptıkları meta analiz çalışmasında 22 araştırmanın algılanan ebeveynlik stilleri ile erken dönem uyumsuz şemaların ilişkili olduğu ve depresyon, yeme bozukluğu ve kaygı bozukluğu üzerinde yordayıcı olduklarını raporlanmıştır. Başka bir meta analiz çalışmasında olumsuz çocukluk çağı deneyimleri ve erken dönem uyumsuz şemalar üzerine yapılan araştırmalar incelenmiştir (Pilkington vd., 2021). Araştırma kapsamına uygun 33 çalışma incelenmiş ve yetişkinlerde erken dönem uyumsuz şemaların çocukluk ve ergenlik döneminde ebeveynleri tarafından istismar ve ihmal edilmeleri ile ilişkili olduğu iddiasını desteklemektedir. Sarıtaş-Atalar ve Gençöz (2015)'ün yaptığı araştırmada kopukluk-reddedilme şema alanı çocuklukta algılanan anne reddi ile kaygı arasındaki ilişkide aracı rol üstlenmiştir. Ayrıca başkalarına yönelimlilik şema alanı ise algılanan anne reddi ile kaygı ve depresyon arasındaki ilişkiye aracılık etmiştir. Sapmaz-Yurtsever ve Tekinsav-Sütcü (2017)'nün üniversiteye giden kız öğrenciler üzerinde algılanan ebeveynlik stilleri ve yeme bozuklukları arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemalardan duygusal yoksunluk, kendini feda ve yüksek/katı standartlar şemalarının aracı rolünü inceledikleri araştırmada anneye ilişkin algılanan olumsuz ebeveynlik ile yeme tutumları arasında erken dönem uyumsuz şema alanlarının aracılık yaptığı bulunmuştur. Aynı araştırmada yeme bozukluğu riski olan ve olmayan grup karşılaştırmasında yeme bozukluğu riski olan grubun hem annenin hem de babanın ebeveynliğine ilişkin algıları daha olumsuz olarak raporlanmıştır.

Yine erken dönem uyumsuz şemaların aracılığının test edildiği başka bir araştırmada sosyal kaygı bozukluğu ile algılanan ebeveynlik stilleri ilişkisi incelenmiştir (Seyitoğlu, 2018). Araştırmada sosyal kaygı bozukluğu belirtileri yüksek olan bireylerin sosyal kaygı bozukluğu düşük olan bireylere kıyasla annelerini kuralcı/kalıplıyıcı, küçümseyici/kusur bulucu, evhamlı, kötümser, cezalandırıcı ve değişime kapalı ebeveynlik stilleri bakımından daha olumsuz algıladıkları bulunmuştur. Ayrıca kadın katılımcılarda aşırı tetikte olma ve bastırma şema alanının anneye ilişkin işlevsel olmayan ebeveynlik algısı ve sosyal kaygı bozukluğunda görülen anksiyete belirtileri arasındaki aracı rolünün tam, sosyal kaygı bozukluğunda görülen kaçınma davranışları arasındaki aracı rolünün ise kısmi olduğu gözlenmiştir. Erkek katılımcılarda ise sadece zedelenmiş özerklik ve kopukluk/reddedilme şema alanlarının anneye ilişkin olumsuz ebeveynlik algısı ve sosyal kaygı bozukluğunun anksiyete belirtileri ve kaçınma davranışları arasında tam aracılık yaptığı bulunmuştur.

Seyitoğlu (2018) yaptığı araştırmanın babalara ilişkin bulguları ise şöyledir: Sosyal kaygı bozukluğu belirtileri yüksek olan bireylerin sosyal kaygı bozukluğu düşük olan bireylere kıyasla babalarını kuralcı/kalıplayıcı, küçümseyici/kusur bulucu, aşırı koruyucu/evhamlı ve cezalandırıcı ebeveynlik stilleri bakımından daha olumsuz değerlendirdikleri görülmüştür. Aynı zamanda kadın katılımcılarda zedelenmiş özerklik, ayrılma/reddedilme ve başkaları yönelimlilik şema alanlarının babaya ilişkin işlevsel olmayan ebeveynlik algısı ve sosyal kaygı bozukluğunda görülen anksiyete belirtileri ve kaçınma davranışları arasında tam aracılık yaptığı bulunmuştur. Aşırı tetikte olma/baskılama şema alanının ise kısmi aracılık yaptığı bulunmuştur. Erkek katılımcılarda ise tıpkı annelere ilişkin olumsuz algıdaki gibi zedelenmiş özerklik ve ayrılma(kopukluk)/reddedilme şema alanlarının babaya ilişkin olumsuz ebeveynlik algısı ve sosyal kaygı bozukluğunun anksiyete belirtileri ve kaçınma davranışları arasında tam aracılık yaptığı bulunmuştur.

Araştırma bulguları alanyazın ile paralellik göstermektedir. Algılanan ebeveynlik stillerinin çocukların erken dönem uyumsuz şemaları ile ilişkili olduğu görülmüştür. Çocukluk çağında karşılaşılan olumsuz anne ve baba tutumlarının, bu dönemde oluşan uyumsuz şemaların ise farklı ruhsal sorunlara yol açtığı görülmektedir. Dolayısıyla annenin ve babanın erken dönemde çocuğu ile kurduğu ilişki, olumlu ebeveynlik tutumu sergilemesi oldukça önemlidir. Çocuğun kendini değerli hissetmesi, başarabildiğini görmesi ve bu durumların anne tarafından desteklenmesi, kendini güvende hissetmesi, sosyalleşebilmesi, ilerleyen dönemlerde okul yaşamında sağlıklı ilişkiler kurabilmesi, sağlıklı romantik ilişkiler geliştirebilmesi, kendisine dair uyumlu şemalara sahip olabilmesi için ebeveyn tutumunun hayati önem taşıdığı ve belirleyici rol oynadığı söylenebilir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi erken dönem uyumsuz şemalar genel olarak kaygı bozuklukları, yeme tutumları, depresyon gibi sorunlar yaşayan bireylerle çalışılmıştır. Ancak son zamanlarda erken dönem uyumsuz şemaların psikolojik sağlamlık (Sağ, 2016) duygu düzenleme stratejileri (Bitmiş, 2019; Wang vd., 2017), affetme (Aslan, 2017) ve yaşam doyumu (Boysan, 2012; Ciarrochi, 2004; Tuncer, 2019) gibi kavramlar ile ilişkisi üzerine araştırmalar yapılmıştır.

Ancak yaşam doyumu ve erken dönem uyumsuz şemaların ilişkisinin incelendiği yurt içi araştırmalar oldukça sınırlıdır. Üniversite öğrencilerinde aile işlevi ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolünün incelendiği araştırmada öznel iyi oluşun bileşenlerinden yaşam doyumunun tüm şema alanları ile negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Tutal, 2015). Yine üniversite öğrencilerinde erken dönem uyumsuz şemalar ile iyilik halinin incelendiği bir araştırmada ayrılma reddedilme şema alanı yaşam

memnuniyeti ile negatif yönde bir ilişki bulunmuştur (Ünal, 2012). Erken dönem uyumsuz şemaların ve pozitif algının psikolojik dayanıklılık, depresyon ve psikolojik iyi oluş ile ilişkilerinin incelendiği araştırmada depresyon ile şema alanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki, psikolojik dayanıklılık ile ayrılma reddedilme, zedelenmiş özerklik, zedelenmiş sınırlar ve başkalarına yönelimlilik şema alanları ile negatif yönde anlamlı bir ilişki ve son olarak psikolojik iyi oluş ile ise ayrılma ve reddedilme şema alanı ile zedelenmiş özerklik şema alanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Sağ, 2016). Tuncer (2019) ergenler üzerinde yaptığı araştırmada erken dönem uyumsuz şemalar ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda ise ergenlerin iyi oluşları ile yapışıklık şeması arasında pozitif yönde diğer tüm şema alanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Şema alanlarının tümü iyi oluşu anlamlı şekilde yordamıştır. Ancak Boysan (2012) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemaları, öznel iyi oluşları ve başa çıkma stilleri incelenmiş olup öznel iyi oluş ile erken dönem uyumsuz şemalar arasında anlamlı bir yordayıcılık görülmemiştir.

Yurt dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde ise son yıllarda araştırmaların yapıldığı görülmüştür. İranlı üniversite öğrencilerinin yaşam doyumları ve erken dönem uyumsuz şemalarının incelendiği araştırmada sosyal izolasyon, kusurluluk, başarısızlık, duygusal yoksunluk ve bağımlılık şemaları ile yaşam doyumu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Sahraee vd., 2011). Ayrıca duygusal yoksunluk, kusurluluk ve bağımlılık şemaları yaşam doyumunun en iyi yordayıcıları olarak görülmüştür. Yine İranlı üniversite öğrencileri ile yapılan bir araştırmada erken dönem uyumsuz şemalar ile yaşam doyumu ve psikolojik sağlamlığın ilişkisi incelenmiştir. Erken dönem uyumsuz şemalar ile psikolojik sağlamlık ve yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür (Mohammadnia ve Mohammadnia, 2019). Ilanloo vd. (2020) İranlı hemşireler üzerinde yaptıkları araştırmada ise erken dönem uyumsuz şemalar ile yaşam biçimleri ve yaşam doyumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda erken dönem uyumsuz şemalar ile yaşam doyumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Görüldüğü gibi yaşam doyumu ve erken dönem uyumsuz şemaların ilişkisinin incelendiği çalışmalar sınırlıdır. Bununla birlikte erken dönem uyumsuz şemalar ile yaşam doyumu negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olması araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir. Yaşam doyumu kavramı öznel iyi oluşun bilişsel boyutu, bireyin yaşamına ilişkin bilişsel değerlendirmeleridir (Diener, 1984). Yaşam doyumunun bireyin belirlediği ölçütlere göre yaşamını pozitif değerlendirmesi ve mutluluğun bir bileşeni (Diener vd., 1985) olarak düşünüldüğünde uyumsuz şemaların ise bireyin yaşamının erken döneminde yaşadığı

ebeveyn bağlanması ile yaşama olaylara dair olumsuz bilişler olması sebebiyle bu iki kavramın negatif yönde bir ilişkisinin olması beklenen bir sonuç olarak değerlendirilmektedir. Şema terapiye göre var olan yaşantı, gerçeklik önceki deneyimlere göre algılanmakta ve şemalar tarafından anlamlandırılmaktadır (Loose vd., 2018). Dolayısıyla çocukların yaşam doyumlarını değerlendirmeleri erken dönem uyumsuz şemalar ile oldukça ilişkili görülmektedir. Bir başka ifadeyle çocuk geçmiş olumsuz yaşantıları ile şimdiki yaşamını düşündüğünde yaşam doyumuna ilişkin olumsuz değerlendirmeleri olabilmektedir. Örneğin onay arayıcılık şemasına sahip bir çocuğun ebeveynleri tarafından okuldaki performansına, sosyal uyumluluğuna ve toplumsal kurallara uymasına göre değerlendirildiği düşünüldüğünde yaşam doyumuna ilişkin algısını bu çerçevede belirleyeceği ve bu algının da olumsuz olacağı söylenebilir.

Araştırma sonucunda anne ve babaların erken dönem uyumsuz şemaları ile çocukların erken dönem uyumsuz şemaları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak alanyazında ilişkili olduğunu belirten birkaç araştırma bulunmaktadır. İlhan (2018) nesiller arası erken dönem uyumsuz şemaları ve kişiler arası şemaları incelediği araştırmasında annenin erken dönem uyumsuz şemaları ile çocukların erken dönem uyumsuz şemaları arasında Sosyal İzolasyon/Güvensizlik, Terk Edilme ve Yüksek/Katı Standartlar dışındaki şemalar arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Babanın erken dönem uyumsuz şemaları ile çocukların erken dönem uyumsuz şemaları arasında Duygusal yoksunluk, Terk edilme ve Yetersiz öz denetim şemaları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Zeynel ve Uzel (2020) ebeveynin ayrılma(kopukluk) ve reddedilme şema alanı ile çocukların ve çocuğun ayrılma(kopukluk) ve reddedilme şema alanı arasındaki ilişkinin altında yatan nedenleri incelediği çalışmada annelerin ayrılma(kopukluk) ve reddedilme şema alanı çocukların aynı şema alanındaki uyumsuz şemalarını yordadığı görülmüştür. Bu çalışmada ilk olarak olumsuz çocukluk deneyimlerinin, annenin kopukluk-reddedilme şema alanları ile çocuğunun kopukluk-reddedilme şema alanları arasındaki ilişkide aracı rol üstlendiği görülmüştür. Dolayısıyla annenin kendisine ilişkin değer algısı, duygusal ihtiyaçlar diğer kişilerle olan ilişkilerindeki uyumsuz inançları ve bilişleri kendi çocuğunun temel duygusal ihtiyaçlarını karşılamada ve ona şefkat, ilgi, sıcaklık göstermede yetersiz kalabileceği görülmektedir. Araştırma bulguları uyumsuz şemaların olumsuz çocukluk deneyimleri ile bir sonraki nesle aktarılma olasılığını ortaya koymaktadır. Yine Zeynel ve Uzel (2020) in araştırmasının bir diğer bulgusu da baba katılımının olumsuz çocukluk deneyimleri ile çocuğun kopukluk-reddedilme şema alanları arasındaki ilişkiyi yumuşatacağı hipotezi test edilmiştir ve sonuçta hipotez doğrulanmıştır. Yani babaların çocuklarının büyüme sürecine aktif katılması, çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasında

sorumluluk alması erken dönem uyumsuz şemalarının oluşmasının önüne geçilebileceği görülmektedir.

Alanyazında ebeveynin erken dönem uyumsuz şemalarının çocuklarının erken dönem uyumsuz şemaları ile ilişkili olduğunu ortaya koyan araştırmalar olması ile birlikte bu araştırma bulguları sonucunda anne ve babaların erken dönem uyumsuz şemaları ile çocukların erken dönem uyumsuz şemaları arasında ilişkinin olmaması ebeveyndeki bu şemaların çocuklara ebeveyn stilleri üzerinden dolaylı olarak aktırılması şeklinde yorumlanabilir. Başka bir ifadeyle anne ve babalar kendilerinde var olan uyumsuz şemaları ebeveynlik stillerine yansıtıyor ve çocuklardaki uyumsuz şemalar da bu ebeveynlik stillerinden etkileniyor olabilir. Aslında anne ve babaların erken dönem uyumsuz şemaları kendi çocukluklarındaki ebeveyn bağlanması sonucunda oluşan birer yapıdır. Bu yapıların kendi çocukları ile ilişkilerine yansması duygu, düşünce ve davranışlarında ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu yapıların çocuğa yansması ebeveynlik stilleri ile oluşabilmektedir. Ebeveynlerin kendilerine ilişkin şema yapılarının çocukların kendilerine ilişkin şema yapıları ile doğrudan ilişkili olmadığı söylenebilir.

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada varılan sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı olarak gerek ileride yapılacak olan kuramsal araştırmalara ilişkin gerekse alan uygulayıcılarına bazı önerilerde bulunulmuştur.

6.1. Sonuç

Anne için kurulan hipotetik modele dair çıkarılabilecek sonuçlar;

- Annenin evlilik uyumu, çocukların erken dönem uyumsuz şemalarını negatif yönde yordamıştır. Bir başka deyişle annenin evlilik uyumu arttıkça çocukların erken dönem uyumsuz şemalara sahip olmaları azalmaktadır.
- Annenin algılanan ebeveynlik stilleri çocukların erken dönem uyumsuz şemalarını pozitif yönde yordamıştır. Anneden algılanan olumsuz ebeveynlik stilleri arttıkça çocukların erken dönem uyumsuz şemalara sahip olmaları artmaktadır.
- Annenin erken dönem uyumsuz şemaları ile çocukların erken dönem uyumsuz şemaları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.
- Çocukların erken dönem uyumsuz şemaları yaşam doyumlarını negatif yönde yordamıştır. Çocukların erken dönem uyumsuz şemalara sahip olması yaşamdan aldıkları doyum azaltmaktadır.

Baba için kurulan hipotetik modele dair bulgulardan çıkarılabilecek sonuçlar;

- Baba için kurulan modelin test edilmesi ile elde edilen bulgular ve varılan sonuçlar anne için kurulan modele dair bulgular ve sonuçlar ile uyumludur.
- Babanın evlilik uyumu çocukların erken dönem uyumsuz şemalarını negatif yönde yordamıştır. Başka bir ifadeyle babanın evlilik uyumu arttıkça çocukların erken dönem uyumsuz şemalara sahip olmaları azalmaktadır.
- Babanın algılanan ebeveynlik stilleri çocukların erken dönem uyumsuz şemalarını pozitif yönde yordamıştır. Babadan algılanan olumsuz ebeveynlik stilleri arttıkça çocukların erken dönem uyumsuz şemalara sahip olmaları artmaktadır.

- Babanın erken dönem uyumsuz şemaları ile çocukların erken dönem uyumsuz şemaları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.
- Çocukların erken dönem uyumsuz şemaları yaşam doyumlarını negatif yönde yordamıştır. Çocukların erken dönem uyumsuz şemalara sahip olması yaşamdan aldıkları doyumunu azaltmaktadır.

6.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda alan uygulayıcılarına ve gelecekte benzer konularda araştırma yapacak araştırmacılara öneriler sunulmuştur.

Alan uygulayıcıları için öneriler;

- Araştırma sonucunda algılanan ebeveynlik stillerinin çocukların erken dönem uyumsuz şemaları ile ilişkisi ortaya konmuştur. Çocukların kendilerini, başkalarını, yaşamı ve dünyayı algılama ve anlamlandırmada kullandıkları bişışsel yapılar bir başka ifadeyle şemalar erken dönem ebeveyn çocuk ilişkisi ile oluşmaktadır. Bu nedenle çocuk sahibi olmayı düşünen yetişkinlerin öğrenmeleri gereken en önemli beceri belki de çocuklarının olumlu gelişimine katkıda bulunacak anne-babalık becerileridir. Ebeveynlik davranışlarının bu araştırma ile de gösterilen, çocuğun gelişimindeki belirleyici rolü dikkate alınarak özellikle ilk kez çocuk sahibi olacak ebeveynler olmak üzere, anne-babalık becerilerini öğretecek eğitimlerin verilmesi ve okul psikolojik danışmanlarının bu eğitimlerin hem planlama hem de yürütülmesinde aktif rol almaları önerilebilir. Kuşkusuz bu eğitimlerin erken dönemlerde verilmesi psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin önleyicilik işlevi açısından önemlidir.
- Araştırma sonucunda evlilik uyumunun çocukların erken dönem uyumsuz şemalarını yordadığı bulunmuştur. Eşler arası uyumun, karşılıklı sağlıklı iletişim kurmanın, evlilikte yaşanan sorunları doğru bir şekilde çözmenin çocukların gelişimleri üzerindeki etkisi düşünüldüğünde ebeveynlere yönelik çift danışmanlığı önerilebilir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında görev yapan psikolojik danışmanlar, psikologlar tarafından evliliklerinde sorun yaşayan çiftlere yaşanan sorunlar karşısında çatışma çözme becerileri, iletişim becerileri, ebeveyn-çocuk ilişkisini yönetme becerilerine yönelik eğitimler, seminerler düzenlenebilir.

- Çocukların yaşam doyumları erken dönem uyumsuz şemalarından olumsuz yönde etkilendiği görülmektedir. Bu kapsamda okul psikolojik danışmanları tarafından çocukların yaşam doyumlarını artırmaya yönelik psikoeğitim, grupla psikolojik danışma, grup rehberliği gibi çalışmalar yapılabilir.
- Aynı zamanda okul psikolojik danışmanları anne-baba eğitimleri, seminerler düzenleyerek çocuklarda gözlenen erken dönem uyumsuz şemaların çocukların yaşam doyumu, iyi oluşları, akran ilişkileri gibi alanlar üzerindeki etkileri hakkında bilgilendirmeler yapabilir.
- Çocukların kolayca ulaşabileceği, kitapçık, broşür, bilgilendirme dokümanları ile olaylara ilişkin bilişsel değerlendirmelerinin gerçekçiliği, kendilerine ilişkin algılarının farkındalığı artırılabilir.
- Okul psikolojik danışmanları gelişimsel ve önleyici rehberlik kapsamında; erken dönem uyumsuz şemaların yaşam doyumları ile ilişkisine, bu şemaların akran ilişkilerine etkilerine ve gelecek yaşamlarında karşılaştacakları olaylara ilişkin bilişsel değerlendirmelerinin nasıl olması gerektiğine yönelik sınıf rehberliği, grupla psikolojik danışma oturumları veya seminerler düzenleyebilir.

Gelecek araştırmalar için öneriler;

- Bu araştırma kapsamında Türk kültürüne uyarlaması yapılan “Çocuklar İçin Şema Ölçeği” farklı değişkenler ile ilişkisinin incelenmesi önerilebilir. Farklı değişkenler ile ilişkisinin incelenmesi çocukların erken dönem uyumsuz şemalarını daha iyi açıklayabilir.
- Yine araştırma kapsamında Ergen formu oluşturulan “Young Ebeveynlik Ölçeği Anne ve Baba Ergen Formu”nun farklı örneklemelerde geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılabilir.
- Bu araştırma Mersin Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı ortaokullarda öğrenim gören öğrenciler ve aileleri ile yürütülmüştür. Farklı örneklem grupları ile çalışmada kurgulanan ve test edilen modelin açıklanmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
- Ebeveynlerin evlilik uyumunun çocukların erken dönem uyumsuz şemalarının oluşmasındaki etkisi araştırma bulguları ile ortaya konmuştur. Bu nedenle ebeveynlerin evlilik uyumlarının çocukların psikolojik gelişimleri ile ilgili olduğu düşünülen farklı değişkenler ile ilişkisi çalışılabilir.

- Daha önce de belirtildiği gibi çocukların erken dönem uyumsuz şemaları, algılanan ebeveynlik stilleri, evlilik uyumunun bu şemaların gelişimindeki rolü çocukluğun erken dönemlerine dayanmaktadır. Bu değişkenlerin yaşam doyumu ile ilişkisinin yıllar içindeki değişim ve gelişimini ortaya koyan boylamsal araştırmalar yapılabilir.
- Çocukların erken dönem uyumsuz şemalarının ilişkili olduğu düşünülen farklı değişkenler ile aracılık çalışmaları yürütülebilir. Örneğin çocukların erken dönem uyumsuz şemaları ile akran ilişkileri, mutluluk, yalnızlık gibi kavramlarla ilişkisinde sosyal becerilerin, duygu düzenleme becerilerinin aracılığına ilişkin çalışmalar yürütülebilir.

KAYNAKÇA

- Akhun, M. (2012). *Üniversite öğrencilerinde, algılanan ebeveynlik biçimleri, erken dönem uyumsuz şemaları, benlik kurguları, ayrılma-bireyleşme ve duygu düzenleme güçlüğünün psikolojik belirtilerle ilişkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi
- Aksoy, F., & Ünübol, H. (2021). Ergenlerde internet bağımlılığı ile şema mekanizmaları arasındaki ilişki. *Bağımlılık Dergisi*, 22(2), 103-113.
- Altunçanak, S. (2020). *Okul öncesindeki öğrencilerin sosyal beceri ve davranış sorunlarının yordayıcısı olarak annelerin erken dönem uyumsuz şemalarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Amato, P. R. (2005). The impact of family formation change on the cognitive, social, and emotional well-being of the next generation. *Future Child*, 15, 75-96.
- Ambrey, C. L., Fleming, C. M., & Manning, M. (2014). *Greenspace and life satisfaction: The moderating role of fear of crime in the neighbourhood*. In Anzee Conference. Opportunities for the Critical Decade: Enhancing wellbeing within Planetary Boundaries. Canberra, Australia, University of Canberra, 89-108.
- Ardahan, F. (2012). Doğa yürüyüşü yapanların yaşam doyum düzeyleri ile duygusal zeka ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 1(2), 11-19.
- Arntz, A., & Jacob, G. (2017). *Schematherapy in practice: An introductory guide to the schema mode approach*. John Wiley & Sons.
- Arslan, D. (2021). *Üniversite öğrencilerinde duygusal zekânın yaşam doyum ve kariyer seçimleriyle olan ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi.
- Ateş, R. (2012). *Evlilikte ilk yıllar, çatışmalar ve "güç" kavramı*. H. Yavuzer (Ed.). Evlilik Okulu İçinde (114-124). Remzi Kitabevi.
- Avçılar İlhan, B. (2018). *Erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ebeveynlik stilleri ve kişilerarası şemaların nesiller arası incelenmesi- şema odaklı bir inceleme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Okan Üniversitesi.
- Ayan, B. E. (2019). *Erken dönem uyumsuz şemalar ile psikolojik iyi oluş ilişkisinde bilişsel çarpıtmalar ve duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Medipol Üniversitesi.
- Ayre, C., & Scally A. J. (2014). Critical values for Lawshe's content validity ratio: revisiting the original methods of calculation. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 47(1), 79-86. doi: 10.1177/0748175613513808.
- Azizoğlu Binici, S. ve Hovardaoğlu, S. (1996). Evlilik için karşılaştırma düzeyi ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojisi Dergisi*, 11(38), 66-76.
- Bach, B., Lockwood, G., & Young, J. E. (2018). A new look at the schema therapy model: organization and role of early maladaptive schemas. *Cognitive Behaviour Therapy*, 47(4), 328-349.
- Bowlby, J. (2012). *Bağlanma*. Pinhan Yayıncılık.
- Bandalos, D. L., & Finney, S. J. (2010). *Factor analysis: Exploratory and confirmatory*. In G. R. Hancock & R. O. Mueller (Eds.), *The reviewer's guide to quantitative methods in the social sciences*, 93-114, Routledge.

- Barnes, G. M. & Farrell, M. P. (1992). Parental support and control as predictors of adolescent drinking, delinquency, and related problem behaviors. *Journal of Marriage and the Family*, 54(4), 763-776.
- Basar, S. (2021). *Evli ve yetişkin bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarının ilişkiye dair inançları ve bilişsel çarpıtmalarının evlilik uyumuna etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Kent Üniversitesi.
- Basso, L. A., Fortes, A. B., Steinhorst, E., & Wainer, R. (2019). The effects of parental rearing styles and early maladaptive schemas in the development of personality: a systematic review. *Trends in Psychiatry and Psychotherapy*, 41, 301-313.
- Bayraktaroğlu, H., & Çakıcı, E. (2013). Evlilik uyumuyla ilişkili faktörler. *Eurasian Journal of Educational Research*, 53, 297-312.
- Borg, C., & Hallberg, I. R. (2006). Life satisfaction among informal caregivers in comparison with non-caregivers. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 20(4), 427-438.
- Bradbury, T. N., & Fincham, F. D. (1990). Attributions in marriage: review and critique. *Psychological Bulletin*, 107(1), 3.
- Bradley, R. H. & Corwyn, R. F. (2004). Life satisfaction among European American, African American, Chinese American, Mexican American, and Dominican American adolescents. *International Journal of Behavioral Development*, 28(5), 385-400.
- Buehler, C., & Gerard, J. M. (2002). Marital conflict, ineffective parenting, and children's and adolescents' maladjustment. *Journal of Marriage and Family*, 64, 78-92.
- Bulut, V. E. (2019). *Beliren yetişkinlik dönemindeki kadınlarda toplumsal cinsiyet rolleri ve anne baba tutumlarının erken dönem uyumsuz şemalar ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayınlanmış yüksek lisans tezi), İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Burger, M. J., Morrison, P. S., Hendriks, M., & Hoogerbrugge, M. M. (2020). Urban-rural happiness differential across the world. *World Happiness Report*, 66-93.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Cetre, S., Clark, A. E., & Senik, C. (2016). Happy people have children: Choice and self-selection into parenthood. *European Journal of Population*, 32(3), 445-473.
- Cheng, H., & Furnham, A. (2003). Personality, self-esteem, and demographic predictions of happiness and depression. *Personality and Individual Differences*, 34(6), 921-942.
- Ciarrochi, J. (2004). Relationships between dysfunctional beliefs and positive and negative indices of well-being: A critical evaluation of the Common Beliefs Survey-III. *Journal of Rational-Emotive and Cognitive-Behavior Therapy*, 22, 171-188.
- Cohen, R. J., Swerdlik, M. E., & Phillips, S. M. (1996). *Psychological testing and assessment: An introduction to test and measurement*. Mayfield Publishing Co.
- Cooper, M. J., Rose, K. S., & Turner, H. (2005). Core beliefs and the presence or absence of eating disorder symptoms and depressive symptoms in adolescent girls. *International Journal of Eating Disorders*, (38), 60-64.

- Cowan, P.A., & Cowan, C.P. (2002). Interventions as tests of family systems theories: Marital and family relationships in children's development and psychopathology. *Development and Psychopathology*, (14), 731-759.
- Cribb, K. (2000). Life satisfaction, and who has it. *Psychology of Adjustment*. (47), 777-780.
- Cui, M., Conger, R. D., & Lorenz, F. O. (2005). Predicting change in adolescent adjustment from change in marital problems. *Developmental Psychology*, 41, 812-23.
- Cummings, E. M., Goeke-Morey, M. C., Papp, L. M., & Dukewich, T. L. (2002). Children's responses to mothers' and fathers' emotionality and tactics in marital conflict in the home. *Journal of Family Psychology*, (16), 478-492.
- Cutler, H. A. & Radford, A. (1999). Adult children of alcoholics: Adjustment to a college environment. *The Family Journal: Therapy for Couples and Families*, 7, 148-153.
- Çakır, Z. (2007). *Antisosyal kişilik bozukluğunda erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ebeveynlik stilleri ve şema sürdürücü başa çıkma davranışları arasındaki ilişkiler: Şema terapi modeli çerçevesinde bir inceleme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Çalışkan, B. (2017). *Erken dönem uyumsuz şemalar, annelik algısı, duygu düzenleme becerileri ve psikolojik sıkıntılar arasındaki ilişki*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi), Doğuş Üniversitesi.
- Çivitci, A. (2009). İlköğretim öğrencilerinde yaşam doyumu: Bazı kişisel ve ailesel özelliklerin rolü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 29-52.
- Çokluk, Ö. S., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, S. (2014). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: spss ve lisrel uygulamaları*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- DeNeve, K. M., & Cooper, H. (1998). The happy personality: a meta analysis of 137 personality traits and subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 124(2), 197- 229.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95(3), 542-575.
- Diener, E. (1995). A value based index for measuring national quality of life. *Social Indicators Research*, 36, 107-127.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being. The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55, 34-43.
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75.
- Diener, E., Oishi, S., & Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual Review of Psychology*, 54(1), 403-425.
- Diener, E., Suh, E.M., Lucas, R.E., & Smith, H.L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, (125), 276-302.
- Dingiltepe, T. (2009). *Parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin yaşam doyumu düzeyleri ile yaşam kalite düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Çukurova Üniversitesi.
- Doğmazer, S. (2022). *Erken dönem uyumsuz şemaların, kişilerarası ilişki tarzları ve evlilik uyumu ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Kent Üniversitesi.
- Donma, M. & Donma, O. (2006). *Evlilik problemleri, sosyal ve fiziksel çevre ile çocuk sağlığı etkileşiminde sosyal hizmetlerin önemi*. Küreselleşen dünyada sosyal hizmetlerin konumu hedefleri ve geleceği. Sempozyum Sunum Kitabı, 67-71.

- Dozois, D. J., Martin, R. A., & Bieling, P. J. (2009). Early maladaptive schemas and adaptive/maladaptive styles of humor. *Cognitive Therapy and Research*, 33(6), 585-596.
- Easterlin, R. A., Angelescu, L., & Zweig, J. S. (2011). The impact of modern economic growth on urban-rural differences in subjective well-being. *World Development*, 39(12), 2187-2198.
- Erkuş, A. (2013). *Bilimsel araştırma süreci*. Seçkin Yayıncılık.
- Ersanlı, K. & Kalkan, M. (2008). *Evlilik ilişkilerini geliştirme (kuram ve uygulama)*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Fidanoğlu, O. (2007). *Evlilik uyumu ile eşlerin somatizasyon düzeyleri arasındaki ilişki ve diğer sosyodemografik değişkenler açısından karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.
- Fortin, N., Helliwell, J. F., & Wang, S. (2015). Well-being vary around the World by gender and age? *World Happiness Report*, 42.
- Fowers, B. J. (1993). Psychology as public philosophy: An illustration of the moral dimension of psychology with marital research. *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology*, 13, 124-136.
- Gilman, R., & Huebner, E. S. (2006). Characteristics of adolescents who report very high life satisfaction. *Journal of Youth and Adolescence*, (35), 311-319.
- Gordis, E. B., Margolin, G., & John, R. S. (2001). Parents' hostility in dyadic marital and triadic family settings and children's behavior problems. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 69, 727-734.
- Gök, A. (2012). *Associated factors of psychological well-being: early maladaptive schemas, schema coping processes, and parenting styles*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi.
- Güner, O. (2013). *10-16 yaş çocuk ve ergenler için erken dönem uyumsuz şema ölçekler takımı (Çeşöt)'nın geçerlik, güvenirlik ve norm çalışması*, (Yayımlanmamış doktora tezi), Marmara Üniversitesi.
- Güngör, D. (2016). Psikolojide ölçme araçlarının geliştirilmesi ve uyarlanması kılavuzu. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(38), 104-112.
- Harold, G. T., & Sellers, R. (2018). Annual research review: Interparental conflict and youth psychopathology: An evidence review and practice focused update. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 59(4), 374-402.
- Harold, G.T., Leve, L.D., & Sellers, R. (2017). How can genetically-informed research help inform the next generation of interparental and parenting interventions? *Child Development*, (88), 446-458.
- Harris, A. E., & Curtin, L. (2002). Parental perceptions, early maladaptive schemas, and depressive symptoms in young adults. *Cognitive Therapy and Research*, 26(3), 405-416.
- Hartt J. ve Waller G. (2001). Child abuse, dissociation, and core beliefs in bulimic disorders. *Child Abuse Neglect*, 26, 923-938.
- Haugh, J. A., Miceli, M., & DeLorme, J. (2017). Maladaptive parenting, temperament, early maladaptive schemas, and depression: a moderated mediation analysis. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 39(1), 103-116.

- Hawkins, D. N. ve Booth, A. (2005). Unhappily ever after: Effects of longterm, low quality marriages on well-being. *Social Forces*, 84(1), 445- 465.
- Hayward, M. ve Zhang, Z. (2006). Gender, the marital life course, and cardiovascular disease in late midlife. *Journal of Marriage and Family*, 68(3), 639-657.
- Holmes, M. R. (2013). The sleeper effect of intimate partner violence exposure: Long-term consequences on young children's aggressive behavior. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 54, 986-995.
- Hortaçsu, N. (2012). *İnsan ilişkileri*. İmge yayınları.
- Huebner, E. S., Suldo, S. M., Smith, L. C., & McKnight, C. G. (2004). Life satisfaction in children and youth: Empirical foundations and implications for school psychologists. *Psychology in the Schools*, 41(1), 81-93.
- Ilanloo, H., Ahmadi, S., Farahani, N., Hassani, M. B., & Rezaei, M. (2020). Life satisfaction prediction based on early maladaptive schemas and lifestyle in nurses. *Journal of Psychological Science*, 19(88), 431-437.
- Ingenfeld, J., Wolbring, T., & Bless, H. (2019). Commuting and life satisfaction revisited: Evidence on a non-linear relationship. *Journal of Happiness Studies*, 20(8), 2677-2709.
- Janicki, D.L. Kamarck, T.W. Gwaltney, C.J. & Shiffman, S., 2006. Application of ecological momentary assessment to the study of marital adjustment and social interactions during daily life. *Journal of Family Psychology*, 20(1), 168-172.
- Jebb, A. T., Tay, L., Diener, E., & Oishi, S. (2018). Happiness, incomes atiation and turning points around the world. *Nature Human Behaviour*, 2(1), 33-38.
- Jones, C. J., Leung, N. ve Harris, G. (2006). Father-daughter relationship and eating psychopathology: The mediating role of core beliefs. *British Journal of Clinical Psychology*, 45(3), 319-330.
- Kahneman, D., & Deaton, A. (2010). High income improves evaluation of life but not emotional well-being. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107(38), 16489-16493.
- Kara, F. (2017). *Yaşam doyumunda sosyal medyanın rolü: Konya ili örneği*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Selçuk Üniversitesi.
- Karadağ, Ş. (2015). *Evlilik uyumu ilişkisinde aile içi iletişimin rolü: Konya örneği* (Yayınlanmamış doktora tezi), Selçuk Üniversitesi.
- Kargı, E. ve Akman, B. (2006). *Üniversiteli gençlerin bakış açısıyla "aile içi sorunlar"*. *Küreselleşen dünyada sosyal hizmetlerin konumu hedefleri ve geleceği*. Sempozyum Sunum Kitabı. 140.
- Kargın, Z. (2014). *Erken dönem uyumsuz şemalar, ilişkilerdeki bilişsel süreçler, yüklemeler, evlilikte sorunlarla başa çıkma yollarının evlilik uyumu ile ilişkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi.
- Kaya, A. G., & Buğa, A. (2021). Anne babaların ebeveyn davranışlarının ve evlilik doyumlarının incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(51), 371-410.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling* (3rd ed.). Guilford Press.
- Kooraneh, A. E., & Amirsardari, L. (2015). Predicting early maladaptive schemas using Baumrind's parenting styles. *Iranian Journal of Psychiatry and Behavioral Sciences*, 9(2).

- Köçer, G. & Öngören, S. (2021). Annelerin erken dönem uyumsuz şemaları ile çocukların davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(2), 343-345.
- Köknel, Ö. (1994). *Kaygıdan mutluluğa kişilik*. Altın Kitaplar Basımevi.
- Krekel, C., Kolbe, J., & Wüstemann, H. (2016). The greener, the happier? The effect of urban land use on residential well-being. *Ecological Economics*, 121, 117-127.
- Krishnakumar, A., & Buehler, C. (2000). Interparental conflict and parenting behaviors: A meta-analytic review. *Family Relations*, 49(1), 25-44.
- Larson, J. H., & Holman, T. B. (1994). Predictors of marital quality and stability. *Family Relations*, 43, 228-237. <https://doi.org/10.2307/585327>.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personal Psychology*, 28(4), 563-575.
- Layard, R., Mayraz, G. & Nickell, S. (2008). The Marginal Utility of Income. *Journal of Public Economics*, 92(8), 1846-1857.
- Lelkes, O. (2006). Tasting freedom: Happiness, religion and economic transition. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 59(2), 173-194.
- Leung N., Thomas, G. ve Waller, G. (2000). The relationship between parental bonding and core beliefs in anorexic and bulimic women. *British Journal of Clinical Psychology*, 39(2), 205-213.
- Levinson, A. (2012). Valuing public goods using happiness data: The case of air quality. *Journal of Public Economics*, 96(10), 869-880.
- Loose, C., Graaf, P. & Zarbock, G. (2017). *Schema Therapy for Children and Adolescents*. Psikonet Yayınevi.
- Lökçe, Z. (2020). *Evli bireylerde ebeveyn kabul reddi ve eş kabul reddi ile erken dönem uyumsuz şemaların evlilik uyumuna etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Lucas, R. E. (2005). Time does not heal all wounds: A longitudinal study of reaction and adaptation to divorce. *Psychological Science*, 16(12), 945-950.
- Lucas, R. E., Clark, A. E., Georgellis, Y., & Diener, E. (2004). Unemployment alters the set point for life satisfaction. *Psychological Science*, 15(1), 8-13.
- Malaeb Z.A., Summers, J.K., Pugsek, B. H. (2000). Using structural equation modeling to investigate relationships among ecological variables, *Environmental and Ecological Statistics*, 7(1), 93-111.
- Margolin, G., Gordis, E. B., & John, R. S. (2001). Coparenting: A link between marital conflict and parenting in two-parent families. *Journal of Family Psychology*, (15), 3-21.
- Martin, R., & Young, J. (2010). Schema therapy. *Handbook of cognitive-behavioral therapies* (Ed. Dobson), 317.
- Mavruk Özbiçer, S. (2018). *Duygusal Zekâ Geliştirme Programı'nın ergenlerin duygusal zekâ ve yaşam doyumu düzeylerine etkisi: Deneysel bir çalışma*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Çukurova Üniversitesi.
- Maynard, M. J., & Harding, S. (2010). Perceived parenting and psychological well-being in UK ethnic minority adolescents. *Child: Care, Health and Development*, 36(5), 630-638.

- McGinn L.K., Cukor D. & Sanderson W.C. (2005) The relationship between parenting style, cognitive style, and anxiety and depression: Does increased early adversity influence symptom severity through the mediating role of cognitive style. *Cognitive Therapy and Research*, 29, 219-42.
- Mohammadnia, S., & Mohammadnia, M. (2019). The Relationship between early maladaptive schemas and resilience with life satisfaction between students. *Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal (RRJ)*, 8(9), 217-224.
- Montgomery, C., Fisk, J. E., & Craig, L. (2008). The effects of perceived parenting style on the propensity for illicit drug use: The importance of parental warmth and control. *Drug and Alcohol Review*, 27(6), 640-649.
- Murris, P. (2006). Maladaptive schemas in non-clinical adolescents: Relation to perceived parental rearing behaviours, big five personality factors and psychological symptoms. *Clinical Psychology Psychotherapy*, 13, 405-413.
- Neugarten, B. L., Havighurst, R. J., & Tobin, S. S. (1961). The measurement of life satisfaction. *Journal of Gerontology*, 16, 134-143.
- Ngamaba, K. H., Panagioti, M., & Armitage, C. J. (2017). How strongly related are health status and subjective well-being? Systematic review and meta-analysis. *The European Journal of Public Health*, 27(5), 879-885.
- Nia, M. K., Sovani, A., & Forooshani, G. R. S. (2014). Exploring correlation between perceived parenting styles, early maladaptive schemas, and depression among women with depressive symptoms in Iran and India-Role of early maladaptive schemas as mediators and moderators. *Iranian Red Crescent Medical Journal*, 16(12).
- Nilfer, G. & Çınarbaş, D.C. (2018). Doğum sırası, algılanan ebeveynlik biçimleri ve erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişki. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 25(2), 125-139.
- Nilüfer, G. (2016). *Doğum sırası, algılanan ebeveynlik biçimleri ve erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişki*. (Yayınlanmış yüksek lisans tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Young, J. E. (1999). *Cognitive Therapy for Personality Disorders: A Schema Focused Approach*. Professional Resource Press.
- O'Leary, S. G., & Vidair, H. B. (2005). Marital adjustment, child-rearing disagreements, and overreactive parenting: Predicting child behavior problems. *Journal of Family Psychology*, 19(2), 208.
- Ölmez, Ö. (2019). *Ergenlerde algılanan ebeveyn tutumu ve erken dönem uyumsuz şemaları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi.
- Özdevecioğlu, M., & Aktaş, A. G. A. (2007). Kariyer bağlılığı, mesleki bağlılık ve örgütsel bağlılığın yaşam tatmini üzerindeki etkisi: İş-aile çatışmasının rolü. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (28).
- Özgüven, İ. E. (2009). *Evlilik ve aile terapisi*. PDREM Yayınları.
- Özmen Süataç, A. (2010). *Evlilik uyumunun kişilerarası tarz ve öfke açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi.
- Öztürk, C. Ş., & Arkar, H. (2014). Evli çiftlerde evlilik uyumu ve cinsel doyum arasındaki ilişkiler. *Literatür ve Sempozyum*, 1(3), 16-24.

- Öztürk, Ö. (2018). *Erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ana-babalık biçimleri ve duygu düzenlemenin psikolojik iyi oluşu yordama gücünün incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi.
- Pavot, W. & Diener, E. (1993). Review of the satisfaction with life scale. *Psychological Assessment*, 5, 164-172.
- Pavot, W., & Diener, E. (2008). The satisfaction with life scale and the emerging construct of life satisfaction. *The Journal of Positive Psychology*, 3(2), 137-152.
- Pilkington, P. D., Bishop, A., & Younan, R. (2021). Adverse childhood experiences and early maladaptive schemas in adulthood: A systematic review and meta- analysis. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 28(3), 569-584.
- Pinto-Gouveia, J., Castilho, P., Galhardo, A., & Cunha, M. (2006). Early maladaptive schemas and social phobia. *Cognitive Therapy and Research*, 30(5), 571-584.
- Prasoon, R., & Chaturvedi, K. R. (2016). Life satisfaction: a literature review. *The Researcher: International Journal of Management, Humanities and Social Sciences*, 1(2), 24-31.
- Sabatelli, R. M. (1988). Exploring relationship satisfaction: A social Exchange perspective on the interdependence between theory, research, and practice. *Family Relations*, 50(4), 217-222.
- Sağ, B. (2016). *Erken dönem uyumsuz şemalar ve pozitif algının, psikolojik dayanıklılık, depresyon ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi.
- Sahraee, O. A., Yusefnejad, M., & Khosravi, Z. (2011). FC 26-04-Predicting of life satisfaction with respect to early maladaptive schemas among Iranian college students. *European Psychiatry*, 26, 1962.
- Santrock, J. W. (2017). *Educational psychology*. McGraw-Hill Education.
- Sarıkaş, Ö. (2020). *Ergenlerde obsesif kompulsif bozukluk belirtilerinin üstbilişler, erken dönem uyumsuz şemalar ve ebeveynlik biçimleri çerçevesinde incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Sarıtaş, D. (2007). *The effects of maternal acceptance-rejection on psychological distress of adolescents: The mediator roles of early maladaptive schemas*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Sarıtaş-Atalar, D., & Gençöz, T. (2015). Anne ret algısı ile psikolojik sorunlar arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(1), 40-47.
- Sayal, B. (2017). *Anne babaların erken dönem uyumsuz şemalarının çocuk davranış sorunları ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Schimmack, U., Oishi, S., Furr, R. M., & Funder, D. C. (2004). Personality and life satisfaction: A facet-level analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(8), 1062-1075.
- Schwarz, N., & Clore, G. L. (1983). Mood, misattribution, and judgments of well-being: informative and directive functions of affective states. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(3), 513.
- Sevim, A. (2018). *Yetişkinlerde cinsel bağımlılık, erken dönem uyumsuz şemalar ve yaşam doyumu ilişkileri*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Maltepe Üniversitesi.

- Seyitoğlu, Z. P. (2018). *Algılanan ebeveynlik stilleri ile sosyal kaygı bozukluğu arasındaki ilişki: Erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Okan Üniversitesi.
- Seyitoğlu, Z. P. (2018). *Algılanan ebeveynlik stilleri ile sosyal kaygı bozukluğu arasındaki ilişki: Erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Uludağ Üniversitesi.
- Shigeto, A., Mangelsdorf, S. C., & Brown, G. L. (2014). Roles of family cohesiveness, marital adjustment, and child temperament in predicting child behavior with mothers and fathers. *Journal of Social and Personal Relationships*, 31(2), 200-220.
- Soygüt, G. ve Çakır, Z. (2009). Ebeveynlik biçimleri ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkilerde kişilerarası şemaların aracı rolü: Şema odaklı bir bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(2), 144-152.
- Soylu, Y., & Kağnıcı, D. Y. (2015). Evlilik uyumunun empatik eğilim, iletişim ve çatışma çözme stillerine göre yordanması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(43), 44-54.
- Soysal, E. (2017). *Evli bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları, ilişkilerde bilişsel çarpıtmaları ve yüklemelerinin evlilik uyumunu yordaması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 15-28.
- Spanier, G. B., & Lewis, R. A. (1980). Marital quality: A review of theseventies. *Journal of Marriage and the Family*, 825-839.
- Stallard, P., & Rayner, H. (2005). The development and preliminary evaluation of a schema questionnaire for children (SQC). *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 33(2), 217-224.
- Steptoe, A., Deaton, A., & Stone, A. A. (2015). Psychological wellbeing, health and ageing. *Lancet*, 385(9968), 640.
- Stevenson, B., & Wolfers, J. (2009). The paradox of declining female happiness. *American Economic Journal: Economic Policy*, 1(2), 190-225.
- Stutzer, A., & Frey, B. S. (2006). Does marriage make people happy, or do happy people get married?. *The Journal of Socio-Economics*, 35(2), 326-347.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş: Temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. 1. Basım. Ekinoks.
- Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (2007). *Using multivariate statistics*. (4th edition). Allyn& Bacon.
- Thimm J.C., (2009). Mediation of early maladaptive schemas between perception of parental rearing style and personality disorders symptoms. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 41, 52-59.
- Tökel, M. N. (2019). *İkizlerde Algılanan Ebeveynlik Biçimlerinin Erken Dönem Uyumsuz Şema Yapılanmasında ve Felaketleştiren Bilişler Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisanstezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
- Tuncer, E. (2019). *Ergenlerin erken dönem uyumsuz şemaları ile iyi oluşlarının ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.

- Turner, H.M., Rose, K.S., & Cooper, M.J. (2005). Schema and parental bonding in overweight and nonover-weight female adolescents. *International Journal of Obesity*, 29, 381–387.
- Tutal, N. Y. (2015). *Aile işlevi ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1997). Evlilik uyumu ile nedensellik ve sorumluluk yüklemeleri arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 12(40), 55-65.
- Tüfekçi Hoşgör, E. (2013). *Evli çiftlerin öfke ifade tarzları ile evlilik uyumunun incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Tüzün, O., & Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam*, 19(1), 24-39.
- Ünal, B. (2012). *Early maladaptive schemas and well-being: Importance of parenting styles and other psychological resources*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Ünal, B. (2012). *Erken dönem uyumsuz şemalar ve psikolojik iyilik hali: Ebeveyn tutumları ve diğer psikolojik kaynakların önemi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Üzerek, İ., & Şarlak, D. (2022). Evli Bireylerde Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Sorun Çözme Becerilerinin Evlilik Doyumu İle İlişkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(4), 1067-1083.
- Van Vlierberghe, L., & Braet, C. (2007). Dysfunctional schemas and psychopathology in referred obese adolescents. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 14(5), 342-351.
- Veenhoven, R. (1996), Is happiness relative?, *Social Indicators Research*, 24, 1- 34.
- Veneziano L. & Hooper J. (1997). A method for quantifying content validity of health-related questionnaires. *American Journal of Health Behavior*, 21 (1), s. 67-70.
- Wilson, F. R., Pan, W., & Schumsky, D. A. (2012). Recalculation of the critical values for Lawshe's content validity ratio. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 45, 197–210. doi:10.1177/0748175612440286.
- Waller, G., Meyer, C. ve Ohanian, V. (2001). Psychometric properties of the long and short versions of the Young Schema Questionnaire: Core beliefs among bulimic and comparison women. *Cognitive Therapy and Research*, 19, 137-147.
- Wang, D., Li, S., Hu, M., Dong, D., & Tao, S. (2017). Negative academic emotion and psychological well-being in Chinese rural-to-urban migrant adolescents: Examining the moderating role of cognitive reappraisal. *Frontiers in Psychology*, 8, 1312.
- Weiss, A., Bates, T. C., & Luciano, M. (2008). Happiness is a personal (ity) thing: The genetics of personality and well-being in a representative sample. *Psychological Science*, 19(3), 205-210.
- Winkelmann, L., & Winkelmann, R. (1998). Why are the unemployed so unhappy? Evidence from panel data. *Economica*, 65(257), 1-15.
- Yalçın, S. B., Ak, M., Kavaklı, M., & Kesici, Ş. (2018). The obstacle to happiness: Early maladaptive schemas. *Journal of Cognitive-Behavioral Psychotherapy and Research*, 7(1), 7-13.
- Yavuzer, H. (2014). *Evlilik okulu: Evlilikte kişilerarası ilişkiler ve iletişim beceriler*. Remzi Kitabevi.
- Yeşilyurt, S., & Çapraz, C. (2018). Ölçek geliştirme çalışmalarında kullanılan kapsam geçerliği için bir yol haritası. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 251-264.

- Yetim, Ü. (1991). *Kişisel projelerin organizasyonu ve örüntüsü açısından yaşam doyumu*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ege Üniversitesi.
- Yetim, Ü. (2001). *Toplumdan bireye mutluluk resimleri*. Bağlam Yayınları.
- Yıldız, M. (2012). Bağlanma kuramı açısından yaşlılık dönemine genel bir bakış. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(1), 1-30.
- Young, J. E., Weinberger, A. D., & Beck, A. T. (2001). *Cognitive therapy for depression*. In D. Barlow (Ed.), *Clinical handbook of psychological disorders: A step by-step treatment manual* (3rd ed., pp. 264–308). Guilford Press.
- Yurdugül, H. (2005). *Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması*. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Denizli, Türkiye.
- Yurtsever, S. S., & Sütcü, S. T. (2017). Algılanan ebeveynlik biçimleri ile bozulmuş yeme tutumu arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların ve duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(80), 20-43.
- Zeynel, Z., & Uzer, T. (2020). Adverse childhood experiences lead to trans-generational transmission of early maladaptive schemas. *Child Abuse & Neglect*, 99, 104-235.

EKLER

EK-1 ETİK BEYANI

Mersin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinde belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak kullandığımı,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü Mersin Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,
- Tezin tüm telif haklarını Mersin Üniversitesi'ne devrettiğimi beyan ederim.

05 Mart 2023

İmza

Bilge BAKIR AYGAR

EK-2 ORJİNALLİK RAPORU

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANA BİLİM / BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: .../.../....

Tezin Adı ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARI VE YAŞAM DOYUMLARI İLE EBEVEYNLERİNİN ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARI, EBEVEYNLİK STİLLERİ, EVLİLİK UYUMU İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR YAPISAL EŞİTLİK MODELLEMESİ

Yukarıda adı verilen tez çalışmamın tamamının (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak **Turnitin** adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edildiğini beyan ederim. Kontrol sonucu aşağıda sunulmaktadır:

Rapor Tarihi	08/08 /2023	Tez Savunma Tarihi	14/08 /2023
Sayfa Sayısı	125	Benzerlik Endeksi	%12
Karakter Sayısı	37000	Gönderim Numarası	2143045301

Uygulanan filtreler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar dâhil
- 3- 10 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı Soyadı: Bilge BAKIR AYGAR
Öğrenci No: D-PDR-1503
Ana Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri
Programı: Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Statüsü: ☐ Yüksek Lisans ☒ Doktora

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. Alim KAYA
(Unvan, Ad Soyad, İmza)

EK-3 ÖZGEÇMİŞ

EK-4 MERSİN ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL İZNİ

EK-5 MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ÇOCUKLAR İÇİN ŞEMA ÖLÇEĞİ
UYARLAMA İZNİ

EK-6 MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ YEBÖ ANNE VE BABA ERGEN FORMU
UYARLAMA ÇALIŞMASI İZNİ

EK-7 MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ TEZ ANA ÇALIŞMA İZNİ

**EK-8 ÇOCUKLAR İÇİN ŞEMA ÖLÇEĞİ'NİN TÜRKÇE'YE UYARLAMAYA
İLİŞKİN İZİN E-MAİLİ**

EK-9 EVLİLİK UYUMU ÖLÇEĞİ KULLANIM İZNİNE İLİŞKİN E-MAİL

**EK-10 ÇOCUKLAR İÇİN ÇOK BOYUTLU YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ
KULLANIM İZNİ E-MAILİ**

EK-11 KİŞİSEL BİLGİ FORMU (ÖĞRENCİ İÇİN)

Değerli Katılımcı,

Bu araştırma, doktora tez çalışmam kapsamında yapılmaktadır. Bu araştırmanın verileri, bilimsel bir çalışmada kullanılacak olup, vereceğiniz bilgiler gizli tutulacaktır. Aşağıda size yöneltilen tüm maddeleri okuyup, sizin için uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

Zaman ayırıp çalışmamıza katkı sunduğunuz için teşekkür ederim.

Kişisel Bilgi Formu

Okulunuzun Adı:

Öğrenci numaranız:

(Bu madde veli ve öğrenci formlarını eşleştirmek için sorulmuştur. Bilgileriniz ve cevaplarınız kimseyle paylaşılmayıp gizli kalacaktır.)

Cinsiyetiniz:

Kız ()

Erkek ()

Sınıfınız:

5.sınıf ()

6.sınıf ()

7.sınıf ()

8.sınıf ()

Uyruğunuz:

T.C (Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı) ()

Suriye ()

Diğer ()

EK-12 ÇOCUKLAR İÇİN ŞEMA ÖLÇEĞİ

Bu ölçme aracı, sizin ailenizle ilişkilerinizde var olan durumları anlatmaktadır. Ölçme aracı, ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla, ilk önce her bir ifadeyi okuyunuz ve daha sonra her bir ifadenin karşısındaki “Tamamen Doğru”, “Oldukça Doğru”, “Biraz Doğru” ve “Doğru Değil” seçeneklerinden kendi durumunuza uygun olan bir seçeneği belirleyiniz. Bu seçeneği belirledikten sonra o seçeneğe ait parantezin içerisine çarpı (X) işareti koyunuz. Lütfen, hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

Örnek Maddeler

	Maddeler	Benim için tamamen doğru	Benim için oldukça doğru	Benim için biraz doğru	Benim için doğru değil
1.	Ailem her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı bilir.	4	3	2	1
2.	Sevilmeyedeğerbiriyim.	4	3	2	1
3.	Gerçekten sevdiğim insanlar olumsuz taraflarımı fark ederlerse artık benimle birlikte olmak istemezler.	4	3	2	1
4.	Hayal kırıklığına uğramaktan sıklıkla korkarım.	4	3	2	1
5.	Hata yaptığımda kendime kızarım.	4	3	2	1

EK-13 YOUNG EBEVEYNLİK ÖLÇEĞİ ERGEN FORMU (ANNE VE BABA)

Örnek Maddeler

Değerli Öğrenciler; Aşağıda ANNENİZE ait bazı duygu, düşünce ve davranış özellikleri sıralanmıştır. Sizden istenen bu ifadelerin ANNENİZE ne kadar benzediğini belirleyerek, her ikisi için de ayrı ayrı, düşüncenize uygun olan seçeneği işaretlemenizdir. Bu bir sınav değildir, soruların doğru ya da yanlış yanıtı yoktur. Önemli olan sizin düşüncenizi doğru olarak ifade etmenizdir.		ANNE				
		1. Hiç benzemez	2. Benzemez	3. Çok az benzer	4. Epeyce benzer	5. Tamamen Benzer
1	Eğer işler düzgün ve yeterince hızlı yapılmazsa sabırsızlanır.	1	2	3	4	5
2	Neyin doğru neyin yanlış olduğu hakkında kesin ve katı kuralları vardır.	1	2	3	4	5
3	Her şeyin onun kontrolü altında olmasını ister.	1	2	3	4	5
4	Bana güçlü olduğumu ve diğer insanlara yardım etmem gerektiğini hissettirir.	1	2	3	4	5
5	Pek çok alanda mükemmeliyetçidir; ona göre her şey olması gerektiği gibi olmalıdır.	1	2	3	4	5

Değerli Öğrenciler; Aşağıda BABANIZA ait bazı duygu, düşünce ve davranış özellikleri sıralanmıştır. Sizden istenen bu ifadelerin BABANIZA ne kadar benzediğini belirleyerek, her ikisi için de ayrı ayrı, düşüncenize uygun olan seçeneği işaretlemenizdir. Bu bir sınav değildir, soruların doğru ya da yanlış yanıtı yoktur. Önemli olan sizin düşüncenizi doğru olarak ifade etmenizdir.		BABA				
		1. Hiç benzemez	2. Benzemez	3. Çok az benzer	4. Epeyce benzer	5. Tamamen Benzer
1	Eğer işler düzgün ve yeterince hızlı yapılmazsa sabırsızlanır.	1	2	3	4	5
2	Neyin doğru neyin yanlış olduğu hakkında kesin ve katı kuralları vardır.	1	2	3	4	5
3	Her şeyin onun kontrolü altında olmasını ister.	1	2	3	4	5
4	Bana güçlü olduğumu ve diğer insanlara yardım etmem gerektiğini hissettirir.	1	2	3	4	5
5	Pek çok alanda mükemmeliyetçidir; ona göre her şey olması gerektiği gibi olmalıdır.	1	2	3	4	5

EK-14 KİŞİSEL BİLGİ FORMU (ANNE-BABA İÇİN)

Sayın Katılımcı;

Bu araştırma, doktora tez çalışmam kapsamında yapılmaktadır. Bu araştırmanın verileri, bilimsel bir çalışmada kullanılacak olup, vereceğiniz bilgiler gizli tutulacaktır. Aşağıda size yöneltilen tüm maddeleri okuyup, sizin için uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

Zaman ayırıp çalışmamıza katkı sunduğunuz için teşekkür ederim.

Kişisel Bilgi Formu

Çocuğunuzun Okulunun Adı:

Çocuğunuzun öğrenci numarası:

(Bu madde veli ve öğrenci formlarını eşleştirmek için sorulmuştur. Bilgileriniz ve cevaplarınız kimseyle paylaşılmayıp gizli kalacaktır.)

Cinsiyetiniz:

Kadın ()

Erkek ()

Uyruğunuz:

T.C (Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı) ()

Suriye ()

Diğer ()

Yaşınız:

25-30 ()

31-35 ()

36-40 ()

41-45 ()

46 ve üzeri ()

Kaç yıldır evlisiniz?

0-5 ()

6-10 ()

11-15 ()

16-20 ()

21 ve üzeri ()

EK-15 ANNE ve BABA MODELİNE İLİŞKİN REGRESYON ANALİZİ BULGULARI

Anne Modeline İlişkin Regresyon Analizi

Tablo Annelerin Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Yalnızlık EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	6.563	1.059		6.198	.000
Kuralcı/Kalıplayıcı ES	.027	.025	.069	1.107	.269
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	.044	.031	.097	1.411	.159
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	.042	.027	.088	1.551	.122
Sömürücü/İstismar Edici ES	.084	.042	.117	2.003	.046
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	-.023	.041	-.029	-.552	.581
Koşullu/Başarı Odaklı ES	.157	.055	.163	2.846	.005
Anne Duygusal Yoksunluk EDUS	.012	.038	.020	.313	.755
Anne Başarısızlık EDUS	-.042	.045	-.066	-.941	.347
Anne Karamsarlık EDUS	.019	.034	.035	.572	.567
Anne Sosyal İzolasyon EDUS	-.025	.037	-.048	-.677	.499
Anne Duyguları Bastırma EDUS	.007	.038	.009	.172	.863
Anne Onay Arayıcılık EDUS	.005	.032	.010	.159	.874
Anne İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	-.026	.034	-.057	-.757	.450
Anne Yetersiz Öz Denetim EDUS	-.049	.025	-.105	-1.964	.050
Anne Kendini Feda EDUS	.030	.030	.054	.975	.330
Anne Terk Edilme EDUS	.025	.053	.032	.473	.636
Anne Cezalandırıcılık EDUS	.000	.028	.000	-.004	.997
Anne Kusurluluk EDUS	-.011	.051	-.015	-.212	.832
Anne Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	.103	.045	.159	2.312	.021
Anne Yüksek Standartlar EDUS	.011	.044	.013	.250	.803
Anne Evlilik Uyumlu	-.062	.015	-.198	-4.266	.000

R= 0.506 R²= 0.257
F= 7.278 p= .000

Analizi

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin yalnızlık şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Annelerinin ebeveynlik stili boyutları

Annelerinin erken dönem uyumsuz şema boyutları

Annelerinin evlilik uyumu

Tablo Annelerin Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	10.528	1.483		7.098	.000
Kuralcı/Kalıplayıcı ES	.088	.035	.164	2.552	.011
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	.014	.044	.022	.310	.757
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	.058	.038	.089	1.529	.127
Sömürücü/İstismar Edici ES	.116	.059	.117	1.962	.050
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	.020	.057	.019	.351	.726
Koşullu/Başarı Odaklı ES	.099	.077	.075	1.280	.201
Anne Duygusal Yoksunluk EDUS	.037	.053	.045	.695	.487
Anne Başarısızlık EDUS	-.097	.063	-.111	-1.528	.127
Anne Karamsarlık EDUS	.069	.047	.092	1.466	.143
Anne Sosyal İzolasyon EDUS	-.103	.052	-.144	-1.972	.049
Anne Duyguları Bastırma EDUS	-.007	.053	-.007	-.133	.894
Anne Onay Arayıcılık EDUS	-.027	.045	-.038	-.607	.544
Anne İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	-.040	.048	-.064	-.833	.406
Anne Yetersiz Öz Denetim EDUS	-.114	.035	-.177	-3.233	.001
Anne Kendini Feda EDUS	.053	.043	.071	1.250	.212
Anne Terk Edilme EDUS	.045	.075	.042	.604	.546
Anne Cezalandırıcılık EDUS	.049	.039	.073	1.242	.215
Anne Kusurluluk EDUS	.082	.072	.086	1.147	.252
Anne Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	.064	.063	.072	1.016	.310
Anne Yüksek Standartlar EDUS	.091	.062	.076	1.473	.141
Anne Evlilik Uyumlu	-.069	.020	-.160	-3.355	.001

R= 0.463

R²= 0.214

F= 5.745

p= .000

Ortaokul Öğrencilerinin İncinebilirlik EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin incinebilirlik şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Annelerinin ebeveynlik stili boyutları

Annelerinin erken dönem uyumsuz şema boyutları

Annelerinin evlilik uyumu

Tablo Annelerin Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Güvensizlik EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	3.900	.809		4.818	.000
Kuralcı/Kalıplayıcı ES	.024	.019	.082	1.278	.202
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	-.012	.024	-.036	-.513	.608
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	.034	.021	.096	1.648	.100
Sömürücü/İstismar Edici ES	.116	.032	.215	3.610	.000
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	.031	.031	.053	.995	.320
Koşullu/Başarı Odaklı ES	.072	.042	.100	1.710	.088
Anne Duygusal Yoksunluk EDUS	.015	.029	.032	.501	.617
Anne Başarısızlık EDUS	.009	.034	.018	.252	.801
Anne Karamsarlık EDUS	.003	.026	.007	.109	.913
Anne Sosyal İzolasyon EDUS	-.021	.029	-.053	-.723	.470
Anne Duyguları Bastırma EDUS	.030	.029	.057	1.021	.308
Anne Onay Arayıcılık EDUS	-.006	.025	-.014	-.231	.817
Anne İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	-.029	.026	-.087	-1.126	.261
Anne Yetersiz Öz Denetim EDUS	-.005	.019	-.014	-.260	.795
Anne Kendini Feda EDUS	-.007	.023	-.017	-.300	.765
Anne Terk Edilme EDUS	.009	.041	.016	.228	.820
Anne Cezalandırıcılık EDUS	.034	.022	.092	1.580	.115
Anne Kusurluluk EDUS	.019	.039	.036	.476	.634
Anne Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	.003	.034	.052	.102	.919
Anne Yüksek Standartlar EDUS	.034	.034	.052	1.015	.311
Anne Evlilik Uyumlu	-.045	.011	-.191	-4.007	.000
R= 0.472 R ² = 0.223					
F= 6.044 p= .000					

Analizi

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin güvensizlik şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Annelerinin ebeveynlik stili boyutları

Annelerinin erken dönem uyumsuz şema boyutları

Annelerinin evlilik uyumu

Tablo Annelerin Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Kusurluluk EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Sabit	4.831	.583		8.285	.000
Kuralcı/Kalıplayıcı ES	.028	.014	.135	2.029	.043
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	-.003	.017	-.014	-.185	.853
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	.017	.015	.069	1.135	.257
Sömürücü/İstismar Edici ES	.082	.023	.220	3.546	.000
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	-.049	.022	-.120	-2.160	.031
Koşullu/Başarı Odaklı ES	.033	.030	.067	1.093	.275
Anne Duygusal Yoksunluk EDUS	.000	.021	.001	.011	.991
Anne Başarısızlık EDUS	-.030	.025	-.091	-1.209	.227
Anne Karamsarlık EDUS	.008	.019	.029	.445	.656
Anne Sosyal İzolasyon EDUS	-.006	.021	-.021	-.277	.782
Anne Duyguları Bastırma EDUS	-.024	.021	-.066	-1.130	.259
Anne Onay Arayıcılık EDUS	-.023	.018	-.083	-1.278	.202
Anne İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	.023	.019	.100	1.250	.212
Anne Yetersiz Öz Denetim EDUS	.007	.014	.028	.487	.627
Anne Kendini Feda EDUS	-.010	.017	-.036	-.603	.547
Anne Terk Edilme EDUS	-.003	.029	-.007	-.094	.925
Anne Cezalandırıcılık EDUS	.011	.016	.043	.717	.474
Anne Kusurluluk EDUS	.047	.028	.130	1.668	.096
Anne Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	.017	.025	.051	.694	.488
Anne Yüksek Standartlar EDUS	-.003	.024	-.006	-.113	.910
Anne Evlilik Uyumlu	-.007	.008	-.043	-.875	.382
R= 0.397	R ² = 0.157				
F= 3.942	p= .000				

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin kusurluluk şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Annelerinin ebeveynlik stili boyutları

Annelerinin erken dönem uyumsuz şema boyutları

Annelerinin evlilik uyumu

Tablo Annelerin Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Başarısızlık EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Sabit	3.272	.794		4.119	.000
Kuralcı/Kalıplıyıcı ES	.008	.019	.026	.429	.668
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	.077	.023	.219	3.287	.001
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	.027	.020	.074	1.344	.180
Sömürücü/İstismar Edici ES	.050	.032	.089	1.581	.115
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	-.023	.031	-.038	-.748	.455
Koşullu/Başarı Odaklı ES	.140	.041	.188	3.400	.001
Anne Duygusal Yoksunluk EDUS	.029	.029	.062	1.028	.305
Anne Başarısızlık EDUS	.020	.034	.041	.599	.550
Anne Karamsarlık EDUS	.031	.025	.071	1.207	.228
Anne Sosyal İzolasyon EDUS	-.001	.028	-.003	-.040	.968
Anne Duyguları Bastırma EDUS	.033	.029	.061	1.155	.249
Anne Onay Arayıcılık EDUS	-.032	.024	-.079	-1.343	.180
Anne İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	-.034	.026	-.097	-1.332	.183
Anne Yetersiz Öz Denetim EDUS	-.054	.019	-.147	-2.856	.004
Anne Kendini Feda EDUS	.039	.023	.091	1.697	.090
Anne Terk Edilme EDUS	.034	.040	.055	.844	.399
Anne Cezalandırıcılık EDUS	-.003	.021	-.008	-.147	.883
Anne Kusurluluk EDUS	-.054	.038	-.098	-1.395	.164
Anne Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	.027	.033	.054	.817	.414
Anne Yüksek Standartlar EDUS	-.006	.033	-.008	-.168	.866
Anne Evlilik Uyumlu	-.034	.011	-.139	-3.090	.002
R= 0.552	R ² = 0.305				
F= 9.262	<i>p</i> = .000				

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin başarısızlık şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Annelerinin ebeveynlik stili boyutları

Annelerinin erken dönem uyumsuz şema boyutları

Annelerinin evlilik uyumu

Tablo Annelerin Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Onay Arayıcılık EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	6.669	1.050		6.352	.000
Kuralcı/Kalıplayıcı ES	.022	.024	.55	.891	.373
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	.038	.031	.083	1.224	.222
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	.016	.027	.034	.601	.548
Sömürücü/İstismar Edici ES	.153	.042	.210	3.668	.000
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	-.091	.040	-.116	-2.250	.025
Koşullu/Başarı Odaklı ES	.191	.055	.198	3.509	.000
Anne Duygusal Yoksunluk EDUS	.016	.038	.027	.430	.667
Anne Başarısızlık EDUS	-.017	.045	-.027	-.389	.697
Anne Karamsarlık EDUS	.012	.033	.021	.344	.731
Anne Sosyal İzolasyon EDUS	-.038	.037	-.071	-1.012	.312
Anne Duyguları Bastırma EDUS	-.017	.038	-.024	-.442	.659
Anne Onay Arayıcılık EDUS	-.054	.032	-.101	-1.697	.090
Anne İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	.019	.034	.042	.568	.571
Anne Yetersiz Öz Denetim EDUS	-.054	.025	-.114	-2.178	.030
Anne Kendini Feda EDUS	.018	.030	.033	.607	.544
Anne Terk Edilme EDUS	.023	.053	.028	.429	.668
Anne Cezalandırıcılık EDUS	.059	.028	.118	2.119	.035
Anne Kusurluluk EDUS	.062	.051	.088	1.221	.223
Anne Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	.035	.044	.053	.785	.433
Anne Yüksek Standartlar EDUS	.017	.044	.020	.396	.692
Anne Evlilik Uyumlu	-.055	.014	-.175	-3.830	.000
R= 0.530	R ² = 0.281				
F= 8.230	p= .000				

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin onay arayıcılık şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Annelerinin ebeveynlik stili boyutları

Annelerinin erken dönem uyumsuz şema boyutları

Annelerinin evlilik uyumu

Tablo Annelerin Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Katı Standartlar EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Sabit	6.168	.851		7.251	.000
Kuralcı/Kalıplayıcı ES	.036	.020	.127	1.831	.068
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	-.026	.025	-.078	-1.026	.306
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	.018	.022	.053	.840	.402
Sömürücü/İstismar Edici ES	.053	.034	.100	1.558	.120
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	.003	.033	.005	.080	.936
Koşullu/Başarı Odaklı ES	.068	.044	.097	1.530	.127
Anne Duygusal Yoksunluk EDUS	.004	.031	.010	.142	.887
Anne Başarısızlık EDUS	-.038	.036	-.082	-1.053	.293
Anne Karamsarlık EDUS	.013	.027	.033	.487	.627
Anne Sosyal İzolasyon EDUS	-.007	.030	-.019	-.241	.809
Anne Duyguları Bastırma EDUS	-.061	.031	-.121	-2.003	.046
Anne Onay Arayıcılık EDUS	.007	.026	.019	.280	.780
Anne İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	.008	.027	.024	.285	.776
Anne Yetersiz Öz Denetim EDUS	-.016	.020	-.046	-.773	.440
Anne Kendini Feda EDUS	.016	.024	.039	.634	.527
Anne Terk Edilme EDUS	.004	.043	.008	.103	.918
Anne Cezalandırıcılık EDUS	.043	.023	.120	1.908	.057
Anne Kusurluluk EDUS	-.003	.041	-.005	-.064	.949
Anne Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	-.025	.036	-.052	-.691	.490
Anne Yüksek Standartlar EDUS	.033	.035	.052	.939	.348
Anne Evlilik Uyumlu	-.005	.012	-.022	-.425	.671
R= 0.299 R ² = 0.089					
F= 2.068 p= .004					

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin katı standartlar şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Annelerinin ebeveynlik stili boyutları

Annelerinin erken dönem uyumsuz şema boyutları

Annelerinin evlilik uyumu

Tablo Annelerin Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Kendini Feda EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Sabit	5.677	.803		7.071	.000
Kuralcı/Kalıplayıcı ES	-.008	.019	-.031	-.454	.650
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	-.024	.024	-.075	-1.007	.314
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	.007	.021	.020	.329	.742
Sömürücü/İstismar Edici ES	.082	.032	.161	2.555	.011
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	.018	.031	.033	.590	.555
Koşullu/Başarı Odaklı ES	.154	.042	.229	3.703	.000
Anne Duygusal Yoksunluk EDUS	-.033	.029	-.077	-1.126	.261
Anne Başarısızlık EDUS	.004	.034	.010	.130	.897
Anne Karamsarlık EDUS	.018	.026	.045	.691	.490
Anne Sosyal İzolasyon EDUS	-.029	.028	-.079	-1.028	.304
Anne Duyguları Bastırma EDUS	-.022	.029	-.046	-.771	.441
Anne Onay Arayıcılık EDUS	.011	.024	.028	.433	.666
Anne İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	-.018	.026	-.057	-.701	.484
Anne Yetersiz Öz Denetim EDUS	-.035	.019	-.106	-1.846	.066
Anne Kendini Feda EDUS	.053	.023	.138	2.290	.022
Anne Terk Edilme EDUS	.086	.040	.154	2.123	.034
Anne Cezalandırıcılık EDUS	.027	.021	.077	1.259	.209
Anne Kusurluluk EDUS	-.006	.039	-.013	-.160	.873
Anne Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	-.035	.034	-.077	-1.043	.297
Anne Yüksek Standartlar EDUS	.009	.033	.014	.259	.796
Anne Evlilik Uyumu	-.018	.011	-.084	-1.668	.096
R= 0.362	R ² = 0.131				
F= 3.179	<i>p</i> = .000				

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin kendini feda şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Annelerinin ebeveynlik stili boyutları

Annelerinin erken dönem uyumsuz şema boyutları

Annelerinin evlilik uyumu

Tablo Annelerin Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Gelişmemiş Benlik EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Sabit	7.758	.776		9.999	.000
Kuralcı/Kalıplayıcı ES	.013	.018	.045	.693	.488
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	-.044	.023	-.137	-1.938	.053
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	-.085	.020	-.249	-4.259	.000
Sömürücü/İstismar Edici ES	.057	.031	.111	1.855	.064
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	-.013	.030	-.024	-.445	.657
Koşullu/Başarı Odaklı ES	-.070	.040	-.102	-1.737	.083
Anne Duygusal Yoksunluk EDUS	-.033	.028	-.077	-1.191	.234
Anne Başarısızlık EDUS	.005	.033	.011	.147	.883
Anne Karamsarlık EDUS	.014	.025	.035	.566	.571
Anne Sosyal İzolasyon EDUS	-.013	.27	-.035	-.485	.628
Anne Duyguları Bastırma EDUS	-.013	.028	-.026	-.464	.643
Anne Onay Arayıcılık EDUS	-.007	.024	-.019	-.308	.758
Anne İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	.067	.025	.206	2.668	.008
Anne Yetersiz Öz Denetim EDUS	.024	.018	.072	1.320	.188
Anne Kendini Feda EDUS	-.038	.022	-.096	-1.686	.092
Anne Terk Edilme EDUS	-.037	.039	-.065	-.943	.346
Anne Cezalandırıcılık EDUS	.044	.021	.125	2.147	.032
Anne Kusurluluk EDUS	.009	.038	.018	.237	.813
Anne Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	.000	.033	.001	.013	.990
Anne Yüksek Standartlar EDUS	.016	.032	.025	.495	.621
Anne Evlilik Uyumlu	.041	.011	.183	3.826	.000
R= 0.462	R ² = 0.214				
F= 5.739	<i>p</i> = .000				

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin gelişmemiş benlik şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Annelerinin ebeveynlik stili boyutları

Annelerinin erken dönem uyumsuz şema boyutları

Annelerinin evlilik uymu

Tablo Annelerin Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Hak Görme/Büyüklenmecilik EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Sabit	4.718	.853		5.531	.000
Kuralcı/Kalıplayıcı ES	.015	.020	.052	.765	.444
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	-.027	.025	-.083	-1.095	.274
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	-.031	.022	-.089	-1.423	.155
Sömürücü/İstismar Edici ES	.084	.034	.158	2.479	.014
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	.013	.033	.023	.399	.690
Koşullu/Başarı Odaklı ES	.091	.044	.128	2.046	.041
Anne Duygusal Yoksunluk EDUS	-.054	.031	-.120	-1.748	.081
Anne Başarısızlık EDUS	.043	.036	.091	1.173	.241
Anne Karamsarlık EDUS	.002	.027	.006	.083	.934
Anne Sosyal İzolasyon EDUS	.026	.030	.068	.872	.384
Anne Duyguları Bastırma EDUS	.030	.031	.058	.963	.336
Anne Onay Arayıcılık EDUS	.037	.026	.096	1.448	.148
Anne İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	-.018	.027	-.055	-.667	.505
Anne Yetersiz Öz Denetim EDUS	-.012	.020	-.035	-.605	.545
Anne Kendini Feda EDUS	-.025	.025	-.061	-1.005	.315
Anne Terk Edilme EDUS	-.081	.043	-.139	-1.890	.059
Anne Cezalandırıcılık EDUS	.038	.023	.104	1.670	.096
Anne Kusurluluk EDUS	.032	.041	.062	.775	.439
Anne Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	-.001	.036	-.002	-.021	.984
Anne Yüksek Standartlar EDUS	.009	.035	.013	.244	.808
Anne Evlilik Uyumlu	-.023	.012	-.098	-1.928	.054
R= 0.330	R ² = 0.109				
F= 2.569	<i>p</i> = .000				

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin hak görme/büyüklenmecilik şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Annelerinin ebeveynlik stili boyutları

Annelerinin erken dönem uyumsuz şema boyutları

Annelerinin evlilik uyumu

Tablo Annelerin Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Yetersiz Özdenetim EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Sabit	3.207	.759		4.228	.000
Kuralcı/Kalıplayıcı ES	.025	.018	.087	1.435	.152
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	.011	.022	.034	.503	.615
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	.056	.019	.161	2.905	.004
Sömürücü/İstismar Edici ES	.072	.030	.135	2.390	.017
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	.013	.029	.023	.446	.656
Koşullu/Başarı Odaklı ES	.147	.039	.208	3.724	.000
Anne Duygusal Yoksunluk EDUS	.023	.027	.051	.837	.403
Anne Başarısızlık EDUS	.007	.032	.014	.209	.834
Anne Karamsarlık EDUS	.018	.024	.044	.752	.453
Anne Sosyal İzolasyon EDUS	-.047	.027	-.121	-1.749	.081
Anne Duyguları Bastırma EDUS	-.024	.027	-.047	-.876	.381
Anne Onay Arayıcılık EDUS	-.025	.023	-.063	-1.073	.284
Anne İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	-.034	.024	-.101	-1.379	.169
Anne Yetersiz Öz Denetim EDUS	-.038	.018	-.109	-2.104	.036
Anne Kendini Feda EDUS	.063	.022	.156	2.885	.004
Anne Terk Edilme EDUS	.045	.038	.076	1.164	.245
Anne Cezalandırıcılık EDUS	-.012	.020	-.034	-.609	.543
Anne Kusurluluk EDUS	-.001	.037	-.003	-.038	.970
Anne Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	.045	.032	.094	1.408	.160
Anne Yüksek Standartlar EDUS	.019	.032	.029	.603	.547
Anne Evlilik Uyumunu	-.026	.010	-.111	-2.452	.015
R= 0.545	R ² = 0.297				
F= 8.899	<i>p</i> = .000				

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin yetersiz özdenetim şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Annelerinin ebeveynlik stili boyutları

Annelerinin erken dönem uyumsuz şema boyutları

Annelerinin evlilik uymu

Tablo Ortaokul Öğrencilerinin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının Yaşam Doyumlarını Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Sabit	29.430	1.738		16.935	.000
Yalnızlık EDUS	-.372	.130	-.163	-2.869	.004
İncinebilirlik EDUS	-.163	.087	-.098	-1.877	.061
Güvensizlik/Suistimal Edilme EDUS	-.578	.135	-.188	-4.272	.000
Kusurluluk EDUS	.496	.174	.111	2.849	.005
Başarısızlık EDUS	-.693	.143	-.236	-4.832	.000
Onay Arayıcılık EDUS	-.212	.114	-.093	-1.856	.064
Katı Standartlar EDUS	.036	.131	.011	.273	.785
Kendini Feda EDUS	.402	.129	.123	3.120	.002
Gelişmemiş Benlik/iç İç Geçme EDUS	.908	.118	.282	7.689	.000
Hak Görme/Büyükleme EDUS	.237	.116	.076	2.042	.042
Yetersiz Özdenetim EDUS	-.013	.139	-.004	-.096	.924
R= 0.692 R ² = 0.478					
F= 38.759 <i>p</i> = .000					

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin yaşam doyumları

Bağımsız değişkenler: Ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şema alt boyutları

Baba Modeline İlişkin Regresyon Analizi

Tablo Babaların Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Yalnızlık EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Sabit	5.752	1.291		4.457	.000
Kuralcı/Kalıplayıcı ES	.004	.026	.010	.134	.893
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	.052	.033	.121	1.576	.116
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	.100	.029	.210	3.488	.001
Sömürücü/İstismar Edici ES	.024	.049	.031	.480	.632
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	.204	.045	.258	4.510	.000
Koşullu/Başarı Odaklı ES	.029	.078	.021	.369	.713
Baba Duygusal Yoksunluk EDUS	-.038	.045	-.057	-.861	.390
Baba Başarısızlık EDUS	-.030	.060	-.042	-.503	.615
Baba Karamsarlık EDUS	.029	.043	.044	.683	.495
Baba Sosyal İzolasyon EDUS	-.022	.041	-.039	-.523	.601
Baba Duyguları Bastırma EDUS	-.027	.045	-.038	-.606	.545
Baba Onay Arayıcılık EDUS	.003	.036	.005	.080	.936
Baba İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	.059	.041	.125	1.415	.158
Baba Yetersiz Öz Denetim EDUS	-.025	.032	.059	.976	.330
Baba Kendini Feda EDUS	.034	.035	.059	.976	.330
Baba Terk Edilme EDUS	-.027	.063	-.034	-.435	.664
Baba Cezalandırıcılık EDUS	.001	.031	.002	.028	.978
Baba Kusurluluk EDUS	-.033	.060	-.049	-.548	.584
Baba Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	.047	.052	.069	.914	.360
Baba Yüksek Standartlar EDUS	-.103	.048	-.120	-2.136	.033
Baba Evlilik Uyumlu	-.049	.018	-.134	-2.632	.009
R= 0.530	R ² = 0.281				
F= 7.025	p= .000				

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin yalnızlık şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Babalarının ebeveynlik stili boyutları

Babalarının erken dönem uyumsuz şema boyutları

Babalarının evlilik uyumu

Tablo Babaların Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin İncinebilirlik EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Sabit	10.554	1.772		5.957	.000
Kuralcı/Kalıplıyıcı ES	.110	.036	.231	3.039	.003
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	.011	.045	.019	.246	.806
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	.109	.039	.170	2.759	.006
Sömürücü/İstismar Edici ES	.059	.067	.058	.869	.386
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	.179	.062	.169	2.886	.004
Koşullu/Başarı Odaklı ES	-.252	.107	-.139	-2.346	.019
Baba Duygusal Yoksunluk EDUS	.012	.061	.014	.200	.841
Baba Başarısızlık EDUS	-.028	.083	-.029	-.340	.734
Baba Karamsarlık EDUS	.108	.059	.121	1.836	.067
Baba Sosyal İzolasyon EDUS	-.104	.057	-.141	-1.838	.067
Baba Duyguları Bastırma EDUS	.007	.062	.007	.108	.914
Baba Onay Arayıcılık EDUS	-.027	.049	-.037	-.551	.582
Baba İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	-.019	.057	-.030	-.338	.736
Baba Yetersiz Öz Denetim EDUS	-.067	.043	-.098	-1.541	.124
Baba Kendini Feda EDUS	.012	.048	.016	.258	.797
Baba Terk Edilme EDUS	.073	.086	.067	.846	.398
Baba Cezalandırıcılık EDUS	.080	.043	.119	1.870	.062
Baba Kusurluluk EDUS	.075	.083	.083	.907	.365
Baba Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	-.028	.071	-.031	-.396	.692
Baba Yüksek Standartlar EDUS	-.050	.066	-.044	-.761	.447
Baba Evlilik Uyum	-.065	.025	-.132	-2.552	.011
R= 0.498	R ² = 0.248				
F= 5.919	p= .000				

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin incinebilirlik şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Babalarının ebeveynlik stili boyutları

Babalarının erken dönem uyumsuz şema boyutları

Babalarının evlilik uymu

Tablo Babaların Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Güvensizlik/Suistimal Edilme EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Sabit	3.838	.939		4.090	.000
Kuralcı/Kalıplıyıcı ES	.063	.019	.243	3.299	.001
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	-.015	.024	-.047	-.619	.536
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	.040	.021	.115	1.926	.055
Sömürücü/İstismar Edici ES	.029	.036	.053	.821	.412
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	.143	.033	.246	4.340	.000
Koşullu/Başarı Odaklı ES	.013	.057	.014	.236	.814
Baba Duygusal Yoksunluk EDUS	.005	.032	.011	.160	.873
Baba Başarısızlık EDUS	-.105	.044	-.200	-2.401	.017
Baba Karamsarlık EDUS	.027	.031	.054	.849	.396
Baba Sosyal İzolasyon EDUS	-.036	.030	-.088	-1.185	.237
Baba Duyguları Bastırma EDUS	.031	.033	.060	.950	.343
Baba Onay Arayıcılık EDUS	-.034	.026	-.085	-1.308	.192
Baba İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	-.006	.030	-.016	-.184	.854
Baba Yetersiz Öz Denetim EDUS	-.013	.023	-.035	-.569	.569
Baba Kendini Feda EDUS	-.014	.026	-.033	-.540	.589
Baba Terk Edilme EDUS	-.020	.046	-.033	-.435	.663
Baba Cezalandırıcılık EDUS	.045	.023	.121	1.961	.051
Baba Kusurluluk EDUS	.128	.044	.256	2.907	.004
Baba Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	.000	.038	.001	.011	.991
Baba Yüksek Standartlar EDUS	-.047	.035	-.075	-1.355	.176
Baba Evlilik Uyum	-.029	.013	-.108	-2.150	.032
R= 0.542	R ² = 0.294				
F= 7.462	<i>p</i> = .000				

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin güvensizlik/suistimal edilme şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Babalarının ebeveynlik stili boyutları

Babalarının erken dönem uyumsuz şema boyutları

Babalarının evlilik uyumu

Tablo Babaların Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Kusurluluk Edilme EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	4.776	.699		6.831	.000
Kuralcı/Kalıplıyıcı ES	.012	.014	.064	.817	.414
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	.018	.018	.083	1.019	.309
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	-.005	.016	-.020	-.314	.754
Sömürücü/İstismar Edici ES	.086	.027	.222	3.227	.001
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	.004	.024	.009	.152	.879
Koşullu/Başarı Odaklı ES	.047	.042	.068	1.110	.268
Baba Duygusal Yoksunluk EDUS	-.008	.024	-.022	-.312	.756
Baba Başarısızlık EDUS	.036	.033	.097	1.089	.277
Baba Karamsarlık EDUS	-.006	.023	-.016	-.237	.813
Baba Sosyal İzolasyon EDUS	-.020	.022	-.071	-.891	.374
Baba Duyguları Bastırma EDUS	-.023	.024	-.064	-.947	.344
Baba Onay Arayıcılık EDUS	-.019	.019	-.069	-.992	.322
Baba İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	.012	.022	.051	.546	.585
Baba Yetersiz Öz Denetim EDUS	.042	.017	.163	2.468	.014
Baba Kendini Feda EDUS	-.010	.019	-.035	-.549	.584
Baba Terk Edilme EDUS	.086	.034	.206	2.515	.012
Baba Cezalandırıcılık EDUS	-.004	.017	-.014	-.207	.836
Baba Kusurluluk EDUS	-.023	.033	-.066	-.702	.483
Baba Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	-.034	.028	-.098	-1.224	.222
Baba Yüksek Standartlar EDUS	-.017	.026	-.040	-.667	.505
Baba Evlilik Uyum	-.013	.010	-.068	-1.270	.205
R= 0.438	R ² = 0.192				
F= 4.256	p= .000				

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin kusurluluk edilme şema boyutu
Bağımsız değişkenler: Babalarının ebeveynlik stili boyutları
Babalarının erken dönem uyumsuz şema boyutları
Babalarının evlilik uyumu

Tablo Babaların Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Başarısızlık Edilme EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	2.835	1.005		2.821	.005
Kuralcı/Kalıplı ES	.029	.105	.105	1.405	.161
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	.079	.026	.238	3.092	.002
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	.066	.022	.178	2.941	.003
Sömürücü/İstismar Edici ES	.007	.038	.013	.193	.847
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	.042	.035	.069	1.203	.230
Koşullu/Başarı Odaklı ES	.008	.061	.008	.137	.891
Baba Duygusal Yoksunluk EDUS	.019	.035	.037	.550	.583
Baba Başarısızlık EDUS	.022	.047	.040	.476	.635
Baba Karamsarlık EDUS	.004	.033	.008	.120	.905
Baba Sosyal İzolasyon EDUS	-.037	.032	-.088	-1.160	.247
Baba Duyguları Bastırma EDUS	-.002	.035	-.004	-.070	.944
Baba Onay Arayıcılık EDUS	.010	.028	.022	.341	.733
Baba İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	.018	.032	.050	.562	.574
Baba Yetersiz Öz Denetim EDUS	-.018	.025	-.045	-.717	.474
Baba Kendini Feda EDUS	.026	.027	.058	.943	.346
Baba Terk Edilme EDUS	-.031	.049	-.050	-.641	.522
Baba Cezalandırıcılık EDUS	-.027	.024	-.070	-1.117	.265
Baba Kusurluluk EDUS	-.040	.047	-.076	-.850	.396
Baba Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	.030	.040	.057	.747	.456
Baba Yüksek Standartlar EDUS	-.017	.038	-.026	-.465	.642
Baba Evlilik Uyum	-.020	.014	-.071	-1.399	.163
R= 0.523	R ² = 0.233				
F= 6.771	p= .000				

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin başarısızlık edilme şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Babalarının ebeveynlik stili boyutları

Babalarının erken dönem uyumsuz şema boyutları

Babalarının evlilik uyumu

Tablo Babaların Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Onay Arayıcılık EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Sabit	6.767	1.325		5.108	.000
Kuralcı/Kalıplı ES	.066	.027	.186	2.445	.015
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	.069	.034	.159	2.024	.044
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	.040	.029	.083	1.353	.177
Sömürücü/İstismar Edici ES	.039	.050	.051	.773	.440
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	-.005	.046	-.006	-.103	.918
Koşullu/Başarı Odaklı ES	.044	.080	.033	.551	.582
Baba Duygusal Yoksunluk EDUS	-.058	.046	-.086	-1.264	.207
Baba Başarısızlık EDUS	-.001	.062	-.002	-.023	.982
Baba Karamsarlık EDUS	.053	.044	.079	1.208	.228
Baba Sosyal İzolasyon EDUS	-.068	.042	-.124	-1.608	.109
Baba Duyguları Bastırma EDUS	-.044	.046	-.062	-.954	.341
Baba Onay Arayıcılık EDUS	-.025	.037	-.045	-.673	.502
Baba İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	.070	.043	.148	1.648	.100
Baba Yetersiz Öz Denetim EDUS	.013	.033	.025	.387	.699
Baba Kendini Feda EDUS	.013	.036	.023	.364	.716
Baba Terk Edilme EDUS	.031	.065	.038	.485	.628
Baba Cezalandırıcılık EDUS	.014	.032	.028	.434	.665
Baba Kusurluluk EDUS	.035	.062	.051	.557	.578
Baba Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	-.020	.053	-.028	-.368	.713
Baba Yüksek Standartlar EDUS	-.044	.049	-.051	-.893	.372
Baba Evlilik Uyum	-.043	.019	-.118	-2.267	.024
R= 0.498	R ² = 0.248				
F= 5.918	<i>p</i> = .000				

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin onay arayıcılık şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Babalarının ebeveynlik stili boyutları

Babalarının erken dönem uyumsuz şema boyutları

Babalarının evlilik uyumu

Tablo Babaların Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Katı Standartlar EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	8.231	1.205		8.027	.000
Kuralcı/Kalıplıyıcı ES	.066	.021	.256	3.170	.002
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	-.031	.026	-.100	-1.197	.232
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	.000	.023	.001	.019	.985
Sömürücü/İstismar Edici ES	-.005	.039	-.009	-.128	.898
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	.109	.036	.189	3.030	.003
Koşullu/Başarı Odaklı ES	-.085	.062	-.087	-1.375	.170
Baba Duygusal Yoksunluk EDUS	-.036	.035	-.074	-1.023	.307
Baba Başarısızlık EDUS	-.066	.048	-.126	-1.378	.169
Baba Karamsarlık EDUS	.015	.034	.031	.443	.658
Baba Sosyal İzolasyon EDUS	.019	.033	.047	.578	.563
Baba Duyguları Bastırma EDUS	.025	.036	.049	.712	.477
Baba Onay Arayıcılık EDUS	-.010	.029	-.024	-.339	.735
Baba İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	.003	.033	.010	.102	.919
Baba Yetersiz Öz Denetim EDUS	-.046	.025	-.124	-1.833	.068
Baba Kendini Feda EDUS	.034	.028	.080	1.208	.228
Baba Terk Edilme EDUS	.058	.050	.098	1.165	.245
Baba Cezalandırıcılık EDUS	.046	.025	.126	1.855	.064
Baba Kusurluluk EDUS	.014	.048	.029	.296	.768
Baba Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	-.091	.041	-.181	-2.210	.028
Baba Yüksek Standartlar EDUS	.011	.038	.017	.278	.781
Baba Evlilik Uyum	-.036	.015	-.137	-2.474	.014
R= 0.386	R ² = 0.149				
F= 3.134	p= .000				

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin katı standartlar şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Babalarının ebeveynlik stili boyutları

Babalarının erken dönem uyumsuz şema boyutları

Babalarının evlilik uyumu

Tablo Babaların Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Kendini Feda EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Sabit	7.482	.952		7.861	.000
Kuralcı/Kalıplıyıcı ES	.011	.019	.044	.542	.588
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	.030	.024	.103	1.238	.216
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	-.007	.021	-.023	-.347	.729
Sömürücü/İstismar Edici ES	-.001	.036	-.001	-.015	.988
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	.086	.033	.160	2.581	.010
Koşullu/Başarı Odaklı ES	.040	.058	.044	.695	.487
Baba Duygusal Yoksunluk EDUS	-.059	.033	-.129	-1.798	.073
Baba Başarısızlık EDUS	-.001	.044	-.002	-.019	.985
Baba Karamsarlık EDUS	.035	.032	.076	1.099	.273
Baba Sosyal İzolasyon EDUS	.008	.030	.021	.256	.798
Baba Duyguları Bastırma EDUS	.023	.033	.047	.681	.496
Baba Onay Arayıcılık EDUS	.029	.027	.077	1.087	.278
Baba İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	-.008	.031	-.026	-.270	.787
Baba Yetersiz Öz Denetim EDUS	-.077	.023	-.221	-3.280	.001
Baba Kendini Feda EDUS	.046	.026	.116	1.756	.080
Baba Terk Edilme EDUS	.106	.046	.191	2.290	.023
Baba Cezalandırıcılık EDUS	-.033	.023	-.096	-1.432	.153
Baba Kusurluluk EDUS	-.069	.045	-.148	-1.540	.124
Baba Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	-.039	.038	-.084	-1.026	.305
Baba Yüksek Standartlar EDUS	.047	.036	.081	1.334	.183
Baba Evlilik Uyum	-.025	.014	-.100	-1.813	.071
R= 0.397	R ² = 0.157				
F= 3.350	p= .000				

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin kendini feda şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Babalarının ebeveynlik stili boyutları

Babalarının erken dönem uyumsuz şema boyutları

Babalarının evlilik uyumu

Tablo Babaların Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Gelişmemiş Benlik EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	9.897	.969		10.210	.000
Kuralcı/Kalıplı ES	.023	.020	.094	1.170	.243
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	-.041	.025	-.135	-1.640	.102
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	-.087	.022	-.263	-4.054	.000
Sömürücü/İstismar Edici ES	.051	.037	.096	1.377	.169
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	-.066	.034	-.120	-1.950	.052
Koşullu/Başarı Odaklı ES	-.078	.059	-.083	-1.323	.187
Baba Duygusal Yoksunluk EDUS	-.008	.034	-.017	-.233	.816
Baba Başarısızlık EDUS	-.006	.045	-.011	-.127	.899
Baba Karamsarlık EDUS	.007	.032	.016	.232	.817
Baba Sosyal İzolasyon EDUS	-.011	.031	-.028	-.340	.734
Baba Duyguları Bastırma EDUS	.035	.034	.072	1.054	.293
Baba Onay Arayıcılık EDUS	-.042	.027	-.109	-1.546	.123
Baba İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	-.012	.031	-.038	-.397	.691
Baba Yetersiz Öz Denetim EDUS	.009	.024	.024	.358	.720
Baba Kendini Feda EDUS	-.001	.026	-.002	-.030	.976
Baba Terk Edilme EDUS	.066	.047	.115	1.389	.166
Baba Cezalandırıcılık EDUS	-.016	.023	-.046	-.692	.489
Baba Kusurluluk EDUS	-.017	.045	-.037	-.381	.703
Baba Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	.063	.039	.132	1.622	.106
Baba Yüksek Standartlar EDUS	.034	.036	.056	.929	.353
Baba Evlilik Uyum	.019	.014	.075	1.362	.174
R= 0.407	R ² = 0.166				
F= 3.562	p= .000				

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin gelişmemiş benlik şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Babalarının ebeveynlik stili boyutları

Babalarının erken dönem uyumsuz şema boyutları

Babalarının evlilik uyumu

Tablo Babaların Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Hak Görme/Büyüklenmecilik EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	4.016	1.054		3.811	.000
Kuralcı/Kalıplı ES	.033	.022	.128	1.549	.122
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	-.016	.027	-.052	-.612	.541
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	-.051	.023	-.145	-2.158	.032
Sömürücü/İstismar Edici ES	.107	.040	.193	2.660	.008
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	.018	.037	.031	.485	.628
Koşullu/Başarı Odaklı ES	.059	.064	.059	.918	.359
Baba Duygusal Yoksunluk EDUS	-.085	.036	-.174	-2.342	.020
Baba Başarısızlık EDUS	-.033	.049	-.063	-.669	.504
Baba Karamsarlık EDUS	.028	.035	.057	.799	.425
Baba Sosyal İzolasyon EDUS	.017	.034	.041	.492	.623
Baba Duyguları Bastırma EDUS	-.006	.037	-.011	-.151	.880
Baba Onay Arayıcılık EDUS	-.023	.029	-.056	-.772	.440
Baba İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	-.007	.034	-.020	-.207	.836
Baba Yetersiz Öz Denetim EDUS	.038	.026	.103	1.481	.140
Baba Kendini Feda EDUS	.010	.029	.023	.343	.732
Baba Terk Edilme EDUS	.076	.051	.127	1.478	.140
Baba Cezalandırıcılık EDUS	-.026	.026	-.070	-1.013	.312
Baba Kusurluluk EDUS	.012	.049	.024	.241	.810
Baba Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	.010	.042	.020	.236	.813
Baba Yüksek Standartlar EDUS	-.018	.039	-.028	-.454	.650
Baba Evlilik Uyum	.009	.015	.035	.614	.539
R= 0.325	R ² = 0.106				
F= 2.123	p= .000				

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin hak görme/büyüklenmecilik şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Babalarının ebeveynlik stili boyutları

Babalarının erken dönem uyumsuz şema boyutları

Babalarının evlilik uyumu

Tablo Babaların Ebeveynlik Stili, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Evlilik Uyumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Yetersiz Öz Denetim EDUS alt boyutunu Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	4.154	.937		4.435	.000
Kuralcı/Kalıpılayıcı ES	.069	.019	.273	3.587	.000
Küçümseyici/Kusur Bulucu ES	-.004	.024	-.013	-.166	.868
Duygusal Bakımdan Yoksun Bırakıcı ES	.059	.021	.176	2.853	.005
Sömürücü/İstismar Edici ES	.013	.036	.025	.372	.710
Aşırı Koruyucu/Evhamlı ES	.050	.033	.089	1.524	.128
Koşullu/Başarı Odaklı ES	.035	.057	.037	.620	.536
Baba Duygusal Yoksunluk EDUS	-.040	.032	-.083	-1.224	.222
Baba Başarısızlık EDUS	.026	.044	.051	.595	.552
Baba Karamsarlık EDUS	-.010	.031	-.021	-.327	.744
Baba Sosyal İzolasyon EDUS	-.039	.030	-.100	-1.294	.197
Baba Duyguları Bastırma EDUS	-.050	.033	-.101	-1.545	.123
Baba Onay Arayıcılık EDUS	-.019	.026	-.048	-.712	.477
Baba İç İç Geçme/Bağımlılık EDUS	.022	.030	.066	.728	.467
Baba Yetersiz Öz Denetim EDUS	-.004	.023	-	-.161	.872
			.010		
Baba Kendini Feda EDUS	.057	.026	.139	2.236	.026
Baba Terk Edilme EDUS	.020	.046	.035	.447	.655
Baba Cezalandırıcılık EDUS	-.036	.023	-.102	-1.600	.110
Baba Kusurluluk EDUS	-.002	.044	-.004	-.046	.963
Baba Tehditlere Karşı Dayanıksızlık EDUS	.011	.038	.022	.289	.773
Baba Yüksek Standartlar EDUS	-.001	.035	-.002	-.033	.974
Baba Evlilik Uyumlu	-.020	.013	-.076	-1.463	.144
R= 0.495	R ² = 0.245				
F= 5.823	p= .000				

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin yetersiz özdenetim şema boyutu

Bağımsız değişkenler: Babalarının ebeveynlik stili boyutları

Babalarının erken dönem uyumsuz şema boyutları

Babalarının evlilik uyumu

Tablo Ortaokul Öğrencilerinin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının Yaşam Doyumlarını Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Sabit	30.535	1.847		16.528	.000
Yalnızlık EDUS	-.341	.139	-.150	-2.447	.015
İncinebilirlik EDUS	-.283	.098	-.168	-2.905	.004
Güvensizlik/Suistimal Edilme EDUS	-.621	.149	-.200	-4.170	.000
Kusurluluk EDUS	.501	.192	.112	2.613	.009
Başarısızlık EDUS	-.631	.157	-.214	-4.022	.000
Onay Arayıcılık EDUS	-.153	.125	-.068	-1.223	.222
Katı Standartlar EDUS	.136	.139	.044	.977	.329
Kendini Feda EDUS	.341	.145	.102	2.349	.019
Gelişmemiş Benlik/iç İç Geçme EDUS	.861	.128	.264	6.726	.000
Hak Görme/Büyükleme EDUS	.247	.126	.080	1.964	.050
Yetersiz Özdenetim EDUS	-.105	.157	-.033	-.671	.502
R= 0.699 R ² = 0.488					
F= 33.905 <i>p</i> = .000					

Bağımlı değişken: Ortaokul öğrencilerinin yaşam doyumları

Bağımsız değişkenler: Ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şema alt boyutları